

АНТОЛОГИЈА
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

<http://pisanije.wordpress.com/>

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Гроздана Олујић

ГЛАСАМ ЗА ЉУБАВ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање и брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналno издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

2009.

Гроздана Олујић

ГЛАСАМ ЗА ЉУБАВ

Садржај

I	2
II	13
III	23
IV	33
V	42
VI	52
VII	63
VIII	74
IX	86
X	98

ГЛАСАМ ЗА ЉУБАВ

I

Sада ће рећи да сам најбезнадежнији идиот на свету, и биће у праву.

Они су увек у праву! Седам минута пре завршетка часа човек не може очекивати од профа да се понашају лафовски. Они се тако не понашају ни седам минута после завршетка часа. Они се тако не понашају никад!

- Зашто си бацио ту књигу, Слободане? - Новак је стајао испред свих оних шашавих географских карти, мали и округао, с главом која би била најидеалнији глобус кад би неком пало на памет да уцрта меридијане и упореднике, и понављао: - Зашто?

Нисам знао шта да му кажем, иако би најпаметније било рећи да је књига пала тек онако. Он би то прогутао. Такви као он у стању су да прогутају и бодљикавију рибу, али мени се није дало да изигравам свеца.

- Та књига је намерно пала! - рекао сам.

- Ти си луд! - викнуо је, али ту није могло бити изненађења: то да сам луд, и да је добра трећина моје породице луда, слушам бар трипут дневно. Шта ти је било потребно да бациш ту књигу? - Новак ме је посматрао као што се посматра жаба, корњача или већ нешто слично, док је разред отварао вентиле знојним жлездицама, а мене почело да обухвата осећање дремљивости.

- Није ми било потребно. Бацио сам је! - завукао сам се у клупу и сео покушавајући да у оно шугаво пола метра угурам ноге, а да то цео женски ред не примети. Безуспешно! Кад неко има ноге од два метра, то је увек безуспешно.

- Нисам ти рекао да седнеш! - Новак је коракнуо као да намерава да зађе између клупа, а онда се повукао поцрвеневши тако да је и последњој будали постало јасно да је то због репа који му је Саша Албрехт прикачио јесенас, а наставнички савет после водио истрагу пуна три месеца, без неких нарочитих резултата, уосталом. - Зашто си сео, Слободане Галац? - поновио је а на темену су му избиле светле и крупне грашке зноја. Оно што сам хтео да кажем и оно што су дахтавци око мене очекивали да ћу рећи, сада нисам имао снаге да изговорим.

- Мислио сам да је ствар завршена. Ја сам признао да сам бацио књигу! - рекао сам, а неко из последњих клупа почео је да се накашљава. Девојке су имале сјајне и напрегнуте очи... Очекивале су херојство, али ја нисам имао воље да изигравам хероја.

Онај се још знојио по темену и по томе сам знао да се плаши. Од неког ко из чистог мира или досаде завитла књигу насред часа увек је могуће очекивати и нешто горе.

Понових како сматрам да је ствар завршена: бацио сам књигу, јер сам почео да дремам, а и зато, Господе Боже, зар је потребно баш све објаснити! Бацио сам је, ето!

- А, тако? - рекао је Новак својим најшећерастижим гласом па додао како му је жао, како му је страшно жао, али овога пута случај неће моћи да остане непријављен.

- Ти схваташ, млади пријатељу? - насмешио се, само што је то био један од осмеха за које се већ следећег тренутка питате јесу ли и постојали. - Ти схваташ, млади пријатељу? поновио је.

Схватао сам. Без оног „млади пријатељу“ цела ствар би се завршила опоменом разредног старешине. Овако ће, сигурно као што је сигурно да постојим, пасти укор.

Било је три минута до краја часа, а један врабац отресао је крила у жбуну испод прозора. У суседној учионици неко је понављао маршруту Александра Македонског, док се на катедри, у самој равни мојих очију, окретао глобус показујући трудничку облину земље и острва Јужног мора о којима сам контикијевски размишљао, на која ћу једнога дана морати да одем.

Моја мајка тврди да је и она, једном раније желела да оде, али није отишла, јер сви ми са шеснаест година желимо тако нешто, па после заборавимо и не одемо. Ја ћу отићи. довољно сам луд за то. На тим острвима читаво је чудо златног песка, палми и мајмуна. Издресираћу једнога да људима завлачи шапу у џепове и довести га у Караново, ако се вратим, мада мислим да се нећу вратити. А зашто бих? Нико неће цркатати због тога што ме нема.

Окренуо сам се и погледао на сат, али сам, мирне душе, могао и да се не окренем. Тачна, као и увек, католичка црква откуцавала је подне. Кроз Три минута то исто ће учинити и православна, доводећи во искушеније попа Доментјана да Луки Црквењаку скреше све по списку десет колена уназад због нетачности. Да није за време рата одлетела у небо, послала би свој извештај људима, анђелима и ђаволима и јеврејска синагога. Ћутање синагоге погоди ме као ударац песнице у желудац и, не знам због чега, зевнух.

Истегнут као струна према клупама Новак рече да неко, коме је досадно, може изаћи, а друштво из разреда задржа дах, тако да се сада сасвим добро чуло како физкултурник Маркота понавља у дворишту: „... ена... два... три...” а ноге вежбача меко се спуштају на земљу.

- Ти, Слободане, на тебе мислим! - Новак је сада стајао између катедре и табле, а његова мала глава оштро је одударала од тамне позадине. Мирисало је на креду и наше проклете ципеле, а после овога часа требало је да имамо још један. Узех једину своју свеску и пођох ка вратима, а Новак упита је ли то све што имам.

- Зар отац нема новаца да ти купи књиге и ташну и све што иде уз то, Слободане Галац?

- Који мој отац, наставниче? - рекао сам полуокренувши се, и то је било оно што га је оборило.

- Господе Боже, дете, који твој отац? - рекао је и завртео главом, додао је још нешто, само што ја нисам могао да га чујем, јер сам већ био у ходнику пуном биолошких експоната и мириса прашине која се ни за четрдесет и пет минута мировања није успела да слегне. Наслонио чело на прозорско окно и затворих очи. То ми је била једна од навика из детињства кад не бих знао шта да почнем. Свежи додир стакла био је као додир нежне руке и ја осетих извесну клонулоост из које нисам имао снаге да се извучем.

Кад сада мислим о томе, чини ми се да нисам ни желео да се извучем.

У дворишту је осми осмолетке изводио ритмичке вежбе и физкултурниково: „... ена, два” ускоро би ме увезло у сан да није било јарећих глава девојчица које су ногама изводиле нешто као балет, а погледи им били прикуцани за ограду од решетака иза које су мангупи парили очи, додајујући нешто што се не препоручује на часовима моралног васпитања. Клинке, уосталом, нису изгледале лоше с оним својим натапираним тиквицама, иако су им коленица и лактићи штрчали на све стране.

Друга слева, она висока с црвенкастом косом и пегицама, моја је сестра Весна, ако вас то занима. Она има шашаво име, кад га викнете у неком разреду, бар десетак девојчица одговори „ту сам”, има и дугачке ноге преко којих се сви у кући саплићемо, али је највећа лафица од свих мојих сестара. Кад неко има три сестре и једног брата, то не значи тако мало.

- Опет су те избацили? - шапну док сам пролазио поред ње, а у гласу јој је било више стрепње него радозналости, па сам рекао да имам некога посла.

- Није потребно да говориш код куће о томе, знаш.

- Знаш. Тата ће те убити кад дође! - Скупила је уста, а очи су јој постале мало црвене при крајевима, док ме је гледала као да ме гледа последњи пут.

- Неће. Измислићемо нешто, Весна. Ти и ја, знаш? - додао сам. Она само климну главом и ја сам могао да будем сигуран да ће она довече поделити шамаре са мном. За сестру која је то само упола (њена мајка није и моја мајка, али је зато мој отац и њен, што је очигледно по дужини наших ногу и црвенилу косе и пега!) то је готово невероватно, али чињеница је да Весна дели и колаче и батине са мном. Понекад неку своју тајну. Та није ништа нарочито. Реч је обично о ту или тамо дигнутом цвећу или јабукама.

- На! - Хтедох да јој пружим цигарету, али се сетих да она сем шортса на себи нема ништа у шта би могла да је стави и пођох ка излазу.

- Ко је то, Весна? - чух Маркоту како пита и један, башмебрига глас како одговара даје то Веснин брат.

- Полубрат, ако баш хоћете! - спазих у полуокрету једно дечачки витко тело и два зелена ока која као да су сигнализирала нешто. „Какво парченце!” рекох себи. „Шта ли је хтела да ми каже?” помислих, а онда одмахнух руком: један од оних малих мајмуна којима Весна пуни кућу свако божије недељно поподне. Врло важно!

Ишао сам улицом и понављао „врло важно”, све док нисам приметио да за мном корача читава гомила дечурлије. Био је то неки излетнички разред и дечасти су имали косе подшишане на нулерицу. Помислих како би ми длан забридео кад бих сад превукао руком преко неке од тих глава и срце ми се скупи. Доба кад су и мене шишали на нулерицу, а ја бос и гологлав трчао након плуска, било је далеко иза мене. Оно које је наилазило није нудило богзна каква усхићења. Ја бар нисам видео да нуди, а ако нешто не видите, оно и не постоји за вас. Повукох се у страну, а Бароница оф Петровић прође уз сами зид куће гужвајући у рукама каиш који се продужавао у нешто што је раније био ирски сетер, сада само гужвица псеће длаке и ољуштене коже.

Конечно, и православна црква изби подне. Што се тиче мене и читавог чопора бабаца, није морала да избија било шта. Ми смо знали: подне је. Не може бити да није. Сетерка у неко друго време није смела бити изведена у шетњу. Та крастава, ољуштена Мимика, Боже мој!

- Како сте, милостива? - кезили су се мангупи покачени о црквену ограду, а старица, поскакујући као да гази по нечем врло клизавом и несигурном, понављала да је, хвала Богу, сасвим добро. Ишијас ју је мало мучио ноћас, но то је већ нешто на шта се морамо навикнути.

- Да, да, навикнути! - понављала је смешећи се, иако читаво Караново тврди да се она на изврстан раскид веридбе на пола сата пред венчање никада није успела да навикне. Затим сам је видео како нестаје иза угла, одлазећи према Тиси, док су се мангупи питали вуче ли она сетерку или сетерка њу. Ту ће се, као и увек, придржавајући се за ограду, попети на скелу која је одавно престала да плови и одатле, све док сутон не изједначи боје, посматрати децу, бродове и љубавнике.

- Ова, зихер, лежи на злату! - рече Ненад Чичак придружујући ми се. Затим облизну усне и настави да корача упоредо са мном на онај свој нарочити начин: ту сам, али не морам бити ту, не обраћај пажњу на мене!

Некада смо ишли у исти разред, али после његовог покушаја да наставницу избаци кроз прозор, он је престао да иде у било који разред. Говорило се, затим, да је отишао у механичаре, а можда и јесте, само што после снимања филма о Татарима он то више није био. Обријан до темена, у неким широким гаћама, он је читав један месец жахао коње без седла, распалио шамар сниматељу кад му је овај незгодно споменуо мајку и стекао име Атаман. Није богзна како мирисао то име, али се временом привикао.

- Како би било да проверимо? - одмахнуо је главом за Бароницом рекавши да је њен отац можда и био барон, прави барон, мисли. Пљеснувши га по рамену, рекох да идеја није лоша, али да се не осећам спремним за то.

- Није такав посао за мене, Атамане!

- Ти, будало! - погледао ме је очима које су понекад биле без икакве боје, понекад плаве, а онда кад је налетео на ону наставницу, готово црвене. Доћи ћеш ти већ на то! - застао је и звизнуо кроза зубе на начин који је и мртвацима дизао косу на глави. - Бакутан је превалио осамдесет и злато му није неопходно. Хоћеш ли да га неко други дигне!

Нисам имао неко одређено мишљење о том питању, и то је било лудо. Неизмерно сам желео да одем, пружа ми се прилика, и шта? Не знам хоћу ли је? Не знам ни нећу ли је.

- Не знам шта да ти кажем, Атамане! - раширио сам руке, а он ме је погледао као што се гледа стеница, отприлике. Још смо ишли за Бароницом, а око нас је већ био један мали милион шмркаваца. Из кућа крај којих смо пролазили допирало је звецкање кашика. Било је заиста подне и мој стомак је то знао. Нисам га слушао. Размишљао сам о цревима: лав их има краћа него ја, али зато овца има читаво једно чудо цреваца у себи. Нисам желео да будем овца, иако нисам могао да будем ни лав.

Тиса је била као велика кап живе: светла, изнутра покретна, сва растопљена на сунцу. На скели, коју су пре десетак година кад је изграђен нови мост привезали уз обалу, чучала је она Веснина другарица с лицем и покретима као у мачке. Тек кад се Бароница попела на скелу, извадила је ноге којима је дотле млатарала по води и погледала нас.

- Весна неће ништа рећи!

- Знам - рекао сам. - Отац ће сазнати и без ње. Он има нарочит таленат за то! - Хтео сам да додам још нешто, али сам се присетио да нема смисла: стари предаје књижевност у њеном разреду. - Ви знате шта мислим? - додао сам, а она је одмахнувши главом прснула у смех.

- Боже мој, *ви*?

- У реду, *ти*! - сео сам на прамац скеле а Атаман је узео крму, неке остатке од крме, и као крманио, тако да је изгледало као да пловимо некуд.

Бароница и сетерка биле су на другој страни скеле и разговарале нешто. Заправо, Бароница је говорила, а оно нешто што је остало од сетерке покушавало је да режи. У млаком мајском ваздуху чинило се да њихови гласови долазе из воде. На самој обали реке дечаци су пуцали топовима од блата, а дечја излетничка група пентрала се по дрвећу тражећи јаја сеница и чавки. Био је то примењени час природних наука и учитељ је говорио о птицама певачицама и непевачицама.

- Шта мислите, децо, где спава врана? - упитао је, а оштри дечји гласови почели су да сецкају тишину на резанце. Она мала још је млатарала ногом по води, иако је Тиса била хладна и муљевита испод светле, дрхтаве коже, налик на живу.

- Нисам чуо како се зовеш? - рекао сам, а она се засмејала тако да је читава хаљина почела да јој се тресе.

- Ниси ни могао да чујеш. Нисам ти ни рекла.

Тако сам сазнао да се зове Рашида по некој својој турској баби, да је пре три месеца напунила четрнаест и да већ одавно зна све о мени: Весна ме препричава у разреду као криминални роман.

Атаман се лудирао: крманио је, звиждао, затим почео да испушта из себе некакав звук сличан мацјем фрктању. Објаснио је да је то сигнал Ескимима.

- Сада ће из воде почети да искачу фоке! Подигао је руке увис и фркнуо још једном. - Пазите шта вам кажем!

Покушах да му очима телеграфишем да се чисти, али он се правио луд. Нисам веровао да је то било због Рашиде, он је Бог за женскице, али било је. Ја сам и даље показивао очима у правцу града, а онда и рекао нешто о томе како је он задужен да испита, зна се већ шта, али он је једноставно одбијао да оде.

- Неко мора и да крмани! - рекао је, иако је скела била заглибљена у муљ до гуше.

Наслонио сам се на ограду и погледао га, а затим смо све троје бацали каменове у воду, и као и увек када сам се трудио, бацао сам лоше. Атаманови облаци би пет-шест пута додирнули површину воде пре него што би потонули и то је изазивало пенушава потцикивање у Рашиди. Таква једна четрнаестогодишња балавица није за нешто боље! - рекох себи и скупих колена под браду.

Штоф панталона био је загрејан као да је неко превукао циновску пеглу преко њега и то ме подсети на маму, моју праву маму, мислим. Ону другу звао сам Станика.

Мама је рекла да ће ми испеглати одело када дођем. Да ли је данас њен ред? Јуче је био уторак; знам то по сарми. Станика је шугава ако у уторак не скува сарму.

Мамин ред на мене је сутра. Упитах се да ли се већ вратила из банке и је ли већ успела да чује. Очи јој се увек зацрвене када чује за неки мој нови укор, иако осим мене има још две кћерке које су мени сестре, а Влади и Весни нису ништа. Желео сам да није чула, мада је јасно да је то немогуће, У једној проклетој рупи као што је Караново и муве преносе вести. С гађењем помислих на две главне улице и неколико прашњивих уличица које је неко назвао градом. Идиот! И то идиот који није стигао да види како у том граду једино градски делују црква и затвор пред којим један милиционар стоји тек онако: овдашњи лопови исувише су вешти да би себи дозволили летовање иза решетака.

Кад сам подигао главу, приметих како се Рашида смеје тресући чуперцима косе љескаве на сунцу као крљушт риба. Зуби су јој били неједнаки, али смех јој је био такав да вам је застајао дах у грлу. Њено мало лице било је светло као добро углачан белутак.

- То је тек нешто! - рекла је, а онда ми је објаснила да се опкледила да ни он, ни ја нећемо успети да по десетак сантиметара узаној огради скеле пређемо с једног краја на други.

- И нећемо! - рекох. - То је педесет метара, отприлике.

- Он се плаши. Он се плаши, Атамане! - Рашида је пљескала длановима, а Бароница узнемирена сетеркиним режањем, окрете главу према нама. Он има прпу.

- Мислиш? Да ниси ти то она која има прпу, мачко? - рекох свлачећи ципеле и капутић. Атаман их је био већ свукао, само што је Рашида била бржа и готово не додирујући табанима ограду успела да претрчи оних педесет метара, смејући се.

Сада је био ред на мене. Ово ће се, као Бог, смрскати пода мнош! - помислио сам направивши први корак по огради, а исто је то, судећи по изразу на његову лицу, мислио и Атаман, само што сам ја корачао и даље и ништа се није догађало. Два метра испод мене с једне стране биле су натруле даске скеле пуне ексера с друге стране вода. Дечаци су још пуцали топовима од блата, а учитељ је говорио о птицама певачицама и непевачицама, док се Рашида лудачки кикотала.

- Нећеш прећи! - Атаман то испусти из себе у једном даху, а ја помислих да сам за два трена у води, погрешно као и увек. Био сам на другом крају скеле, иако су се гаће на мени тресле. Пред једном таквом жабом као Рашида довољно је да се оклизнеш и сутра то зна читава школа.

Атаман је имао криве ноге, јер су сви његови били јахачи, али је газио као да се не налази на једва једну шаку широкој дасци, већ на облацима. Његове беличасте очи сада су биле тамне: толико су му се зенице рашириле. Изгледао је помало као свети Ђорђе на аждаји. Упитах Рашиду у шта су се опкледили.

- У свашта нешто! - рече. - Више ништа није хтела да каже, али сам од Атамана, касније, сазнао да су се кладили у пољубац. Ако пређемо, она ће нас пољубити, ако не пређемо, мораћемо скочити у воду без обзира на то што је тек почетак маја. Није нас пољубила, али зато нисмо скочили ни у воду. Стојећи на врховима прстију, онако као што понекад стоје балерине, она се загрцавала говорећи да смо лудаци, да је ово један сасвим шашав дан, али да би било идиотски изгубити ма и један једини тренутак од њега. Могао сам да се сложим с њом, али нисам рекао ништа.

Десно од насипа, Тиса је била поплавила врбаке и сада су тамо, на острвцима направљеним од грања и земље расле висибаве и оне нарочите, златне перунике, какве се не налазе ни у чијој башти. Предложих Рашиди да одемо донде, поново давши Атаману знак да се чисти.

- Припази на старку и цукца! - шапнух у пролазу, али он рече да њих нико неће украсти. Шапнух му, такође, и да буде лаф, али он то није хтео да буде и тако смо сат или два гацали између поплавлених врба, све док Рашида није приметила чамац завезан за водомер и увукла се у њега. Нешто сам се као питао има ли смисла упадати у туђу својину, али нисам имао времена дуго да се питам: Атаман је, такође, већ био у чамцу и прекрстивши своје мајмунске ноге почињао да преде.

Перунике су биле златне, хладне и мирисале на муљ и воду. Извукли смо се из врбака носећи читаве нарамке у наручју, али наша одела било је жалосно погледати. О ципелама да не причам. Рашида је једну носила испод мишке; друга је остала у муљу код оборене врбе, на којој су израсли читави бокори перунике и гнездо неке барске птице. Птицу нисмо видели, али јаја су јој била ситна, са зеленкастим пегицама. Понели смо сви по једно, за успомену. У гнезду је било четири јајета и када смо пошли, дуго још у ушима имали смо крик неке птице. Сада мислим да је то био вивак. Свакако вивак, затискујем прстима уши.

Атаман је ишао напред. Рашида му је говорила о својој професорки из физике. Он је само дубоко и с разумевањем климао главом. По томе какво је лице правила причајући, могли бисте помислити да су говорили о диносаурусу, или крилатој жирафи. Та професорка била је мирно, дремљиво створење у већ поодмаклим педесетим. Један фосил из мезозоика, у ствари, али фосил који је могао да ти заломи кеца!

Караново је говорило о романси између ње и наставника фискултуре, иако је то било исто као кад би се говорило о романси између носорога и колибрија. Маркота није још имао ни двадесет и пет, а вереница му је једанпут недељно долазила из Београда. Можда и због тога, тек приче су се, као дим без ватре, растуриле саме од себе, али је Меланија Бранковачка постала буднија и клинцима је физика падала све теже.

- Ја разумем те ствари! - рече Атаман. Кад одговараш за оцену? - Окрете се према Рашиди и рече јој нешто што нисам успео да чујем. Претпостављао сам да намерава нешто, али нисам могао да схватим шта. Из онога што ми је Рашида рекла после, кад смо се већ откачили од њега, схватио сам како намерава да физичарки намести игру с фискултурником. Нешто као љубавна писма с цвећем и телефонским позивима баш онда када она буде питала за оцену. Он би телефонирао и достављао писма. Ја сам био тај који ће да их пише.

- Боже свети, Рашида! Ја ни за себе нисам писао љубавна писма! - рекао сам, а она је одговорила да зна: нисам имао коме да их пишем, а није богзна како модерно данас писати љубавна писма. То је за филмове и бапце типа Меланије. Ја као одлично пишем писмене задатке, она је чула од Весне да код куће пишем још нешто, иако то нешто, по њеном мишљењу, није особито занимљиво: ко још чита о животињама и деци?

- Је ли то било оно због чега си ме данас на скели зауставила? - упитао сам, а она се окренула мени и уштинула ме.

- Да то ниси био ти који је мене зауставио? - рекла је и била у праву, као обично. За тренутак се осетих као да ме је неко лупио шаком у ребра, затим се направих да посматрам шта Атаман доле на хиподрому ради. Дуго нисам могао да га видим, јер сам га тражио међу публиком која је посматрала припреме за трку двогодаца.

Онда је Рашида викнула: - Ено га! - и ја га видех како сав слепљен са коњем лети према Халас-Чарди, док иза њега, у ваздуху остаје светла пруга, а у тек исцветалим багремима гракћу младе чавке. Његова глава у црвеном вечерњем ваздуху била је готово бела. Помислих како бих, да сам девојчица, уздрхтао од главе до пете гледајући га, али Рашида само рече да је гладна и спусти се низ насип где су цокеји оставили опрему и торбе с храном. Између торби и стазе стајала је густа маса посматрача леђима окренута нама. Нисам успео да кажем ни речи, а Рашида је већ ишла према мени носећи нешто замотано у марами. Предложих јој да потрчимо, јер се неко може окренути.

- Неће! - рече. - Држи!

Мислио сам да је најбоље поћи до врбака, али је Рашида сматрала да је и скела довољно добра. Баба с кучетом и тако никада не гледа шта ко ради, а не би могла видети ни да гледа. Насип и врхови јабланова као да су у себе упили светлост. Доле на реци било је сасвим тамно, иако је и то случајан утисак. Једно овакво синдикално пролеће у стању је свачим да вас изненади.

Изнад Тисе, у јатима, кружили су водени цветови, а тела су им била прозачна и ломна. Река је имала боју младог вина, а по површини су као исушене љуштурице пловили лешеви инсеката. Сетих се веровања да водени цветови живе само од изласка до заласка сунца и желудац ми се згрчи. Био је то један од оних грчева какве осећате док сањате како вас спуштају у раку. Нисам хтео да мислим о томе.

С банатске стране допирао је лавез паса и тупи звук бућкала за сомове, а Бароница је чучала на скели и певала. Била је то песма на француском и ја нисам разумео све речи.

Нисам успео да чујем крај. Рашида је жвакала бучније од мамута и ја је упитих шта ће јој њени рећи када се врати кући. Она само слеже раменима. Мислила је како неће ни приметити да је нема. Осим ње у кући је још осморо деце, а она је при горњем крају лествице, иако су јој два брата ожењена, а њихово потомство представља нешто, што Рашида, није у стању да свари.

- Коте се као пацови! - рече забацивши косу. - За три године биће их пуна кућа! - додаде а очи јој засветлеше у сумраку док је нестрпљиво извијала леђа.

Нисам морао да се питам, сада сам знао: Рашида је оно дериште из куће крај рампе коме сам пре две године бацио јабуку, а оно се, отресајући косу, није удостојило ни да је дигне. Само је стајала гледајући како пролазе возови, а коса јој је у густом летњем ваздуху била глатка и сјајна као пудинг од ваниле. Иза куће, у самом завијутку мртве Тисе кричале су сарке а у дворишту се о гране две патуљасте вишње вешао читав

чопор клинаца између две и дванаест. Једно које није знало да хода девојчица је држала у наручју. Упитах је да ли још живи у кући крај рампе.

- А где бих? Матори је железничар! - одмахну главом споро и сањиво док јој је коса као светли обруч клизила низ образе.

Бароница је певала песму о бродићу који није никада, никада запловио. Била је то дечја песма и била је лепа. Изнад јабланова више није било сунца и небо је било зелено као јабука, а на реку се спуштала хладноћа пуна светлих мириса биљки које расту. Дршћући читавим својим олињалим телом, сетерка повуче Бароницу према граду, ка оној кући од набоја ниже гробља, коју је пре читав један милион година подигао собар неког барона.

Рашида је и даље жвакала загрцавајући се и ја јој рекох да је нико не јури. Она рече да зна, али да је то из навике: у њиховој кући, ако не једеш брзо, рачунај да ниси ни јео.

Са хиподрома се чуло како неко виче а затим поновни топот коња. у сасвим тихом сумраку тај топот је одјекивао као ударци маљица по јакој разапетој кожи бубња, док се у ваздуху осећао мирис врба. Водени цветови залетали су нам се у лице и заплитали у косу, умирући бешумно и на хиљаде као што у јесен умиру муве. Осећао сам како ме читаво тело боли, а онда и онај шум у ушима и слепоочницама. Полако сам почињао да га препознајем. Био је то шум моје сопствене крви непомирљив и очајан.

- Ја сам данас избачен са часа, Рашида - рекох, а она одговори да зна.

- Бацио си неку књигу, тако нешто? Ја понекад пожелим да побацам све књиге. Ко је био тај идиот што је измислио школу, Слободане? - пропела се на прсте и ставила ми шаке на рамена.

Како је месец растао над водом, лавез паса с друге стране реке постајао је све јачи. Било је чудно мислити да ћемо једнога дана гледати Земљу са Месеца. Једна светла метална лопта насупрот другој и ти на једној од њих, или између њих, мали као мрав, а ипак јачи од било чега. Обухватим шаком Рашидин длан. Њен образ био је сасвим близу мога, осећао сам његову глатку мекоту и померио се сасвим мало, очекујући да ће се она измаћи, али она само рече да причекам: кад поједе сендвич нема ништа против тога да је пољубим.

У загрљају, затим, била је гипка и свежа као млада врбова грана, а и уста су јој била таква: детињски хладна и свежа мирисала су на биље. Осетих како ми колена дршћу. То је то. То је то, Боже мој! Сви су ми се зглобови растварали, а крв постајала тешка и врућа као растопљен метал.

- Сада више не! - рече кад покушах да је пољубим још једном и наслони се на ограду скеле. Чух крцкање, а онда се она одмаче у страну, тако да сам јој од читавог лица видео само косу налик на светли обруч.

- Зашто не? - приближих се један корак, али она рече да се не приближавам, јер ће ме гурнути у воду.

- Сада знам! - промрмља. - То није ништа нарочито.

Упитах шта није ништа нарочито, а она рече да се пре два дана опкладила с Весном и још једном другарицом да ће се пољубити ове недеље. Ја сам наишао баш на време. Нисам изгубио ништа и немам права да се љутим.

- Мислиш? - рекох, али ме она није слушала, јер је настављала да говори, како јој се та другарица смејала. „Клиндеру!” говорила јој је. „Шта ти знаш?” Сада ће јој моћи рећи да зна: то није ништа нарочито, то с љубљењем. Мислила је да ће дунути ветар, Тиса почети да се љуља, десети се нешто огромно и неочекивано. Није се десило ништа, бар је она, Рашида, убеђена да није.

- Још су ти уста влажна, знаш!

- Знам. Ујела си ме.

- Ујела? Па то је, ипак, нешто - пришла ми је и уштинула ме, а онда се засмејала и смех јој је у том сутоњу пуном месечине и лавежа паса личио на звонце.

- Ти се не љутиш? - шапнула је. - Ја ништа нећу рећи Весни ни оној другој, ни било коме, а ти ћеш написати писмо Меланији! - загрлила ме је а надлактице су јој биле танушне и хладне.

- Не мораш да ме грлиш, Рашида. Написаћу! - пошао сам према граду, а она је ишла за мном носећи оне шашаве златне перунике у наручју.

II

Кад сада мислим на тај дан, волим да га се сећам без луднице која је настала после, кад сам се вратио кући, са замазаним ногавицама, и затекао оца како хода по соби питајући се шта је он Богу згрешио да му да таквог сина. Син сам ја.

Дугачак, с ногама од два метра с косом која је раније била црвена, а то је и сада, али само у незнатним отпацама око ушију и потиљка, он се питао зар је то морало баш њему да се деси.

- Шта му се десило? - гурнух у лакат Весну која је нешто читала у углу, а она рече да се није десило њему, он је на путу у Београд прошао како треба. Мука је у томе што је још на железничкој станици сазнао да сам избачен са часа. Стигао је у шест и већ три сата гунђа мислећи да сам се обесио негде у шумици: да је он на моме месту, он ту срамоту не би преживео. Боље би било да сам се обесио.

- Боже свети, Весна! Мислиш ли и ти да би боље било да сам се обесио.

- Он мисли! - забила је нос у књигу и по томе сам знао да је наелектрисаност у кући достигла ниво белог усијања.

То ми није било непознато. Мајка мога оца имала је нешто мађарске крви у себи; волела је чардаш и згодне момке, а кад све није било како је она хтела, тањирци су се претварали у летеће. Отац је то наследио од ње, тај таленат да кућу претвори у циркус, мислим, иако он није бацао тањире. То би био исувише скуп спорт, говорио је.

- Зашто си рекао да немаш књиге? - приближио ми се, а глас му је постао шећерасто мек. - Да нема ко да ти их купи?

Зграбио ме је за ревере капутића и сада сам знао шта је на дневном реду. Увукао сам главу у рамена и следећих неколико тренутака чуло се само ударање и Веснин плач. Неко ко није видео шта се догађа могао је помислити да ударци пљуште по њој. Ја нисам пуштао гласа од себе: не зато што није болело: болело је, али нисам хтео да плачем и пружим старом задовољство да понавља како сам исти као ујак Драгутин.

Тај ујак је већ двадесет година у извесној згради у коју Караново шаље све што штрчи. Једном сам, попевши се на дрво близу болничке зграде, видео његово лице близу решетака. Било је благо и одсутно, помало налик на мамино кад прича како сам кад сам био мали, увек погрешно облачио ципеле.

Хтео сам да кажем мами да сам га видео. Они су се као деца играли на неком сада напуштеном салашу и мислим да га је волела, али нисам био баш сасвим сигуран да је то био он и нисам рекао ништа, а онда га више нисам видео, иако сам се читаво једно лето пентрао на дрвеће око болнице. Пред Нову годину је умро. Весна и ја посматрали смо скривени иза капеле како гробар Милентије копа раку, и псује. Земља је била замрзнута а ваздух пун снега. Сахранили су га за пола сата, а они који су га пратили разишли су се брзо као да се нечега стиде или боје.

Око десет отац је престао са шамарањем. Мислим да је морао бити уморан, јер му је лице изгледало измучено и бело тако да су му се виделе све пеге. Било их је довољно бар за педесетак лица. Уздишући, гледао је на сто пун неисправљених писмених задатака. Пре двадесет и нешто година желео је да постане лекар, али се онесвестио чим је угледао прву галванизирану жабу, прешао на књижевност и сад тај несрећни дан проклиње кад год прима плату или доноси кући задатке за исправљање.

Мене ти задаци избацују из коже, иако теме нису ништа нарочито. Нешто као: „Шта мислим кад кажем реч мајка”, „Мој највећи доживљај” итд. Стари предаје у првом и другом разреду гимназије, осмолетки, а хонорарно још и у економској школи, тако да су задаци које он доноси, с вечитом причом о новим генерацијама, заправо задаци петнаестогодишњака и шеснаестогодишњака.

Један ме је посебно запалио. Био је писан зеленим мастилом, доста прљаво, округлим словима која су пред очима котрљала као кликери. Тема је била нешто о мајци а дечак је написао како би више волео да не пише о томе: *„Моја мајка није мајка. Кад би то била, бар понекад би спремилa доручак да не идем гладан у школу и не би се удала за оног грозног човека кога сад морам да називам оцем, иако је он мени отац колико сам и ја брат нашој мачки.”*

Даљи део текста био је незанимљив, али добро се сећам последње реченице која је говорила да би било добро када бисмо се рађали без родитеља. Ја понекад мислим то исто, иако сада немам снаге да ишта мислим. Лежим у кревету, покушавајући да се не сећам онога што ми је стари рекао, иако ми то није рекао први пут. Али, његове речи - да ћу завршити као пропалица - овога пута делују посебно поражавајуће.

- Можда и као лудак. У породици твоје мајке доста је и тога биља! - додао је. Станика је као нешто пословала по кухињи и изгледала је као неко ко не жели да се меша. И није се мешала, бар овога пута није. Била је на конференцији до пола десет, јер је њен актив имао састанке једном недељно. Она је задужена за старање о мајкама и деци. Можда и због тога, тек она се труди да ми буде као мајка, само што је то претварање. Нико никоме не може да буде мајка ако га није родио, или бар подигао од киле меса.

Постоје ту разлике, на пример, да се ово што се десило вечерас десило пред мојом мајком, она се не би правила да не примећује. Можда би била на очевој страни, не тврдим, али она би морала да примети. Дошла би затим да ме позове на вечеру, јер зна колико волим млади грашак, а онда бих већ испричао да она књига није бачена са стотину предумишљаја, већ из досаде. Она би климнула главом, прешла ми руком

преко чела, готово сам осећао тај длан док сам улазио у сан, мислећи да је сутра мамин ред и да ће се очеве приче од вечерас поновити и у Ломиној 22.

И поновиле су се, јер то је било неумитно. Нисам ни прекорачио праг, а Драгана и Јасмина, које су мени сестре а Влади и Весни нису ништа, погледале су се преко рамена и рекле:

- Ту је!

- Јадна твоја мајка! - још у пиџами, јер је као и сви директори ишао нешто касније на посао, очух ми је прилазио с лицем као да је прогутао нерасечен лимун, жабу или тако нешто. - Зар не помислиш понекад и на њу? - гледао ме је право у очи, а онда почео да говори како је он видео деце и деце, и сам је био дете, богами, али још није видео чудо као ја.

- Ниси ни могао, тата! - пришла је Јасмина и ухватила га под руку. - Он је уникат!

На њеном округлом лицу с очима као у лутке јавило се нешто као осмех, али то није био осмех: као и њихов отац Јасмина и Драгана не знају да се смеју и као и он имају те округле мале главе с испупченим уснама и израз око усана и носа као да им нешто вечито смрди. Оне су близнаке и имају тринаест година а Караново прича да ће бити лепе. У томе има, можда, и нечег тачног: оне имају мамине златне косе и очи, мамин ход због кога вам се чини да не корачају по земљи. Али су по изразу, облику лица и усана на свог оца, због чега не могу да их волим, мада обећавам мами да хоћу и говорим и самоме себи: хоћу, хоћу!

Сада су стајале с очухом као један јединствени живи блок који ме је одбијао. Мама се још није била вратила из продавнице. Четвртком, петком и суботом, ја имам предавања поподне због чега је и она молила да је пребаце у поподневну смену. Гледајући у Тимотија, знао сам да он не може да не мисли на то, и да не мрзи ту кухињу у којој се мама и ја састајемо.

- Ти схваташ - рекао је - ја сам приморан да бринем о теби!

- Знаш! - кажем истовремено осећајући нечији уздржан дах иза леђа. - Укапирао сам! - окрећем се, иако је то излишно: ја знам да је то мама. И јесте. Стојећи на вратима, она изгледа као слика оне жене коју сам видео у музеју сву начињену од плавих и златних боја, као перунике које смо Рашида и ја брали у мочвари. Помислих како Рашида личи на њу: исте светле, непокорне очи, иста златна коса, нешто лако, мачкасто и тврдоглаво у покретима. Кажу да синови обично личе на мајку. Ја немам ничег њеног, споља не, иако смо изнутра исти. Ни она не мора да се окреће да би знала да сам ја ту, нити пита шта је то о чему говоримо, она зна и лице јој изгледа постиђено.

- Закаснићеш на посао! - прилази Тимотију, а он јој каже да хоће, али како је већ неопходно да неко прочита лекцију том мангупу. Мангуп сам ја. Стојим у трпезарији крај огледала и у њему при одблесцима сунца гледам своју црвену косу, своју шашаву

њушку с пегاما и огромне, нечим као зачуђене очи, мислећи не пита ли се мама понекад јесам ли ја њено дете.

Драгана и Јасмина шапућу нешто међу собом а очи су им као кружићи наливени плавим.

- Је ли потребно да га пољубимо? - дижу очи према Тимотију, а ја кажем да није. Нека мирно задрже пољупце за себе, додајем нечим ван свести, запажајући како мама одмахује главом, а оне две, пољубивши оца, излазе у башту.

- Причекајте! - викнуо је Тимотије и изашао и не погледавши ме. Пред вратима га је чекао аутомобил, иако је до фабрике конзерви једва шугавих десетак минута хода. Драгана и Јасмина попеше се за њим у ауто који затрубивши ускочи у трећу брзину. Био сам сигуран да их читаво Караново чује. Мама је ћутала избегавајући да ме погледа.

- Твој муж је изјавио да ме се стидиш! - рекох. - Тата је такође рекао да ме се стиди.

- А да ли се ти самога себе стидиш? - подигла је главу, а очи су јој биле замућене док је руком одбијала да јој помогнем при распремању посуђа са стола. Онда је пошла у кухињу, а ја се упутих за њом. Стидео сам се и она је то знала, нисам морао да одговарам и нисам ништа ни рекао. Сат с кукавицом откуцавао је девет. Као и онда када ми је било три године, закорачих уназад при првом откуцају, а мама се насмеши.

- Ти, лудо дете!

Обећах јој да нећу више завитлати ниједну књигу, али је израз неверице споро ишчезавао с њеног лица. Стајала је и гледала ме, а из длана којим је притискала моју надланицу струјао је свежи и меки мирис као из биља наливеног сунцем. Помислих да јој обећам како ме неће више избацити са часа, али то би личило на обећање поводом писменог задатка о гласању кад сам написао да гласам за љубав, добио кеца, а онда понављао мајци да више никада нећу написати ништа слично, само што ја нисам могао да не напишем нешто слично. *Јер то је тако, и ако је могуће да се бира и ако човек за било шта гласа, ја гласам за љубав, мада је и она унапред изгубљена ствар.* Нечим што не спада у рад пирамидалних ћелија мама то зна и отуда њено лагано одмахивање главом, израз страха у кутовима усана и оно „Ти лудо, лудо дете!” Ту нико никоме није у стању да помогне!

Сунце је поигравало по углачаном бакарном посуђу и кухиња је била пуна бакарне сањиве светлости. Мамина коса, такође. Она се смешила мешајући компот од јабука, а онда ме, испрживши јаја са шунком, посадила за сто и рекла:

- Сад причај!

Нисам знао одакле да почнем, иако сам могао да почнем с оним јутром кад је Станика као заборавила да постојим, а ја отишао у школу без доручка. Нисам почео,

јер то би било изношење тајни *оне* куће. Наједном заглашен сопственом крвљу схватих да ниједна од тих кућа није моја.

Кад ми је било девет или десет година, обећао сам мајци да ћу кад порастем постати богат и она неће морати да ради, нити живи у кући друга директора. Живећемо, само она и ја, у шумској кући, а јелени ће у сутон трчати крај ње. У свим бајкама које сам читао шумске виле имале су лик моје мајке. Одавно сам престао да читам бајке и да обећавам било шта. Сада знам да постоје, да су постојале и да ће постојати тајне ове и оне куће и да ја ту ништа не могу да изменим.

- Нема много тога да се прича, мама. Бацио сам књигу. Профа ме избацио и то је све.

- А после? Шта је било после. Весна је јавила да се ниси вратио кући. Тражили смо те, знаш? - затресла је својом златном главом, а мени се учини да јој свици искачу из косе. Лагала је, а знала да сам је прочитао. Да су ме тражили, нашли би ме: скела је видљива с било које тачке на насипу. Зажелех да сам опет тамо.

- Мислим да бих морао изаћи, мама! Обећао сам једном другу.

Пристала је без испитивања. Волео бих да је питала бар нешто, покушала да ме задржи, али није ме задржавала. Био сам слободан и сâм као пас и нисам знао шта да почнем; сви су ме тако лако пуштали од себе да ми је било јасно како не вредим много.

Пођох улицом шутирајући празне конзерве, док су бабе као корњаче извлачиле главе иза прозорских стакала. На тргу сам се зауставио, том тргу равном и округлом као палачинка у чијој се средини налази нешто као водоскок. Уоколо су клупе на којима су пензионери и бапци већ заузели бусију и посматрају ко је све био, а ко није на јутрењу. Све три цркве, народни одбор и гимназија распоређени су око трга и, седећи на било којој од клупа, можете да чујете неког клинца како одговара на питање о разломцима, „Deus Vobiscum” из католичке цркве и громогласно „Господи помилуј” Луке Црквењака.

Помислих како ће наставнички савет мога оца и друштво у очуховој фабрици расправљати о мом несоцијалистичком васпитању, питајући оца и очуха где су они били док сам ја растао, и звиждучући прођох ка цркви на чијем се прагу сунчала Драга Падавичарка и још два или три просјака из мађарског краја. Ноге су им биле голе и пуне промрзлина и то ме погоди као ударац песницом у желудац.

Добро би било имати новаца за сав овај шашави свет, сетих се Атаманове приче о Бароници. Њој је, у сваком случају, потребно још доста сунчаних дана у којима ће моћи да понавља дечју песму о бродићу који није никада заплочио; злато мирне душе можемо да јој купимо. Засени ме полутама у цркви и мирис тамјана који сам почињао да препознајем: док је била жива баба што је имала нешто мађарске крви у себи, имала је обичај да ме води у цркву. Умрла је кад ми је било три године и од тада нисам прешао црквени праг. Моји су строго свесни.

Сада сам био ту, окружен мрмором старица изнад кога се чуо пискутав глас попа. Говорио је о нашој будућности иза смрти, о свему што ћемо имати кад умремо. Осећао сам како ми је утроба тешка и блутава од свега тога. Живот после, Боже мој! Живот сада, живот који имам и који желим да живим, једини мој живот, зар постоји још нешто? Зурио сам у полутаму ишарану зрацима сунца који су као разнобојни рефлектори продирали кроз шарена окна. Поп је о греху и покајању а то је било оно што је личило на мога оца. Отац је, у сваком случају, имао богатији речник, али је ипак излазило на једно, досадно до лудила.

Постојавши неколико минута, изађох напоље, опет звиждучући да бих привукао пажњу на себе. И јесам скренуо, тако ми Бога!

Није прошло ни пола сата како седим посматрајући старце који причају о солунским ратовима и чиновнике како истрчавају из канцеларија да као рибе попију гутљај ваздуха и опет наставе оно *од седам до два*, а отац је већ дојурио до мене и сео на клупу пребацивши руку преко наслона као да се ништа не дешава и као да говоримо о ономе што ће данас бити за ручак, на пример.

- Мислио сам да си на часу! - рекох.

- И јесам био на часу, Слободане. Само: између часова постоје одмори. Они трају петнаест минута. Сасвим довољно, да ми испричају понешто. Зашто си улазио у цркву? - покушавао је да ме гледа право у очи, а теме му се знојило, иако је било свеже.
- Зашто си улазио у цркву, питам те?

- Претпоставимо да сам се молио Богу!

- Ти? До ђавола, од када ти верујеш у Бога?

- У нешто бих и ја морао да верујем, замисли!

- У реду! У реду! Не вришти! Ако мораш да верујеш, веруј бар у нешто што постоји!

Упитах га шта је то што постоји, а он рече да нема времена за празне приче: њему је јасно који је мене ђаво одвео да слушам трабуњања оног шашавог попа, а и звоно за улазак професора у учионице већ избија, он мора да се чисти, све што имамо расправићемо код куће.

- Биће ми посебно мило! - рекох, а онда га видех како иде према школи ногама од два метра и с главом црвеном као цвекла.

Опет сам усамљен на клупи. Поред мене и пензионера сада су на тргу још само кућне помоћнице с децом која јуре унаоколо на измишљеним ракетама док католички поп завршава мису. Помислих како би било да сада уђем и у католичку цркву, али ми се нешто није дало.

На прилазу једне, од улице зракасто поређаних око трга који је неко из вица, чега ли, назвао Погача - видех Атамана како се приближава својим гегавим ходом вукући Миту Попару.

Митар је из мог разреда, али се не миришемо баш богзна како, јер он за мене на састанцима изјављује да сам проблем, а ја за њега после састанка да је пешкирче од сто боја. У овом тренутку то ме надањује да испарим, али то није оно што човеку крај Атамана може да пође за руком. Он изјављује како је дивно што смо се срели. Он синоћ због тренирања двогодица није имао времена да ми изнесе све детаље.

- Ти си написао писмо, Бодо?

- Какво писмо?

- Ти, будало! - рече. - Зар ниси Рашиди обећао да ћеш написати писмо за Меланију? Мита се слаже да би то требало да буде дугачко и онакво - Атаман олизну прсте - знаш већ какво писмо? Мита јој свако јутро доноси новине и млеко па може да убаца писмо и понеки цветић, ти нећеш имати ништа с тим.

Сада ми је било јасно. Мита има кеца из физике и Атаман га је причом да ће Меланија заборавити да пропитује, или бар да пропитује строго кад буде добијала та писма, без икаквог труда убацио у мрежу.

Замислих Меланију како стоји за катедром с оном својом безбојном косом, очима и свим осталим и одмахнух главом.

- Не верујем да сам способан да напишем такво писмо! рекох, сетих се Рашиде и слегах раменима. - У реду, написаћу га.

На часовима, затим, размишљао сам како да почнем. „Најдража моја” био би одвише врућ почетак. Њој би могао да проради неки кликер и цела ствар би отишла до ђавола.

Профа из руског, мали с нечим врапчијим у покретима, говорио је о Татјанином писму Оњегину а лице му је изгледало занесено и као неком невидљивом батеријском лампом осветљено изнутра. Чини ми се како је убеђен да је он Евгеније Оњегин. Он? Боже драги! Он који је у Караново дошао одмах после првог светског рата, са женом увијеном у крзно и с две мачке. Сада има седамнаест мачака, али жена, више не постоји. Сергеј Иванович Багрицки за себе говори да је потомак кнежева Багрицких, али од Луке Црквењака, па надаље, сви знају да је био коњички капетан, леп у то доба, додуше, али ипак: коњички капетан. Мој брат Влада тврди да ће уважени Багрицки следеће године у пензију, али он то тврди већ пет година, и ја богзна како не верујем у то, иако је старом већ седамдесет.

„Једина моја...” замишљала је Татјана да јој Оњегин пише. Тако, вероватно, замишљају све жене. Сада сам знао почетак. *Једина моја...* - написах - „*дуго сам мислио како да почнем. У овом граду много је места за љубав, али ниједно није довољно безбедно од очију других. Због тога те никада нисам позвао у шетњу, иако*

сам, бог зна колико, мислио о томе. Ово пролеће и ти, све су што имам. Хтео бих ти писати још, али ближи се време за мој час. Сутра ћу ти се јавити опет. Због тога ми сутра, а и убудуће само очима дај знак да си примила писмо. То је све што очекујем. Нешто друго могло би да буде опасно овде где се свакој мачки прати траг. Твој М."

Покушавао сам да се сетим на коју се страну криви фискултурниково „М” у ђачкој књижици мојих сестара, а затим дигао руке од тога. Меланија неће проверавати. Фискултурник се презивао Маркота, имена нисам могао да му се сетим, али оно није било ни важно. У месту као што је Караново човек не може да очекује љубавно писмо с потписом.

Покушавао сам да мислим о ономе што је Багрицки говорио, али су ми стално на памет падале мачке које сам једно поподне, отишавши да му однесем неку поруку свога оца, видео како леже по његовим ногама, грудима и свему. Биле су дебеле и лињале се тако да је ваздух био пун длака. Жена, коју сте некада могли да видите како хода поред Тисе у разнобојним чарапама, гледала је сада из оквира неког медаљона. Била је то слика још из Русије пре Октобра и жена је изгледала љупко, с бујном младом косом подигнутом увис и уснама отвореним као да жели нешто да каже.

- Било јој је нешто преко деветнаест, мојој Галочки! - рекао је Багрицки уклањајући мачке са себе. Учинио ми се да говори о детету, али он рече како су се били тек венчали, *оно* је дошло после.

Не знам због чега, али револуцију је увек звао *оно*. Хтео сам да га питам, али мачке су се толико комешале по соби да ми је дах застајао од тога. На те дебеле, олињале мачке, морао је трошити читаву своју плату. Покушах да га замислим у мундиру као неког од Толстојевих јунака, као кнеза Нехљудова, на пример, али то ми не пође за руком. Могао сам да га видим једино у соби пуној мачака, како гледа у слику младе, плаве жене и говори:

- *Оно* је дошло тек после! - иако је сада говорио о Татјани и Оњегину, а друштво је као буљило у књиге очекујући крај часа.

- Колико још има? - долете једна цедуљица, а Саша Албрехт показа све прсте једне руке, а на другој сави два. Погледах на свој сат, али тај као и увек није радио тачно. На њему је било два минута до звона.

Цуре су већ почињале да удешавају косе, јер је после руског био час математике, а дугачки Влада Хаџи-Николов личио је на све пре него на професора математике, тако да се за њим редовно вукао читав облак цуретака и мириса јефтине колоњске воде. Нисам могао да га смислим, иако ниједна из разреда није била моја интересна сфера, нити било чија од нас, уосталом. Са својим натапираним тиквицама и грудима шиљастим као сам враг, оне су нас увек гледале тако као да виде неког иза нас. Неколико њих би нас понекад и погледале право у лице на школским игранкама, али то су биле обично оне које су играле као слонови или изгледале тако да никоме из четвртог није падало на памет да заигра с њима. Неда је била изузетак. Она се није интересовала за косинусе и те ствари тек откад је Хаџи-Николов заменио Мајтењија,

нити вас је гледала као да гледа неког иза вас, иако је имала најлепшу малу теткицу у гимназији и очи тамномодре и баршунасте, налик на цветове дан и ноћ које смо крали са католичког гробља.

Једно време био сам заљубљен у њу и свако од нас је то био, без нарочитог резултата, уосталом. Она је играла с нама, смејала се, на излетима чак и једрила, за време писмених слала цедуљице с готовим рачунима и ми смо се хвалили једни другима за време одмора кад би у WC-у пушили по једну, али ниједан од нас није успео да је пољуби, нити је то покушао. Неда је остајала љупка и насмешена, али недостижна као Хималаји. Почех да мислим о Хиларију: да ли бих могао или не да се пријавим у његову екипу? Он се свакако осећа као сопствени споменик, али то ми не би сметало да се пентрам с њим колико чињеница што сам кратког даха који ми је остао као последица једног запаљења плућа. Можда бих видео снежног човека, а можда би ми од мрза отпале уши. Осетих како ми хладноћа мили низ кичму, а онда одмахнух главом: ипак је бољи план о путовању на острва Јужнога мора. Замислих Полинежанке опаљених и врућих тела, обалу златну и плаву, мајмуне како се веру по палмама и би ми смешно што Багрицки говори о прилозима. Прилог времена „прошлово”, шта је то?

- Њу, Слободане, њу?

Слегох раменима. Багрицки понови питање. Нисам знао и он ми уцрта кеца. То је поред оног из математике био већ други а до краја године било је нешто преко две недеље. Ако не будем пазио, провешћу лето бубајући. Или: да зарадим још једног кеца? Онда у следећој години не бих морао да учим и пишем све оне реферате? Осећао сам како ми горчају уста. Још једну годину слушати сав овај давеж било је горе него осудити себе на робију. На страну што ће стари понављати како не види на кога личим и како су његова сведочанства кад је био у мојим годинама знала само за четворке и петице. Помислих на мамино лице док слуша друга директора како се боји да од мене неће бити ништа и дигох два прста.

- Прилог времена прошлог од писат, то је, на пример: *писавициј!*

Било је тачно то што сам рекао, али је већ звонило за излаз и Багрицки га није узео у обзир. Кад сам пролазио поред њега, учини ми се да видим како му на раменима, грудима и свему осталом леже и преду оне дебеле мачке.

Католичка црква откуцавала је шест, а у Малом биоскопу давао се филм са Мерилин Монро. Гледајући њене плакате са сукњицом коју подиже струја ваздуха из метроа, тешко је било поверовати да је мртва. Њено лице и руке, груди и ноге, испод оне подигнуте сукње били су пуни покрета и љупкости.

Моја собица на тавану пуна је њених слика. Мерилин спава! Мерилин седи тако да јој се види све! Мерилин на плажи! Мерилин с уснама намештеним за пољубац! Мерилин...

Испод свих тих слика када се догодило *оно* Весна је уцртала безброј црних крстића показавши тиме да имам и сустанара.

- Ниси богзна како колективна личност! - шмркнула је кад сам почео да вичем на њу, а ја јој рекох да греша. Сада знам да је била у праву: ја морам имати једно место само за себе, или сва остала бивају оклоп који ме гуши. Собица на тавану била је то место и ја нисам претерано уживао кад бих затекао Весну да цуња по њој. Гуштере у шпиритусу, кутије с набоденим лептирима и колекције буба, дозвољавао сам јој да дира; прерастао сам то, али је само њено присуство било као мрави који ми миле низ леђа. Да ли због тога, тек она је обожавала тај собичак и ја сам често виђао њену црвенокосу главу нагнуту над кутије с лептирима или над комаде глине из које је вајала зечеве у свим могућим положајима.

Рекох јој да нисам чуо како је неко постао вајар правећи само зечеве, а она одговори да није важно; она ће постати архитект, а то са зечевима је тек онако, човек ваљда има право да се бави нечим што није строго одређено. Сложих се с тим да има, иако сам знао да лаже. Њој ни крај памети није било да постане архитект, иако, судећи по зечевима наказно предимензионираним, неће постати ни вајар. Предложих јој да изваја Мерилин, али она није била расположена за то.

Сећао сам се тога планирајући како да се извучем са часа и упаднем у биоскоп. Рећи ћу да ме боли стомак. Заправо, рекао бих то да математику не предаје Хаџи-Николов. За њега је то провидан штос. Одговорио би да је и њега на факишу кад су се давали филмови са Мерилин Монро увек болео стомак, али да постоји и представа од осам. То, наравно, не игра у нашем случају: кретање по улицама дозвољено нам је само до осам, а пред биоскопима за касније представе стражаре по два профана.

Извесни од њих праве се да гледају плакате кад наиђе неко од ученика, али човек не може никада да буде сигуран да за време представе неће банути неко од оних који ће касније рећи да им је жао итд., али, „дужност, је дужност, млади пријатељу!”

Разред је смрдео на парфеме кад је Хаџи-Николов ушао у учионицу кораком парадног коња који зна да је леп, и почео да испитује о својствима тангенса и котангенса.

Све женске руке биле су подигнуте. Једино је Неда седела бележећи нешто у сваштару, а очи су јој биле одсутне и насмејане и меке као што понекад знају да буду меке очи младог пса.

Иза стакала, као наталожена плава светлост, чучао је сумрак, кад се сетих писма које је почињало са „једина моја” и Рашиде која је рекла да ће ме сачекати после часа.

III

Sлагала је, помислио сам прошавши двориште и један блок зграда, а онда сам је видео како седи на клупи крај водоскока, који је радио хонорарно свако вече један сат, држећи неку торбу поред себе. Лице јој је у сумраку личило на светлу мрљу, а руке су јој биле хладне и мирисале на нешто неодређено. Рекох јој како сам био убеђен да ће доћи.

— Јеси, врага! — рече. — Да ли си написао? — унесе ми се у лице док су јој очи у сумраку фосфоресцирале као у мачке, а у торби нешто почињало да се миче. Помислих да је на састанак донела мачку или куче, и почех да се смејем. Мачку или куче? Било шта да је, то савршено личи на Рашиду.

Мрак је падао нагло и готово чујно, и кад сам престао да се смејем, чинило ми се да га осећам на образима, на рукама, и свему.

— Могао бих се заљубити у тебе, Рашида! — рекох.

— Могао? Ниси ли се већ заљубио, Слободане? — рекла је и додала да јесам, али да то није оно што њу интересује у овом тренутку. — Јеси ли написао писмо, Слободане, или ниси? — зауставила је руку на мојој мишици, а из те руке уливала се у мене топлота, и нежност, и нестрпљење, тако да нисам знао шта да одговорим. Часак или два осећао сам своје тело некако нарочито, а онда рекох да сам написао то идиотско писмо.

— Почиње са „једина моја”, а завршава се са „твој М” — говорио сам смејући се, а она је, склонивши руку са моје мишице, рекла да то није смешно ни нарочито генијално написано за неког ко намерава да постане писац.

— Меланија ће сутра имати лице као божур, пази шта ти кажем — рече притежући оно нешто у торби, а затим се тихо закикота. Изгледало је као да је неко потресао кастањете негде у даљини.

Понудих се да носим торбу док будемо ходали унаоколо, али то је била идиотска идеја. Оно *нешто* био је јеж и боцкао као сам враг, иако је платно било увоштено. Кад дођосмо до скеле, предложих да га бацимо у Тису. То је било најмање што сам могао да урадим.

- Не бој се, неће се удавити! - рекох. - Жежеви су одлични пливачи!

- Мислим да си и ти одличан пливач! - Рашида ме гурну према реци и ја се једва задржах на огради. Она узме јежа и стави га поред себе. На другом крају скеле Бароница је певала, а сетерка, остатком њуха осетивши јежа, лајала као раштимовани џез-оркестар. Испод насипа галопирали су двогодци, а сунце кога у граду више није ни било, овде је као растопљена ватра палило реку. Читав пејзаж личио је на идиотску модернистичку слику начињену од црвених и црних мрља.

Помислих на Атамана и испричах Рашиди о Бароници и злату, али она рече да не верује у те приче: да је Бароница уистину *бароница* и да има злата, не би ходала унаоколо у хаљини из прошлог века; јела би и нешто друго сем поврћа, и не би спавала у оној кући од набоја ниже гробља.

- Правих барона више нема! - рекох. - Она је то само раније била, као и оно како су слуге трчале испред шестеропрега да начине места за њен пролаз у цркву, није измишљотина. Њен отац, још пре него што су се наше мајке родиле, прокоцкао је винограде на острву Црних бисера, а онда, кад већ више није имао шта да стави као улог, ставио је своју жену, једну из породице Естерхази, и тако добио натраг имање. Бароница је тада била још дете. Данас је луда жена којој ништа није потребно сем сунца. Злато без нарочите гриже савести можемо да јој покупимо! - обухватих Рашиду око рамена, али се она саже и моја рука остаде да виси у ваздуху.

- У то о злату не верујем! - рече. - Али, ако га има, она је последња особа која би знала да га искористи! - Рашида се смејала, али то је било нешто као пристанак и ја нисам могао а да не приметим сенку одобравања у њеном гласу. Усне су јој биле мирне и свеже кад је пољубих, но она ми не узврати пољубац и ја се осетих као човек који је дуго трчао до циља, а онда, достигавши га, не зна шта ће. Иза ограде скеле клокотала је вода и за тренутак ми се причини као да путујемо. Изнад нас, у тамноплавом небу какво се виђа на сликама Ван Гога у последњој, већ лудачкој фази, летео је авион. Мала црвенкаста, лудо храбра тачкица која се упутила некамо. Боже драги, да није то усамљено и очајно човеково срце које бежи? Пређох шаком преко чела, а онда одмахнух главом: не сме се мислити на тај начин, идиоте, лудо је што мислиш на тај начин! Осетих како ми се нешто топло и сурово подиже са дна утробе и насмеших се, јер сам знао да је то тренутак превазилажења: сада сам био спреман да све почнем и победим и све је било преда мном. Било је то осећање какво понекад имају само богови!

- Сада си моја девојка, Рашида! - рекох.

- Јесам ли? - она забаци косу наглим, нестрпљивим покретом и насмеја се. Нисам знао шта да мислим, али то, када сте са неким као Рашида, није ништа изузетно. Она је све схватила као виц, забаван, истина, али виц! - рекох себи. Једно такво дериште и не може да мисли на неки други начин!

Водени цветови су се рађали изнад набрекле и запаљене Тисе, а из реке, са дна, долазила је вечерња тишина. Са банатске стране враћао се последњи брод, а горе на мосту тутњао је Тауерн-експрес. Лица путника била су зелена и неиспавана. Суморно, као рибе иза стакала акваријума, они су буљили у ноћ испред себе. Помислих на то колико је возова дочекао и испратио Рашидин отац, а да није отишао даље од Београда

или Сарајева, и испричах јој о својим плановима за путовање на острва Јужнога мора. Очекивао сам да ће се зачудити, али она само упита када мислим да кренем.

- Потребно је да претходно средим неке своје ствари овде! - рече, а ја се насмејах.

- До тих острва путује се нека два месеца, отприлике. Ја ћу се пријавити као морнар. Шта би ти могла да будеш, Рашида?

- Ништа. Нисам пала с Марса да се пријављујем! Кад будемо на пучини, неће моћи да ме врате.

- А ако добијеш морску болест?

- Искључено. Сестра је путовала авионом и свима су се пењала цревца у грло, а њој није било ништа.

- Господе Боже, Рашида! Не измишљај!

- Питај мог оца! Кад ме је слао тетке у Сарајево путовала сам авионом, јер су се бојали да не укључим алармни сигнал, у возу, или урадим нешто слично.

Саслушах, затим, причу о томе како су Сава и Дунав из авиона изгледали као сребрне траке везане у машину, а „Албанија” и солитери на Новом Београду као кутије шибица поређане усправно или водоравно. Стјуардеса је била љубазна и нудила путнике бомбонама, али су ови већ негде над Зворником почели да повраћају, тако да је она, Рашида, јер није била везана, устала и покупила бомбоне испред свих, а онда, стигавши у Сарајево, частила дечурлију по Баш-Чаршији.

- Платила си то модром валутом по извесном месту! рекох, а она само рече да би уистину платила да је отац сазнао.

- Ти, наравно, ниси тужибаба! - рече и поднесе ми јежа под нос.

- Нисам! - одмакох се. Бароница се спрема за одлазак и ми се неупадљиво упутисмо за њом. То није било једноставно: Бароница и сетерка вукле су једна другу час лево, час десно; затим је Бароница одговарала о стању *оног нечег* под Мимикиним вратом, саветовала дечаке да се не пењу на прквену ограду, јер је један црнокоши пре педесет година пао на шиљак те ограде и избио себи око. Због тога је путовање од скеле до њене куће иза гробља трајало мали милион часова. Кроз све то ја сам пролазио као кроз сан, чак сам осећао и дивну неодговорност каква се осећа само у сну, али је Рашида постајала нестрпљива. У девет њен отац се враћа са дежурства а она дотле мора да потрпа оне најмање у кревет. На снахе што се тога тиче не може да рачуна, јер оне имају доста својих пацовчића које треба нахранити, умити и спаковати за спавање.

Мајку није спомињала. Претпостављао сам да је или у гостима или болесна, док није рекла да је пре пола године мајка имала побачај, тако несрећан да је и за хитну

помоћ, која је била заиста брза, било прекасно. Последњи пут кад ју је видела већ су јој били ставили сребрњаке на очи.

- Ја морам да идем, а ти како хоћеш! - рекла је и узела ми торбу с јежом. После сам сазнао да јој је јеж био потребан због мишева и пацова који су се из Мртваје у по бела дана пресељавали у кућу. Нашла га је луњајући крај Тисе и није имала времена да га однесе до рампе. Сада је одлазила тако брзо да нисам имао кад да јој кажем где ћемо се и у које време срести. Знао сам да то није ни неопходно.

И није било!

Весна је већ ујутро закуцала на прозор мамине кухиње и промоливши унутра своју црвенокосу главу изрецитовала да је *оно* упалило: Меланију су тог јутра видели како полази од куће смешећи се свима редом. Затим су је видели у робној кући како купује прслучиће, па у Јелисејевој парфимерији и салону Фекетија, и сада је свима понешто постајало јасно.

Питао сам се како ћу за време часа успети да се уздржим од смеха, али то питање је било савршено непотребно. Гледајући Меланију како предаје о електромагнетима смешећи се и ваздуху око себе, гледајући њено сиво лице са исто тако сивожутом косом и очима, ја нисам осећао ни трунке смеха у себи. Оно што сам осећао било је гађење на самог себе. Кад она прође поред мене и насмеши се, окретох главу у страну.

Било је нешто око једанаест и пензионери су већ заузели сва места око водоскока. Кроз прозор који је гледао према тргу видех Атамана како руком даје неки знак, а онда још и Миту, који је седео три клупе испред мене, како нешто сигналише прстима. Нисам даље морао да гледам. Знао сам: договарали су се за ново писмо.

Посматрајући, затим, Меланију како у пролазу кроз ходник клима главом фискултурнику, а лице јој се расцветава, зарекох се даја нећу бити тај који ће написати ново писмо.

- Кисео си као сам враг! - рече Неда и стаде поред мене. По зидовима ходника висиле су препариране птице, таблои с насликаним унутрашњим органима гмизаваца, птица и сисара, а у орману испред зборнице стајао је костур човека у получучећем положају. Упитах се шта је могао бити тај човек пре него што је постао ово чудо у орману.

На другом крају ходника око нечијег транзистора један од млађих разреда организовао је такмичење у игри. Влада је, док је ишао у гимназију, био мајстор за те ствари. Сада се понашао као курва, понесен парчетом целулоидне славе. Отац је, кад год би се споменуло Владино име, прошиштао нешто кроза зубе, али то је било тек онако: по спретности са женама он је сматрао да је Влада његова крв. Једино што није признавао као своју особину било је Владино двогодишње стажирање у општем списку на медицини. Негде у себи отац је, као и ми, знао да Влада никада неће постати лекар, али то је било оно што није хтео да призна ни самоме себи. Ипак је, из дна душе, мрзео филм: копродукције посебно, јер је за неку идиотску копродукцијску лимунаду било

потребно двадесетак риђих момака, а Влада није чак морао ни да се боји да би играо Викинга. Од тада он је главна марка на игранкама, иако тај филм није омирисао Караново. Девојке су, свеједно, шашаве за Владом и с нестрпљењем очекују повратак студената распитујући се о Владиным плановима за ово лето.

Кајсија у дворишту око које се јурио читав чопор првошколки била је осута цветовима који су искочили из голих грана као кокице на одвише јакој ватри. Помислих на Јапанце који пишу читаве књиге о трешњиним и кајсијиним цветовима и би ми помало мука од тога. Ја о нечему као што је кајсија не бих могао да напишем више од пола стране. О ногама Мерилин, на пример, могао бих да напишем пет страна, али то није оно што се очекује од мене. Ако сте размишљали схватићете да се од човека увек очекује нешто сасвим различито од онога што би он хтео, или могао да уради.

Упитах Неду шта мисли да постане кад заврши ово чудо од гимназије, а она сањиво одмахну главом. Тренутак или два чинило ми се да ме није ни чула, но она рече да није сасвим сигурна, али да ће, ако буде имала услове да студира, студирати нуклеарну физику. Глас којим је то рекла био је напукао испод спољне чврстине. Њени су имали крдо деце, а отац јој је био грађевински радник кога су сваке суботе увече Неда и њен четрнаестогодишњи брат мртвог пијаног извлачили из кафане.

„Добро би било кад бисмо се рађали без родитеља”, сетих се оног писменог задатка, али не рекох ништа, јер Неда је упркос свему волела свог оца.

- Ти не знаш какав је он човек био пре оног пада - рекла је, а очи су јој биле модроплаве и раширене.

Станика је говорила да Недин отац није био никакав човек ни пре него што је, оклизнувши се са трећег спрата грађевине у Рувелтовој улици, повредио главу и почео да пије, али Станика је за многе говорила да нису били никакви људи. То је била једна од њених особина против којих се борила јер је хтела да буде добар активиста, али је мимо њене вољу из ње излетало да овај или онај није никакав човек.

Кроз испуст на прозору клизио је густ и златан млаз светлости и Недина глава, ухваћена њиме изгледала је као Предићева Богородица у карановској цркви. Мало је требало па да се прекрстим пред њом.

Рекох јој како сам сигуран да ће она на неки начин прославити Караново, али она се насмеја одговоривши да слава није нешто око чега би вредело лупати главу.

- Ти, верујем, не мислиш тако? - подиже према мени своје модре очи и насмеши се. У том осмеху било је сакупљено све оно што је Караново причало о Црвенку професора Галца, који пише тамо некакве ствари.

Караново није веровало у писце, најмање у оне који су у њему могли да изникну као неке наказне гљиве. За Караново су, као и за многе друге, уосталом, писци особе које су успеле да уђу у школске читанке и умру. Мртви и покопани, са споменицима по парковима, они могу да буду чак и драги!

Помислих на књигу коју ћу написати једнога дана. Биће то књига о крви и сексу. Она ће волети њега, али он неће волети њу, или обратно: То су увек ствари које пале и ја ћу брзо постати славан. Сви из Каранова причаће како су били уверени да је у мени чучало то што је чучало, а издавачи и писци пружаће руке у сусрет кад ме сретну. Ја ћу се као правити да то није важно, али негде у себи превртаћу се од поноса, мислио сам. То да су писци битанге као и сви остали тек сам имао да утврдим, као и то да књиге о крви и сексу нису оно о чему ја могу да пишем. Нисам познавао ни крв, ни секс, иако не тврдим да то у Каранову није постојало. Ја сам познавао нешто друго. Познавао сам људе којима је најважније оно што би други о њима могли рећи, или оно што би они о другима могли рећи. Познавао сам оних неколико улица нанизаних око Погаче као свој цеп, мада нисам познавао самога себе.

Зар си ти то могао да урадиш, Слободане Галац? - застајао сам пред самим собом. Ниси ли ти заљубљен у Неду? Хтео би да јеси, али ниси, Слободане Галац! Да волиш њу, увек би се осећао као свиња пред самим собом, јер анђели нису за овај свет. Постајало ми је јасно зашто су се Влада и мој Стари редовно заљубљивали у курве. То мора да је јаче од њих, говорио сам сâм себи, све док нисам погледао у Неду и сетио се мајке и Рашиде.

Сада сам знаш: Неда и Рашида биће варане док не налете на неког друга директора коме ће оно што би други могли говорити о њему бити најважније, а жена само неопходан декор.

Одједном сам се осећао као да је неко извукао сву крв из мене и дланови су почели да ми се зноје. Та цура ту, и Рашида и моја мајка, зашто су ствари тако идиотски уређене, Боже мој? Погледах Неду са стране, али њено лице било је мирно. Оно би, вероватно, било мирно и да је зграда над нама почела да се руши. Хтедох да прогутам плувачку, али грло ми је било суво.

Плесачи при дну ходника почињали су да се разилазе и по томе сам знао, иако нисам чуо звоно, да је одмор већ завршен. Приближио сам се Неди и насмешио се, али се она направила да не види тај осмех. Кад хтедох да је ухватим за руку она се насмеја и рече: - Гле!

Нисам имао снаге да се љутим, иако ме је она одбацивала тим „гле”. Рекох јој да греши, али се она опет насмеја одговоривши да сви грешимо ту и тамо, мада то није претерано важно. Затим уђосмо у разред.

Поређано у групице, друштво је о нечему расправљало. Кад сада мислим о томе, чини ми се да су расправљали о фудбалу: глас Томе Снагатора био је најчујнији, а он је најзагриженији „Звездаш”. Мене фудбал није занимао! Био сам исувише кратког даха да будем крило или халф, а без рефлекса за голмана. Новца за спортску прогнозу нисам имао, па је и клађење отпадало. Фудбал и ја разилазили смо се на нултој тачки, иако је један од јунака мог романа био фудбалер.

Тај ме је презнојавао кад год бих сео да пишем. Нисам знао где да га уклопим, или он није дао да се уклопи, што је, у ствари, свеједно.

На почетку романа он је био у зениту славе: ишао је на турнеју, жене су јуриле за њим а клубови се отимали. Он сам, и мимо фудбала, био је вешт: имао је увек више новца него што је могао да потроши и то је било чудно. Реших да га претворим у кријумчара дрогама. У лопти с двоструким зидовима он је преносио дроге с континента на континент и нико се није сетио да посумња.

Написао сам то, а онда схватио да је бућкуриш последње врсте. Фудбалер, онај који је постојао, и онај кога сам измислио, били су даљи један од другог него Северни и Јужни пол. Лице једног било је глупо као ноћ, други се одликовао ванредном проницљивошћу. Идиотизам! Као да сте видели фудбалера коме проницљивост није у штовима! Нашем, карановском, кога је „Партизан” купио за милионе, она је ту. Мрзео сам Весну због њега. Замислите једну црвенокосу пегаву, дивну девојчицу заљубљену у неког коме је памет у ногама! Зарекох се да она као неко заљубљен у то фудбалерско копиле неће ни случајно ући у роман.

Весна је, ипак, неодољиво куцала на врата тог романа. Претворену у високу црвенокосу музичарку, унео сам је у десету главу књиге. Њена улога била је да ствара романтично расположење, нешто као тужни и благи лајтмотив, у ствари. Требало је да се машта, да воли неузвраћено и на крају изврши самоубиство. Кад сам дошао до тога, Весна претворена у музичарку открила је своје карте: она није од оних који се убијају само зато што се то једном писцу тако хоће. Убио сам је, ипак. Гурнуо сам је под Оријент-експрес, у ствари, а онда сам почео да је сањам. Била је то сада Весна с дугим пијанистичким прстима и главом која је и на железничким шинама викала: „Нећу.” Правој Весни нисам смео да кажем ни речи о томе, јер објашњавати неком да си га убио зато што ниси знао шта с њим даље да радиш у роману, није нарочито пријатно.

Почех да мислим о писцима и њиховим јунацима које су побили на овај или онај начин, а онда се сетих оца и галванизиране жабе због које он данас предаје историју књижевности и проклиње професорске тарифне правилнике. За мене је размишљање о судбинама мојих јунака било галванизирана жаба мог оца. Покушах да своју памет прекопчам на неки други колосек, без неких нарочитих резултата, као и увек.

Доле, на тргу, око водоскока који се понашао као филмска дива и радио онда када се то њему хтело, седео је читав чопор пензионера, тек сазрелих удавача и фрајера који су им се наслањајући им се на клупе - удварали у стилу олупанице с боксерском њушком из последњег Белмондовога филма. Оне су се смејале, заклањајући шаком уста да им се не виде социјални зуби које је пијани зубар правио увек пола сантиметра дуже, тако да с његовим зубима нико није могао да затвори уста, док не би отишао у његову приватну ординацију. Ту је радио трезан и зуби су испадали по мери, али многима је било жао да поштеде Социјално осигурање па су им зуби стрчали на све стране. Мој очух био је задужен да реши ту ствар с Голдмановим пијаним и трезним зубима, али они су били пријатељи још из колевке, ваљда, и тако је мој очух обавестио Голдмана за тамо неку комисију, па је ствар легла.

Из католичке цркве излазили су девојчурци у белом, с малим молитвеницима у рукама. Имале су венчиће на главама и представљале су Исусове веренице, шта ли? Затим су, косимице секући трг и лепршајући својим белим капама, прошле опатице и

не осврћући се. Међу њима била је једна млада, али још нико од гимназиста није успео да је заустави и разговара с њом дуже од два минута.

Почех да размишљам о томе шта једну младу, свежу девојку може натерати да се закалуђери, али ми Хаџи-Николов није дао да завршим. Њега је више интересовало шта ја мислим о синусима и косинусима. О томе нисам мислио ништа, али ми је Неда на време добацила цедуљицу и тако стекох масну четворку за крај године. Хаџи-Николову је остало да пропита још пола разреда и ја сам био сигуран да више нећу доћи на ред.

- Ти си понекад тврдоглав - пришао је Хаџи-Николов мојој клупи, ставио ми руку на раме и насмешио се - али не мислим да си код мене морао имати јединицу. - Насмешио се још једном, али сам сада знао да не мисли на мене, него на фабрику мог очуха у коју већ месецима покушава да угура неког рођака. Нисам био убеђен да ће му четворка дата мени помоћи, и по повратку кући испричах то мами.

- Ти увек гледаш људе из најцрњег могућег угла! То је твоја несрећа, Слободане! - мама одложи кошуљу на којој је поправљала огрлицу и стави ми руке око врата. Биле су свеже упркос томе што је кухиња била топла, а она радила све домаће послове сама. - Професор Хаџи-Николов, и твој очух, и многи други, нису тако лоши као што ти се чини. Твој очух, не чини ли ти се да твој очух цео дан ради за добро народа? - њени дланови били су још на мојим образима, али сам ја осећао како ми се мишићи стврдњавају испод њих. За добро народа? Прима ли онолику плату за добро народа? Возика ли се аутомобилом унаоколо за добро народа? - хтео сам да питам, али нисам рекао ништа. Само сам се извукао испод маминих дланова и почео да сређујем посуђе унаоколо.

Драгана и Јасмина училе су у другој соби и до мене су допирале речи Архимедовог закона: „... ако се неки предмет потопи у воду...” итд. Гласови су им били пискави и неодређени, а кроз стаклена врата видело се како једна према другој нагињу своје златокосе главе.

Читава та кућа, са баштом пуном младих биљки, деловала је чисто и свеже. Била је то кућа у каквој сам желео да живим с мамом кад сам био дете, тамо у шуми крај које ће протрчавати јелени у сутон. Сада сам био готово одрастао, али нисам желео ништа. Ход друга директора кроз двориште био је као наилазак црног ветра. Просто сте могли да осетите како ствари постају за нијансу грубље и сивље.

- Пази, пази! - шапнула је мама, а ја сам одговорио да хоћу. - Он долази! - погледала ме је а у њеним зеницама јавило се зрнце страха које се постепено прелило на дужице, а онда преко читавог лица. Опет зажелех ону кућу у шуми, али не рекох ништа.

Тимотије ме је изненађено посматрао.

- А, то си ти! - рекао је на крају. - Заборавио сам да је данас твој ред! - додао је.

Затим смо неко време јели кокошју супу, а мама је говорила како је то супа какву сам волео да једем још као сасвим мало дете.

- Кад си био оволики! - подигла је руку до висине стола, а мени је било смешно и нисам могао да замислим себе као таквог некаквог патуљка од осамдесет сантиметара.

- Боже, мама! - рекох. - Морао сам бити смешан.

- Не смешнији него сада! - Тимотије салветом обриса тањир који ће употребити за следеће јело, иако је знао да сам га ја већ једном обрисао, а преко маминог лица пређе сенка.

Ћути! Ћути! - рекох себи. - Ако нешто кажеш, он ће остатак недеље провести пребацујући јој то. Ћути.

Драгана и Јасмина су разговарале нешто, сваки час упирући поглед у мене. Онда је Јасмина рекла како сам заљубљен у Туркињу, а мама се насмешила.

- Па шта? - погледала ме је и опет се насмешила. - Он је већ скоро свој човек, девојчице! устала је и пришла Јасмини иза леђа и поправила јој машну у коси, рекавши како тужакање није нимало похвална ствар. - Је ли бар лепа та Туркињица, Слободане? - окренула се према мени и не приметивши да је Тимотије одгурнуо тањир.

- Личи на тебе, мама. Зове се Рашида! - одмакох такође свој тањир трудећи се да не гледам у Тимотија. По ономе како се он намештао на столици знао сам да ће одржати један од својих говора али сам се трудио да не обраћам пажњу на то. Он, међутим, није био од оних на које се могла обраћати или не обраћати пажња. Он је просто приморавао људе да је обраћају. Ја сам то знао као што сам знао да ће почети с оним како је он у мојим годинама држећи пушку у руци јурио фашисте по Сремском фронту, био рањен и заробљен, а онда побегао из ропства да затим, још незалечен, изгладнео и бос, помаже при изградњи земље итд. То је долазило неизбежно као што долазе снегови или кише, те његове приче, мислим.

Рекох да ми је жао што није рат па не могу изгладнео и бос да јурим швабе, али да сам и ја два пута учествовао у изградњи Ауто-пута и то није безначајно кад се узме у обзир да неки, чија је снага толика да би могли коњу реп ишчупати, седе на конференцијама и млате празну сламу. - А што се Рашиде тиче, то је само моја, и словом моја приватна ствар! - викнуо сам и устао од стола тако нагло да је посуђе почело да се тресе.

Мама је била бледа, а очи су јој изгледале угашене. Друг директор је ћутао неко време, а затим је, не гледајући ни у маму, нити у било кога, рекао да се чистим из његове куће. Он није дужан да храни све битанге овога света. Оно што је он хтео да ми каже о рату и страдањима у њему истина је, најкрвавија и најсветија: он неће дозволити да јој се неко смеје. Покушавао сам да му објасним како ја нисам тај који ће се смејати било чијим истинама, али да ми је он ту своју толико пута потурио под нос да је изгубила сваки мирис. Слушао ме је тренутак или два, па опет почео до говори о

себи босом и изгладнелом у рату на онај исти начин на који је већ говорио, тако да нисам имао снаге да га слушам.

- Опрости, мама! - узео сам своју школску торбу и пошао према вратима, а онда сам застао оклевајући: мама је нетремице зурила у мене, а очи су јој биле пуне суза. Читава хаљина на њој тресла се од јецаја који није прелазио преко усана.

- Ти, битанго! - Тимотије се у два корака нашао поред мене, а онда зграбивши ме за рамена прошиштао: намеравам ли ја да убијем своју мајку. Рекох му да ја нисам тај који је убија и у томе, је било доста истине коју он није хтео да прихвати. Мислиш ли тиме да сам то ја, то мислиш? - једном руком подиже моју браду, а другом ме плјесну преко лица. За тренутак видех јаку црвену светлост, а онда сам већ био на њему.

Јасмина је касније причала како сам хтео да га удавим, али мислим да то није тачно. Тачно је да сам му оставио неколико модрица око њушке и да ме је он отворивши врата избацио напоље, па за мном и моју торбу.

- Ти, пропалицо, ти, пропалицо! - викао је.

Мама је стајала и гледала ме, а онда рекла да се извиним, јер сам млађи, и вратим у кућу. Рекох јој да је то изван мојих моћи, рекох јој да опрости за све, и изађох на улицу на неки начин задовољан што се и то са другом директором већ једном завршило. Понекад у сну, виђао сам себе како му бацам камен у главу, њега како пада, сав крвав, и мајку избеумљена лица. Био сам срећан што се то овај пут није догодило и што ћу маму од сада виђати без њега. Њега нисам желео ни у сну да видим. Кад затворих врата за собом, ухватих себе да се смејем на сав глас.

IV

Кезиш се као идиот! - рекла је Рашида кад сам се појавио на рампи. - Да

ниси извукао бапцу паре? - протрљала је нос најмлађем које се качило за њену сукњу а онда се насмејала обухвативши погледом насип са железничком пругом, сјајно огледало мртве Тисе иза пруге и једну роду која је дремала крај шевара. - Сад иди! - потпрашила је тур малецком, па упитала шта је то тако моћно, то што сам урадио, мисли. Јесам ли дошао до оног злата, нешто слично?

- Још више! Измлатио сам свог очуха! - отпљунуо сам у страну желећи да изгледам као неко кога сам видео у биоскопу како то ради, али сам изгледао јадно и она је то знала.

- Зар имаш очуха? - подигла је према мени своје прозрачне очи и покушала да се насмеши, само што јој то није богзна како полазило за руком. - Знала сам да Веснина мама није истовремено и твоја мама, али нисам претпостављала да имаш и очуха! - стајала је и гледала ме и у томе како ме је гледала покровитељски и с висине било је доста смешног. - Рекох јој да сам имао очуха, али да га више немам.

- С тим је рапчишћено! - додао сам, а онда јој помогао да дојури из Мртваје неке патке и покупи јаја које су оне разасуле свуда по трскама. Уз пут смо наишли на јаја дивљих сарки и на једно гнездо с већ излеженим младунцима. Били су голуждрави и пиштали су, док је сарка упаничено лупала крилима неколико метара даље. Хтео сам да их понесемо, али Рашида је била одлучно против.

- Рођени су да живе слободни и нека живе! - рекла је, а једна јој се бора уцртала између обрва. Упитах је шта је са жежом, али се она намршти још јаче.

- Ниси га ваљда пустила, ако Бога знаш? - раширио сам руке. - Сама си причала о пацовима.

- Набавићемо мачке. Оне су навикле да буду затворене. Онај жеж је читаву ноћ шмркао око зида. Изгледало је као да дете плаче. Покушавала сам да спавам, покушавала сам да затиснем прстима уши и не чујем га, али сам га свеједно чула, умала и пустила га. Застала је и погледала ме, а очи су јој биле велике и светле. На насипу је земља почињала да подрхтава. Видели смо како Рашидин отац спушта рампу и, издалека, ружичасту перјаницу дима. Затим је, зауставивши се једва минут, појурио интернационални воз и ми смо видели лица путника који су дремали заваљени на седиштима или равнодушно буљили у нас.

Сада је земља подрхтавала и испод наших ногу тако да нам се чинило да и ми путујемо с онима који су одлазили у Атину, Истамбул и још даље. Почех да мрзим њихова равнодушна лица. Мајмуни којима је упала кашика у мед, а они то чак и не виде! Рашида и ја сигурно не бисмо имали таква лица да смо на њиховом месту.

- Ипак ћемо кад почне лето, и ми кренути, Рашида! - рекао сам, а она ме ухвати за руку. Сада ми се ни острва Јужнога мора нису чинила недостижна. - Отићи ћемо, отићи ћемо, Рашида! - шапутао сам држећи њену руку и ходајући унаоколо без неког нарочитог циља, а онда, држећи је и даље за руку, дошао до железничке пруге и сео. Шине су биле топле од сунца а између прагова избијала је млада трава још воденаста и хладњикава као да у себи чува мирис снега. Испод насипа светлела се разливена површина мртве Тисе пуна трски и крекетања жаба. Чинило се као да нам неко велико огледало блешти у лице.

Пушећи цигарете у WC-у сваког боговетног одмора, ми смо се хвалили један другом колико је ко успео мачака да преврне. Ја сам био негде на репу листе, али то није важно. Саша Албрехт је тврдио да сам будала, а Тома Црни скандирао, завезанко, завезанко! Зар још ништа није било с Туркињцом? Ја сам рекао да ће бити. Сада сам се гадио самоме себи због тога.

Мало издигнуто, окружено водама живе и мртве Тисе, мочварама и трскама, Караново је изгледало као да лебди у ваздуху окачено торњевима својих цркава у небо и подупрто чопором кућа које се збијаху око њих. Фабрика мог очуха била је мало по страни и њен је димњак надмашивао све куће, па чак и торњеве цркава. Наша гимназија, саграђена у некој мешавини готике и барока, са читавим чудом кулица на крову, изгледала је као картонска макета утиснута у нежно плаву свилу неба.

Око пет почињало је такмичење IIIа и IIIб у кошарци и ја сам знао да ме већ очекују у куту дворишта одређеног за кошарку. Због своја два метра био сам готово незаменљив и то ме је обично доводило до усхићења. Сада ми се није ишло, иако сам знао да би очи свих девојака биле упрте у мене.

Рашида је ћутала. Држала ме је за руку, гледала према дрвећу којим је била заклоњена њена кућа и ћутала. У млаком, златном ваздуху, мирисном као мед, њена су уста била полуотворена и руменкасто свежа као прве трешње. Сигурно би била и тако хладна да сам их додирнуо, али ја их нисам додирнуо. Само сам прешао дланом преко њеног колена и ставио јој главу у крило. Испод свог образа осећао сам како јој се стомак подиже и спушта.

Хтео сам да јој кажем како је волим, а онда се уплаших да ће почети да се смеје. Наилазак дресине с радницима из шећеране спасао ме је од тога. Морали смо да се дигнемо са шина, а било је већ крајње време. Одмах иза дресине наишао је међународни воз за север. Тај се није задржавао, али је код рампе мало успорио и могли смо да видимо натписе на немачком и француском, путнике како жваћу у ресторану и црвену капу машиновође. Махнули смо и неколико нам је руку отпоздравило. Била је то нека екскурзија за Минхен. Помислих на све оне километре брдовите и равничарске земље преко које ће проћи тај воз. Видех порушене немачке градове Волфганга Борхерта и видех их наново изграђене, фабричке димњаке како се

дижу као стиснуте људске песнице у небо, затим шине како иду још даље, до Холандије и Данске, до Норвешке и Шведске, у сусрет Ескимима и поларној плавој светлости на другом крају света. То ме није претерано привлачило, јер нисам волео хладноћу, па сам поново окренуо поглед према другом крају шина, оним који је ишао за Атину, Истамбул, затим преко Арапског полуотока према Индији и још даље до Индонезије и Јапана у сусрет вечитом рађању сунца. Пожелех да пођем тим правцем или према обали мора, а одатле, о Боже мој, одатле бродови плове на све четири шашаве стране света.

Рашида је пратила очима мој поглед, а онда, извлачећи руку из моје, рекла да се она спрема, да ће бити спремна, потребно је само да завршимо разред, све ће бити у реду. У дворишту њене куће плакало је оно малецко и она се готово изван себе сручила низ насип. Тако сам остао сâм на шинама још топлим и звучним од проласка воза, крај телеграфских стубова који су брујали када би се прислонили уши уз њих. Између прагова две црвене бубе изводиле су своју љубавну игру, а на жицама пуним брујања чучали су врапци. Протеглих ноге и прстима додирних глатку врелину шина. Сви моји мишићи били су напрегнути и очекивали су нешто. Поново прстима додирних шине, а онда пређох њима преко свога врата, спустих их низ рамена и груди до бутина и колена, осећајући свуда младо, нестрпљиво месо. Наједном, а да заправо не знам ни зашто, био сам срећан што постојим, што постоји овај насип, ова пруга на њему, мочвара испод њега и на малом језичку сувог земљишта Рашидина кућа с двориштем пуним вишања и деце. Рашиду више нисам видео, али сам по плачу детета који се нагло прекинуо знао да га је подигла, обрисала му нос и вероватно га угурала у кухињу да му одсече комад хлеба. Нисам је питао хоће ли се вратити на насип или неће, али нисам ни морао да питам: то између нас догађало се без много речи.

Караново је дремало у златном заласку сунца. Између њега и мене као да је неко спустио танку завесу од газе. Видели смо се, али не претерано добро, и то је доносило осећање угодности. Трљајући колена дланом почео сам да звиждим. То вам нисам још рекао? То о свом звиждању, мислим? Ја звиждим божанствено. Жабе су то масовно осећале, јер је убрзо на моје звиждање одговорио хор од неколико стотина крекетуша. А вечер је падала као слатка киша.

Нисам чуо Рашиду кад је дошла, али не мислите да сам глув. Она хода као мачка и у томе је цела ствар. Пришла је носећи комад хлеба намазан машћу као да сам и ја једно од оне деце којој је по цео дан мазала те комаде тешке најмање пола килограма. Рекох јој да нисам гладан.

- Не лажи! - шапнула је, гурнула ми комад у шаке и села поред мене. - Отац нас је учио да не седимо по шинама, то и ја учим оне млађе, иако је све наравно, чиста глупост: воз те може прегазити ако си глув ко топ! - рекла је покушавајући да надгласа жабљи концерт који се продужавао иако сам ја већ престао да звиждим.

Ми нисмо били глуви, па ипак нас воз то вече замало није прегазио. Био је то један од оних што превозе дрво, угаљ, кречњак, нимало отмен воз, све у свему. Дошао нам је иза леђа и ми смо га чули тек кад је машиновођа закочио и опсовао богородицу свим проклетим љубавницима који се шуњају по прузи.

- Ако хоћете да умрете, умрите кад ја нисам на линији! добацио је док смо трчали низ насип. Рашидина рука у мојој била је узнемирена као уловљена птица.

- Могли смо бити сада... Могли смо бити сада... - мрмљала је без везе, не довршавајући реченицу, а затим поче да се смеје. - Ми смо будале, ми смо две најпроклетције будале на свету! нагло се зауставила повукавши мој длан ка својим грудима и рекла: - Слушај!

Слободно је могла то и да не каже: срце јој је ударало као добош на пожар, али ја га, ипак, нисам богзна како чуо. Сав најежен мој длан је осећао само тврду бресквицу испод блузе, а ноге су ми се одузимале. Да она хитро, као што га је и ставила, није збацила мој длан, верујем да бих се онесвестио. Овако сам само стајао и зурио у њу као да први пут видим ту косу окупану светлошћу заласка и те очи као у дечкића. Уста су ми била сасвим сува. Она ме је гледала право у лице, онда се истргла и викнула: - Ти си гад, ти си један шашави гад! Ја нећу то што ти хоћеш!

Једва скупивши плувачку да покренем језик запитао сам је шта је то што ја хоћу а она жестоко и нагло ме ударајући песницама у груди рече: - То. То. Ти знаш!

- Не знам! - рекао сам.

- Не лажи! Знаш. Ја нећу то што ти хоћеш.

- Реци ми шта је то што ја хоћу? - повукао сам је к себи а она је накострешила лактове и почела да плаче.

- Нећу. Нећу. Нећу! - понављала је.

- Шта нећеш, за име Бога? Ти, будало! Зар не видиш да си још само дете? Шта би човек могао да уради с једним дететом? - прислонио сам њену главу себи на раме и неко је време миловао по коси. Чинило ми се да ће шмркати до краја свог блесавог живота, али је она престала с плачем нагло као што је и почела. Затим је подигла главу према мени а очи су јој блистале у сутону.

- Пољуби ме, Бодо, ако хоћеш? - прошапутала је и затворила очи, као лафице на филму. Почех да се смејем и смејао сам се као лудак још читавих милион минута. Рашида се увређено одмаче у страну. - Зар сам баш толико дете? - рече окренувши ми леђа. У том питању било је толико усамљености да за тренутак осетих како губим дах.

- Ти, мала лудо! - приђох јој и загрлих је с леђа. Рамена су јој се тресла кад сам јој прислонио усне на образ. - Ти, мала лудо! - љубио сам је по очима, образима, и свуда. Она је шапутала да сада могу чинити све што желим, али ја нисам желео ништа друго. Држао сам је у наручју и љубио јој образе слане од суза, усне хладне и слатке, а возови су пролазили, два теретна, један путнички и опет онај за Истамбул. Путници нису могли да нас виде, јер смо седели у згуснутој тами испод насипа, али ми смо видели њихова лица како жваћу или дремају и нисмо могли да верујемо својим очима. Ни једно од тих лица, сем једног које је морало припадати детету између четири и шест година, није изгледало узбуђено.

Рашида је дисала кратко и брзо. Тома Црни је говорио да су цуре зреле, зна се већ за шта, кад дишу брзо и кратко, да је потребно искористити тренутак. Ја нисам желео да га искористим нити да је повредим, јер то је било као повредити самога себе. Напрескокце и потпуно без везе говорио сам о Соломонским острвима, о острвима Галапагос, о корњачама тешким до две стотине килограма које излазе из мора само да би снеле јаја у песку, о малим корњачама излеженим из тих јаја, затим о птицама које вребају тренутак излажења корњачица из јаја да би их прогутале, и безнадежној трци малих корњача према мору.

- Једном ћемо отићи тамо. Једном ћемо видети све то, Рашида. Видећемо Београд и све друге велике градове. Обићи ћемо јадранску обалу од Изоле до Улциња, Венецију, Гранаду, затим кренути на запад или југ, свеједно! - шапутао сам јој у косу и преплашио је до лудила.

- Требало би да живимо сто година да бисмо обишли све то, Бодо, и да имамо и новац поред свега! - раширила је очи и ја сам видео како јој зенице светле у мраку као зенице мачке.

Рука коју је држала у мојој била је сува и врела. Рекох јој да ћемо ићи ауто-стопом.

- Ти знаш шта је то? Потребно нам је само да направимо руксак, нешто као шатор, порцију за јело, неколико конзерви и термос. Остало ћемо већ пронаћи, Рашида!

- А ако не пронађемо? Хоћемо ли и онда ићи с тим руксацима као војници на маршу?

- Не. Не као војници. Војници иду зато што морају.

- То је свеједно: ићи ћемо, а ја не волим да вучем ни руксак ни било шта. Ја имам уштеђених око хиљаду и пет стотина. Од рођендана, од новаца, за свеске, куповина у бакалници и тако даље. Имаш ли ти нешто? - Повукла ме је за лакат и готово оборила. - Имаш ли или немаш?

- Немам. Отац ми не даје новац за куповине, књиге, свеске, нити било шта! - рекао сам и то је било тачно. Професор Галац би се скоро редовно онесвешћивао када бисмо му, раније Влада, а сада Весна и ја, тражили новац за уџбенике.

- Зар ја баш све морам да дам? Зашто се увек све од мене тражи? Људи моји, шта ви мислите да је мој џеп? Шта мислите? - ишао би по кући и хватао се за главу чим би му неко од нас поменуо новац за свеске. Новац за биоскоп нико и није тражио од њега. То сигурно не би ни добио. Због тога смо сви имали потребу за ужасно много свезака и уџбеника којој је он доскакао довлачећи у кућу читав отпад поцепаних и одбачених књига целог једног низа ђачких генерација. Понекад сам волео да прелиставам те књиге. Било је лудачких забележака у њима.

„Соња, данас сам те чекао! Зашто ниси дошла?” - стајало је на последњој страни уџбеника за француски, да би нешто касније прешло у нестрпљиво: „Чекаћу те данас у шест, знаш где, дођи.”

Ко је била та Соња нисам успео да сазнам. Миша који је употребљавао француску читанку место дописнице сигурно је већ отац породице, ако није говедо са свих страна. Једино што је сигурно: Соња ни други пут није дошла, а лаф је опет написао: „Чекам. Дођи! Дођи. Дођи!” Није одговорила, а верујем да није ни дошла, али то није представљало неку нарочиту трагедију за њега. Нешто даље, опет је ударио у кукњаву: „Кад ће већ једном крај часа? Умирем од глади”, да би затим сасвим у углу дописао: „Прозваће ме. Прозива ме. Прозвао ме је. Готов сам!” Сада сам већ сасвим сигурно знао да недолазак оне Соње није био трагедија за њега. Био је то тип са сувишном патетике, јер како би иначе у исти кош могао да стрпа девојку, ждрање и страх да те не прозову? Било је много штошта у његовој књизи, али то су већ биле глупости. А и шта нису глупости по тим књигама?

„Ацо позајми сто кинти, враћам сутра!” - зариицао се неки бивши трећешколац на корицама историје.

„Боже, кад бих само могла да научим све ове проклете тангенсе и котангенсе!” - жалила се нека Љиљана шездесет и другој страници тригонометрије, а ја сам је разумео савршено добро, боље но ико, јер сам још ратовао с тангенсима и синусима. - Остављао сам њену књигу у страну, као неку утеху самоме себи, решен да од сада учим из ње, иако сам унапред знао да та решеност неће бити дугог века. Ја никада и ни у чему нисам сталан, али на неки начин, ипак, свиђало ми се да учим нешто што мрзим из књиге коју је мој претходник мрзео пре мене. Утолико пре што је мој претходник девојка, можда девојка немирних очију и инацијског смеха који волим. Покушавао сам да је замислим, без успеха као и увек. Лик те девојке је, једноставно, измицао. Можда је то била Љиљана Кангрга, она што је сада у Београду нешто као сликар, или Љиљана Јовановић, већ удата и мајка двоје деце? Или нека десета, нека сто десета Љиљана?

Рашида ми се свом тежином ослањала о раме и осећао сам како ми њене тврде, најезене бресквице пеку плећке. То ме је спречавало да мислим. Моје рођено тело ме је издавало. Чинило ми се да се растварам, сав натопљен усијаном лавом.

- Имаш ли ти или немаш? - Рашида је настављала да говори о новцу. Поновио сам јој да немам и да нам преостаје једино путовање ауто-стопом. Кад завршимо разред, наравно.

- Ако завршимо? - рекла је. - Ако ја не останем да бубам физику читаво лето?

- Рекла си да је писмо Меланији упалило. Рекла си да је поправила све кечеве оног дана!

- Све које је питала. Мене није питала. Моје презиме је на **Ч**. Рачунај колико јој часова испитивања треба док дође до мене! - шапнула је пребацивши ми своју танку руку иза леђа.

- Не шкакљи! Израчунао сам: још три или четири писма.

- Шест.

- Ништа мање? Не чини ли ти се да је то као роман у наставцима? - загрцнуо сам се и застао да послушнем. - Тамо, малочас, иза дрвећа, учинило ми се да неког чујем, Рашида! шапнуо сам а затим видео како се појављује нешто као велики црвени свитац. Рашида је шапнула да је то њен отац, па ме ухвативши за руку, нагло повукла ка трскама. Трчали смо док нисмо изгубили дах, а прошлогодишње суве трске пуцкетале су нам под табанима. Она црвена тачка била је сада високо изнад нас. Ако нас је и тражио, Рашидин отац је то престао да чини. Сада је ходао насипом између прагова. Затим смо видели како се неколико десетина метара даље, на рампи, пали светло.

- Знаш ли колико је сати? - рекла је Рашида гласом још увек заптивеним од трчања, а ја сам одговорио да немам појма.

- Ја имам - рекла је. - Сада ће наићи Тауерн-експрес. То значи да је нешто око десет. Мислим да ће те благословити отац кад стигнеш кући. Нећеш стићи пре једанаест! - додала је, а глас јој је звучео брижно. Упитах је мисли ли да је то њен отац нас тражио на насипу. Рече да не зна. Он има обичај да увече преброји патке, прасице и живину, али још није приметила да броји и децу. Можда их је ове вечери пребројао? Или му је нека од снаха рекла да се она скита с неким риђокосим клипаном по насипу. С неким који има ноге од два метра! - повукла ме за лакат и насмејала се, али мени није било до смеха. Она је била лакша и без напора се одржавала на наслагама прошлогодишњих трски, док су мени ноге почињале да упадају у муљ.

Покренут нашим гласовима, корацима, чиме ли један је жабац високо и отегнуто почео своју љубавну песму. Кроз три минута одазвало му се неколико стотина барских лепотица. Месец је био једва неколико сантиметара издигнут изнад шевара и његова светлост бојила је мртву Тису у црвено. Била је то јака и радосна светлост, али видљивост је при њој била равна нули. Тамо где је вода допирала до нечег чвршћег видео сам таласе како фосфоресцирају.

Било је хладно и због тога није било комараца. Рашида се смејала говорећи да се плашим. Нисам хтео да признам, али гласови барских птица, промукли и отегнути, дизали су ми косу на глави, а трске ми секле кожу на листовима ногу и рукама. Мала вештица је трчкарала поред мене као да читавог живота није ништа друго радила већ се провлачила кроз шевар. Рекох јој да сам гладан као курјак и да ћу скоро, ако се не извучем одавде, почети да брстим трске.

- Ти, мајмуне! - узела ме је за руку, као зверчица базирујући се лево и десно. Чинило се као да нешто тражи.

И тражила је тако ми Бога.

- Држи! - сагнула се и пружи ми нешто. Било је то мало, издужено, хладно јаје неке барске птице. Упитах је шта ће бити ако унутра, кад почнем да га гутам, нађем неизлежено младо, а она рече да ћу у том случају јести кајгану с месом и насмеја се.

Месец се као у филмовима из Индије полако и декоративно пењао у небо. Сад је већ лично на големи црвени диск хитнут ка звездама. Трске и мочваре биле су зеленозлатне, а ја сам гутао оно јаје. Било је хладно, али укусно, јер га је Рашида посолела. После сам сазнао да увек носи сô у џепу, али да није вешта као њихов пас Лиско за проналажење јаја. Мислим да се правила важна: за пола сата, док смо се извучили према друму, пронашла је седам комада. Ја сам успео да поједем само два, иако сам тврдио да су божанствена, далеко боља него кувана, итд. Кратко и не нарочито наглашено рекла ми је да не лажем. Затим смо стигли до асфалтног друма који је повезивао Караново с Београдом и на њему није било ни живе душе.

- Спреси за сутра оно писмо! - нагнула се према мени и некако ме као пољубила. Рекох јој да не брине: Мита ће ујутро свратити до мене пре него што оде да Меланији однесе новине и млеко. Све ће бити „о кеј"! Нагласила је да јој је физика први час и како је неопходно да Меланија дотле прочита писмо.

- Надам се да ће ми ова јаја дати инспирацију за ноћас рекао сам и насмејао се, али она није ништа приметила у том смењу, јер је просто спавала ходајући. Предложих јој да је отпратим до куће, иако је то био непотребан предлог. Ја сам био тај кога би требало отпратити, бар тако ми је рекла, а онда, гурнувши ме шаком у леђа, потрчала назад према прузи. На месечини од читаве Рашиде видео сам само њену светлу косу и бели квадрат блузе. Трчала је брзо и нечујно и убрзо више ништа од ње нисам успевао да видим. Преда мном је био друм сив и звонак као метал. Крај њега у јарковима преосталим од априлских плускова кркетале су жабе, а птице отресале крила у дудовима. Километар и пô даље, у Каранову, светла су горела једино у фабрици мог очуха и у платнари. Градић се чинио као заспало дете, али то је било погрешно поређење. Караново ни у сну није спавало до краја. Као мачка која полусклопљених, сужених очију вреба миша, и Караново је полуотворених прозорских окана вребало љубавнике, пијанице и друге ноћне птице. Она два милиционара пред банком и Народним одбором била су савршено непотребна. У Каранову није могло да се деси нешто чему већ сутрадан цео град не би знао порекло.

Једном се десило! Онда кад је недоношче нађено крај тениског игралишта. Оно је читаве месеце касније било разлог за разговор у пола гласа. Савка Гатара осећала се нарочито погођена. За њу се говорило да открива незаконита благословена стања брже него што пси, посебно извезбани за откривање лисица, могу да пронађу траг. Једно такво стање њој је у случају крај тениског игралишта промакло и она то никако до краја није могла да опрости самој себи.

Ушавши у град, покушао сам да се мрачнијим улицама некако довучем до своје куће. Кад сам дошао до Шареног сокака, православна црква је избијала једанаест и четврт, али је морало бити више, јер Лука Црквењак никада није навијао сат како треба. Уз саму ограду очеве куће видех један љубавни пар и тргох се у исто време кад се и они одмакоше у страну.

Не знам како изгледа срчана кап, али оно што сам тада доживео било је нешто слично. Мушкарац који се одмакао у страну и својим леђима заклонио жену био је мој отац. Ту није могло да буде сумње: и са сто километара удаљености препознајем

његове двометарске криве ноге и онај нарочити шиштави начин на који, кад је узбуђен, дише.

Мимоишли смо се без поздрављања и ја сам ушао у двориште, кроз ону отковану даску, да шкрипањем капије не пробудим Станику или неког од станара. Само, предострожност је овог пута била узалудна: Станика је била будна као најбуднији полицијски пас.

- Слободно упали светло! - рекла ми је кад сам се, изувши ципеле, увукао у кухињу. - Знам да си то ти! - још је додала, али кад сам упалио светло, била је изненађена. Седећи на каучу, потпуно одевена она је, очигледно, чекала оца. Рекох јој да сам учио са једним другом. Она прогунђа да је то свакако истина: ја сам заиста један од оних који уче до поноћи.

- Можда си и учио! - рече на крају. - Али, ако си учио оно што ја мислим да си учио, слободно си могао и да не учиш. Галцима је то у крви! - седела је и руке су јој биле спуштене низ крило. На себи је имала једну од својих вечитих тамносмеђих хаљина, а лице јој је било као у жене од педесет, иако је имала тек тридесет пет. Помало сам је као жалио, али то није могло да траје дуго. Она је почела да гунђа и то ме је подсетило на све оне године у којима сам од јутра до мрака слушао њен глас.

- Исти си на свога проклетог оца! - рекла је кад сам затворио врата кухиње за собом и почео да се пењем степеницама, које су шкрипале као сам враг, у ону собицу на тавану. Ту сам имао нешто као кревет. Скинуо сам се и легао, али ми се спавало колико мишу у клопци. Месечина је била тако јака да сам могао да видим не само слике Мерилин Монро већ и крстиће које је Весна уцртала онда кад се са Мерилин догодило оно што се догодило.

Онда су ми на памет почеле да падају сасвим будаласте ствари: уобразио сам да се гуштер кога сам последњег загњурио у шпиритус миче. Устао сам и проверио. Није се мицао. Зато сам проверио како стоји ствар са колекцијама лептира и буба. Било је све у реду, па ипак ми је нешто стално сметало да заспим. Нисам могао да утврдим шта док, сада већ расањен, нисам чуо како Станика плаче у кухињи. Често сам слушао људе како плачу, чак и Станику неколико пута, али је никад нисам чуо да плаче тако пригушено и обесхрабрујуће. У том тренутку готово сам мрзео свог оца. Како се само уклонио без речи. Било ми је некако криво што нисам боље погледао. Ти очеви! одмахнух руком и осетих језу у кичми. Пред очима ми је још била црвена мрља која се пентрала према рампи. А шта ако је Рашидин отац нас тражио ноћас по насипу? - питао сам се осећајући како ми се и прсти И стопала и све хлади као да ме је неко затворио у фрижидер.

V

С

елу сам ноћ провео на нултој тачки температуре. Крв ме је сопствена издавала при помисли на црвену мрљу која се пењала низ насип. Кад се раздани, кад нестане ове шашаве месечине, то ће проћи, тешио сам се. Престаћеш да мислиш на тог човека. Видео сам га како огроман и са секиром у рукама чучи сакривен иза дрвета вребајући ме. Видео сам га како ме затвара у један вагон заједно с неким кравама, а онда вагон закачиње за Тауерн-експрес. Црн и висок, имао је очи чији поглед нисам могао да поднесем. Не знам зашто сам га увек замишљао као високог и црног кад је Рашида плава, али ја сам га замишљао таквим. Било је то нешто као криминални роман без полиције, јер, док ме је он давио, вешао за ноге, сецкао секиром на парчиће или затварао у онај вагон, није имао ко да ме брани, а нисам смео никог ни да позовем. Јутро је долазило споро, али и на дневној светлости нисам могао да не мислим на Рашидиног оца.

Писмо за Меланију написао сам, такође, мислећи на њега, само у почетку, додуше. После се десило нешто чудно: било је то писмо које сам писао због Рашиде, али ми се због нечега све време чинило да га пишем за Рашиду. Било је у њему прича о карановским ноћима кад ти се чини да небо, звезде, месец и све постоји само зато што ти постојиш; о стрепњи да ћемо сусрете морати да кријемо; о неправедности људске судбине: створени да волимо, ипак морамо то да одлажемо за касније кад нам до тога већ више не буде стало. Писао сам полако осећајући непрестано Рашидин светли поглед у потиљку и писмо је испало шећерасто узнемирено. То сам схватио тек касније кад је Атаман зазвиждао трипут под прозором моје куће, али времена за исправке није било. Атаман га је предао Мити, а Мита убацио у Меланијино сандуче за писма од прве до последње реченице испуњено са **ах** и **ох** и другим генијалностима те врсте. Ја сам остао да лежим у поткровљу, иако је већ увелико био дан, јер је била недеља и није требало ићи у школу. Покушавао сам да замислим израз Меланијиног лица, сад већ сасвим сигуран да толику гомилу глупости ни она неће бити у стању да свари. Изгубали смо, Рашида, рекао сам, а онда схватио да разговарам сâм са собом. Доле, у стану, било је неочекивано тихо: ни шкрипа кревета, ни кораци по кухињи, ни чангрљање посуђа при спремању хране за доручак, ни било шта није могло да се чује. Кроз рупу на таваници покушах да завири у собу. Испод себе могао сам да видим брачне кревете и део ноћног сточића. Леви, Станикин, био је празан. У десном се матори кезио у сну. Кревет у коме је спавала Весна нисам могао да видим, али било би свеједно и да јесам. Станика је говорила да је Веснино сељачко рано устајање везано за купљење еритроцита на свежем ваздуху, али то је лаж. Весна је сада у врбаку или на њиви неког ко је био довољно луд да засади рану салату. Тамо је због зечева. Нисам вам ништа рекао о зечевима? Чудно! Весна је луда за зечевима. Она не само да их ваја, већ и гаји, размножава, храни и лечи. Пре неких лудих пет година набавила је два, сада их има већ двадесет и седам. Тамо, у шупи, они смрде као ђаволи, али она не да

ни једног да испечемо, а што је најчудније стари јој при том повлађује. Пре пола године из кавеза су нестала два. Ујутру је кавез био затворен као што га је увече оставила, али у њему није било Жуће и Граорке. Као и увек оптужили су мене. Влада је био водећи у томе. По наглости с којом ме је оптуживао било ми је јасно да је он умешао прсте у нестанак зечева. Узмите тако неко дупе које се стално чује и биће вам јасно да је набијено ђубретом од врха до дна. Због тога никад нисам имао много поверења у оне који причају о врлинама. Моја мајка је ту јединствена. Од ње никада нећете чути да неком замера нешто или га осуђује. Она је чиста и не претпоставља да постоји ђубре у другоме. Да ли је и њу мој отац...? О, Боже! Видео сам га Опет како се повлачи у сенку сакривајући ону жену и чуо Станику како плаче.

Било је већ време за доручак. Знао сам то по истресању тепиха које је недељом редовно почињало око осам, али нисам имао храбрости да сиђем. Био сам сасвим сигуран да ће Станика засути оца тањирима чим се појави на вратима.

Доле је још било мирно, иако је сада и очев кревет био празан. Осећао сам свако своје цревце понаособ и кренуо на доручак као што непријатељ полази у извиђање непријатељске територије. Нисам претпостављао да ћу угледати то што сам угледао.

Станика и отац седели су за столом као да ничега није било, пили белу кафу и разговарали о ценама на пијаци.

- О, гле ти њега! - рекла је Станика. - Благоизволео је да устане.

Отац није рекао ништа. Упитао сам га где је Весна, али ни једно од њих двоје није отворило уста. Седели су и жвакали гледајући се као да су једини на свету, а онда је отац рекао да је Станикина бела кафа нешто најбоље у Каранову. Било је то први пут да каже нешто слично и Станика је морала схватити шта се крије иза свега тога, али се правила да не схвата. Крвевљили су сеједно другом као последња два идиота, а онда сам ја решио да збришем. Скупио сам пецаљке, стрпао у џеп комад хлеба и пошао ка вратима.

- Мислим да ћу данас бити на пецању! - рекао сам.

- Он мисли! - рекла је Станика - Питај га где је био ноћас? - окренула се оцу, али се овај направио луд и почео причу о томе шта је он радио кад је био у мојим годинама. Наравно, био је бос и гђ. Сви су у то време били боси и голи. Разносио је новине и млеко по кућама. То пре рата. За време рата било је све то, плус илегални рад, писање летака, лепљење летака испред самог носа непријатеља, храброст, пожртвовање и још понешто. Чекао сам још да почне причу о својим сведочанствима пуним петица, али је овај пут није почео. Наставио је да говори о рату на начин којим је јуче говорио друг директор, мој очух. Била је то крвава и света ствар, тај рат. Ја, наравно, не могу да знам, нити то могу да знају такви као ја: ми смо рођени после рата и нисмо крвавили гаће за слободу. Хтео сам да питам је ли их он крвавио, или је то иста ствар као с оним сведочанствима, али сам се задржао на време.

- Знам, знам! - рекао сам климајући главом и извукао се напоље праћен Станикином примедбом да би толики клипан могао себе да доведе и у неко

пристојније стање. Мислила је при том на моје фармерице и црни џемпер, али је у томе било доста лицемерја. Она није желела да их мењам, јер ма колико *егзиш* изгледале, оне су дивне: не захтевају прање и пеглање.

Станари наше зграде били су већ у дворишту и нисам могао да избегнем пролазак поред њих. Жене су истресале јастуке, а чилагери и клинци чварили се на сунцу. Био је то један од оних дана у мају када на плаже ступају први купачи. Помислих на Тису још мутну и хладну, али се ипак вратих по гаћице за купање. Волео сам да се купам, иако је Влада говорио да се он, кад би био грађен као ја, не би жив појавио на плажи. Не кажем да мени нису сметале моје проклете ноге и леђа пуна пега која су се првих дана на плажи црвенела као заставе за бикове. Био бих луд кад бих то тврдио.

Кад год бих се појавио на плажи, могао сам да чујем примедбе на рачун пега и ногу. Могао сам да видим и очи жена које ме ни у ком случају нису гледале усхићено. Али, трудио сам се да не гледам, а за неколико дана ни други не би гледали у мене. Могао бих слободно да скачем у воду, пливам или се печем на сунцу крај лене, смеђозеленкасте воде из које ми се чинило да избија мирис риба и муља.

Било је нешто око девет кад сам се коначно извукао из дворишта после свих оних прича да ће за неких десет дана крај школске године, итд., итд. Нисам знао да одговорим на питање хоћу ли прећи у следећи разред и то ме је узнемирило. Одбијајући да мислим на Багрицког и кеца из руског, непрестано сам га имао пред очима, њега и његове дебеле мачке. Пузале су уза зидове његове собе, спавале му на раменима и трљале му своје олињале хригтењаче уз колена. Прилог времена прошлог! Господе, зар ћу због нечег таквог морати да проведем читаво лето над књигом? Осећао сам се као теле одређено за жртвовање, а онда одлучио да се, ако ме Багрицки не прозове, сам јавим. Почињао сам да се преслишавам: Пушкин, Љермонтов, Гогољ, прилог времена прошлог, свезе и стари Барабанчик. Љермонтов ме је обарао на известан начин, али сам због нечега стално понављао дечју песмицу о Барабанчику. Била је то једна од песмица с којима се може ићи до сто један и назад, и ја нисам ни приметио да сам стигао до Погаче, јер је то чворна тачка коју човек мора да пресече да би стигао на Тису, или већ неко друго лудо место. Атаман је седео на једној од клупа загладан у прозоре наше гимназије и грицкао семенке сунцокрета.

- Здраво, стари! - рекао сам.

- Здраво! - окренуо се и опипао ме погледом као што Станика опипава кокошку коју намерава да купи.

- Код тебе није све у реду! - показао је прстом моје чело и мени је било јасно да је он прочитао писмо пре него што га је уручио Мити, али ми се није дало да се објашњавам. - Зашто ћутиш? Чини се да те је она мала смотала баш сасвим? помакао се и ја сам сео до њега. Он је врхом сандале нешто као шарао по асфалту, а очи су му блескале црвенкасто. По начину на који је ћутао схватио сам да очекује причу о Рашиди, али ја нисам имао шта да причам.

- Лудирали смо се ових дана - рекао сам.

- Само то? - подигао је своје тешке очне капке и мени се учинило да га опет видим обријаног темена како у широким гаћама јаше вранца уз пуцање бичева и зујање камере. - Ништа више?

- Ништа. Она је, ипак, само дете.

- Жене никада нису деца, запамти то! - издигао се на клупи, а ја сам то схватио као знак да жели да пођемо.

- Идем на плажу! - рекох. - Хајде и ти!

- Ја? - одмахну главом. - Знаш да не подносим воду? Знаш. Е, онда знај и да ћу доћи око подне, али не због купања.

Било ми је јасно да мисли на Рашиду, иако нисам знао зашто, он је био експерт за мачке, а Рашида, ипак, није Мерилин Монро. Сетих се нечег налик на притајену претњу у његову гласу и би смешно. Ја се никад нисам тукао због жена. Уосталом, оне са којима сам имао посла нису ни биле вредне да се човек због њих туче. Биле су, готово све одреда, лакша роба.

Јавих се неким познаницима својих двоструких родитеља, а онда, не гледајући ни лево ни десно, пођох према реци. Да сам се освртао, ни до прекосутра не бих стигао: увек је много оних којима треба одговорити шта раде мој отац или очух, Станика или мајка. Сав претрнуо сетих се њеног лица кад је рекла да ја на све гледам из најцрњег могућег угла и да је то несрећа за мене. Одједном сам ужасно желео да је видим. Девет и петнаест! Још је, можда, у месарници. Појурих као суманут према месари код Тошиног бунара где је она обично куповала месо. Пред месаром је био читав чопор жена с корпама у рукама, али ни једна од њих није била моја мајка. Пођох ка пекари. Није ни тамо била. После пијаце знао сам да више не вреди да је тражим и окренуо сам се назад, према Тиси. Два угла даље налетео сам на њу. Враћала се из продавнице с рибом. Господин директор је тако волео рибуљу чорбу!

- Тражио сам те, мама! - рекао сам. - Тражио сам те свуда.

Нисам морао то да кажем: она је знала и можда је и она мене тражила. Свакако јесте. Пружила ми је котарицу с рибом и прекрила је, а онда се окренула и пошла са мном према Тиси. Било коме ко нас сретне могли смо рећи да тек идемо по рибу. Корачала је поред мене, држећи длан на мојој надлактици. Читавом кожом осећао сам тај длан и њено присуство поред себе. Ишла је оборених очију, али капци су јој били запаљени. Нисмо говорили, али ја сам знао како мисли на то да сам ја лупио друга директора по њушци и да више немам приступа у ону кућу. То ју је пунило немиром, па је подрхтавала као јасика на ветру.

Мушкарци су се лудачки окретали за њом. Она ни најмање није изгледала као жена која има сина високог два метра, две кћерке и мужа директора. Питао сам се зашто је баш њега изабрала? Са својом златном косом, она је могла да изабере кога год је хтела. Неким остатком искренности схватих да бих мрзео било кога да је изабрала. То је било тако и то нисам могао да изменим.

- Пошао си на пецање? - рекла је, а онда смо говорили о стотину других ствари које нас нису интересовале: о новом дечјем вртићу, експерименталној настави физике у нашој гимназији, трци двогодица која је померена за 25. мај и другим сличним, узбудљивим темама. Више бих волео да смо ћутали, али се није могло ићи и ћутати, а још мање говорити о оцу, Станики или Тимотију. Знали смо да не можемо ићи овако до бесконачности. Она се прва тргла.

- Желим да данас дођеш кући на ручак! - рекла је а ја упитао којој кући и у том питању било је нешто чега није требало да буде. Обоје смо то осећали и обоје смо ћутали, а онда се она, дошавши већ надомак Тисе, окренула и пошла према граду. Рука којом ме је додирнула била је сува и врела.

- Опрости, мама! Опрости! - рекао сам. Ти знаш да не могу да дођем. Ниједан мушкарац не би могао! - окренуо сам се и пошао за њом пратећи је.

- Ниједан? - осмехнула се. - Мушкарац?

Ту није било ироније. Ја за њу нисам био мушкарац. Био сам њено дете и бићу то док једно од нас двоје буде живо, и то је дивно. Ухватила ме је за косу и протресла, онако како је то знала да уради кад сам јој једва допирао до појаса. Онда се насмешила и, зграбивши ме за руку, окренула ме према реци без речи. Затим смо пошли свако на своју страну и ја сам био сигуран да и она као и ја осећа слану лопту у грлу.

Крај мене су пролазили људи од којих сам сваког виђао бар хиљаду пута, али ја ниједног нисам могао да препознам, и нисам то ни желео. Одсјај сунца на маминој коси, оно нешто у њеним очима кад је рекла: „Ниједан? Мушкарац?” Додир њене руке на мојој, све је то било у мени и нисам хтео да га крњим.

Плажа је још била пуста, али пецачи су већ били поређани дуж обале. Ја сам волео да пецам на скели, и други су то волели, али је на једном крају скеле већ чучала Бароница разговарајући нешто са сетерком, која је била толико стара да је већ више ни мачке нису могле да узбуди. Потражих глисте у врбаку из кога се вода лагано повлачила, али их тамо није било. На површини мутљага пловили су угинули Тисини цветови. Напуних кесу, јер су одлични мамци. Чак им и лукава штучка наседа, али тог преподнева нисам имао среће са рибама. Или би сетерка залајала кад не треба, или бих ја заборавио да извучем удицу на време. Бароница ме је посматрала чучећи неколико метара даље, али тако као да не посматра мене, већ нешто иза мене. На себи је имала хаљину која је пре пола века могла бити бела. Кад год бих погледао у њеном правцу, видео бих два ситна, смеђа ока упрта у мене. То је у току времена постало узнемирујуће. Онда је сетерка залајала, а ја сам рекао Бароници да Мимика плаши рибе.

- Рибе, шта је то? - упитала је.

- Животиње с репом. Живе у води! - рекао сам.

- У води? То мора да је страшно. У хладној мутној води, без ваздуха! - климала је главом сажалјиво очигледно забринута због риба.

- Оне су навикле на то. Сасвим им је угодно, не брините! пришао сам и чучнуо нешто даље од ње. Тргла се преплашено као што се трзају животиње кад им приђете одвише близу. За тренутак сам се укочио и причинио се јако заузет удицама. То ју је охрабрило.

- Мислите да су навикле?

- Сасвим сигурно.

- Како знате? - шапнула је и ставила прст на уста као да се боји да неко не чује. Тај неко, међутим, није постојао. Најближи пеџач био је удаљен сто метара. - Како можете то да знате? - поновила је.

- Не знам! - рекао сам - претпостављам.

- О! - рекла је, гледајући у матицу реке као да је заборавила да постојим. Чинило се да је забринута. Тако некако морала је изгледати пре пола века, кад се време коначно зауставило за њу, само са једним младим лицем уместо овог, преплављеног борама. Рибце су је, очигледно, занимале. Почео сам да се лудирам и испричао јој о љубави код риба, њиховим људождерским (хтео сам рећи: рибождерским!) нагонима када су у питању мање рибе и о свадбеним ноћима штука. Ћутала је и климала главом очигледно заборављајући сетерку, која јој се увијала око колена. Онда сам је упитао је ли њен отац имао рибњак.

- Мој отац? - тргла се. - О, да. Он га има. Показаћу вам га. Мој отац је строг и зато ћемо се унутра увући кроз кућу нашег собара Ћапоњија. Знате га? Кућа му је доле иза гробља! придигла се и пошла, а ја сам пошао за њом.

Сад ћеш сазнати оно о злату, сада ћеш то, коначно, напипати! - шапутао сам себи, иако ме је било стид да ходам за њом на очиглед читавог Каранова.

- Ви само идите! - застао сам. - Ја ћу касније доћи за вама! - шапнуо сам као да неко може да нас чује. - Ваш отац би ме убио да ме сретне са вама! - додао сам и то је био одвратан трик. Њен отац трунуо је више од пола века у баронској породичној костурници. Њој се чинило да сам у праву.

- Да! - рекла је. - Ви ћете доћи за мном. Куцните трипут о прозор. Тако ћу знати да сте то ви! - корачала је вукући сетерку, или је сетерка вукла њу; то нисам могао да утврдим. Споро, једва приметно напредовала је путем према граду. Било ми је јасно да до онога што је називала кућом неће стићи до поднева, па ипак сам био нестрпљив. У тој кући има много златног посуђа. Чак и сетерка, по причама Каранова, једе из златног тањира. Осећао сам како ме обухвата дрхтавица при помисли на то.

- Не заборавите рибњак! - викнуо сам за њом, а она је, окренувши се, почела да клима главом у знак пристајања. Онда сам је видео како отвара и затвара уста. Певала је опет песме о бродићу, а мени су струкови поигравали на води. Риба је као луда налетала на мамац. Тако сам уловио два шарана и штуку, а онда их опет бацио у реку. Нисам могао да их гледам како цркавају, а нисам имао никоме да их однесем. Мамаи

нисам могао, а Станики нисам хтео. Преостајала је Рашида, али њој нисам смео да их однесем. Пред очима ми је још био њен отац са секиром у рукама. Тај би ме исекао на комаде или би ме набио на колац. Кажу да су Турци у давна времена то радили. Не би било ништа ново да он то уради са мном. Осетих како ми се и ноге и руке хладе. Да ли је он то нас ноћас тражио по насипу? И каква сам само будала био да се не договорим с Рашидом где да се састанемо? Ја сам морао да знам, ја морам да знам је ли он то нас ноћас тражио по насипу! - убеђивао сам себе, а негде унутра, ипак, знао да је то прикривање жеље да видим Рашиду. Таква балава жаба, шта би ти могао да радиш с једном таквом жабом? - говорио сам себи, али то је било чисто лицемерство. Наћи ћеш је само да јој кажеш за посету Бароници. Отрчаћеш до рампе и рећи ћеш јој то. Ништа више. То. Већ сам трчао, оставивши струкове привезане за скелу. Рампа ми се, иако је од Тисе до ње било читавих два километра, учинила близу.

- Журим! - одговарао сам познаницима који су ме заустављали.

- Да ти не гори нешто? - рекао је Атаман и отпљунуо кроза зубе. Имао је растављене зубе и успевао је да плувачку одбаци нека три метра од себе због чега смо му сви завидели. Хеј! - повукао ме је за рукав. Тек тада сам га приметио. - Да ти не гори нешто? - пановио је и насмејао се, а за њим се насмејало и оних неколико голошијана поређаних по клупама.

- Можда и гори! - рекао сам. - Бароница ми је обећала да ће ме увести у кућу.

- Боже свети! - звизнуо је на прсте тргавши вероватно пола Каранова, а онда додао да ја знам чија је идеја то што се Баронице тиче и да пазим: све што се нађе дели се фифти-фифти. - Извини, на три једнака дела: и мала Туркиња је умешана.

Рекох да баш сад идем по њу. Бакутан ће ме мање подозриво примити у кућу ако будем у друштву девојчице. Због тога морам одмах и да видим Рашиду.

- Боже мој! Због тога? - насмејао се и било ми је јасно како ми не верује. - Само због тога? Човече, нађи негде огледало и погледај се: изгледаш као заљубљени ћуран! - Атаман се дигао са клупе и пришао ми; а клинци су сви поскакали са клупа као да се спрема бокс меч или неки други циркус. Песница ме је сврбела као сам ђаво. Ударићеш га у њушку тако да ће се прострети као стрина! - наређивао сам себи, иако нисам био од оних који су се мешали у туче, нити сам тренутно имао времена за то. Атаман ми је нетремице зурио у очи. Затим се насмејао, плеснуо ме по рамену и рекао: - Иди, Иди! - а у томе „иди” било је нешто тамно и жубораво, готово налик на тугу. Наједном ме је, не знам због чега, било стид.

- Ако треба да идем, ићи ћемо заједно! - рекао сам и тако смо пошли по Рашиду. Атаманов је задатак био да звизне са западне стране Рашидине куће, а мој да уловим неког од клинаца, ако звиждање не помогне и пошаљем га да јој јави наш долазак.

Све је то био леп план, али савршено непотребан: на путу за рампу срели смо Рашиду. Ишла је друмом боса и препланулог лица носећи неки завежљај у рукама. Коса јој је блештала као златне перунике на сунцу, а усне су јој биле чврсто стиснуте.

- Ипак је нас тражио ноћас по насипу! - рекао сам, а она се насмејала.

- Ти, будало! Зашто би тебе тражно? Ти му ниси ништа! по голим листовима ногу и раменима виделе су јој се модрице, али она није хтела да прича шта се десило кад се вратила кући. - То су породичне ствари! - рекла је кратко. - Ти немаш ништа с тим! - тврдоглаво је одбијала саучешће, а онда изнервирана мојим неслагањем да ја имам много тога с тим, да оно што њу боли боли мене, рекла да завежем: мој отац нема железничарски опасач и ја не знам како то боли.

Затим смо неколико тренутака ишли ћутећи све док се Атаман није плеснуо по бутини и закукурекао тако жестоко и тако верно да се Рашида прво тргла, а онда насмејала. Атаман јој је на прескокце, уз доста додатака, испричао о мом сусрету с Бароницом и њеном позиву, да ми покаже рибњак.

- Али, она нема рибњак! - Рашида је застала и погледала нас очима округлим и готово заплашеним. - Она нема ништа чак ни налик на рибњак.

Објаснили смо јој да је имала, некада раније. Пре неких педесет година њен је отац имао најчувенији рибњак у Покрајини и Бароница још мисли да га има.

- Ти не схваташ, Рашида! - ухватио сам је за надлактицу. Ти не схваташ да се за њу време зауставило почетком овога века.

Није схватала, или је схватала одвише добро, нисам позван да одредим. Одмахивала је главом напомињући да је то страшно.

- То је смешно! - рекао сам.

- Мислиш? - унела ми се у лице. - Ја мислим да је страшно.

- Видећемо! - отпљуноу је кроза зубе Атаман, а онда смо решили да на Бароничин прозор закуцамо само Рашида и ја. Атаман би нас чекао на гробљу, где бисмо поделили украдено злато. Затим га сакрили под неки камен, а кад се заврши школа дунули у свет. Што се Атамана тиче, он није имао потребе да чека крај школске године, али је пристао из солидарности.

- Док се ви не вратите, набавићу карте за играњац. Данас у Омладинском дому свирају „Торпеда” и мислим да ће бити моћно! - подигао је руку и махнуо нам. Мени се чинило да су „Торпеда” доста чудан назив за цез-екипу, али нисам рекао ништа јер нисам ни имао времена да кажем. Били смо готово већ пред прозорима Бароничине куће.

- Можда се још није вратила! - рекао сам провиривши кроз прозор, али нисам успео ништа да видим. Изнутра су биле навучене завесе од тамног платна.

- Рекла ти је да куцнеш три пута. - Рашида ми је стегнула длан. - Куцни!

Куцнуо сам, али се на прозору нико није појавио, иако се унутра чуло лако комешање и повлачење ногу по поду. Затим је сетерка промукло залајала, а Рашида шапнула: - Ту је. Куцни још једном.

Ударио сам зглавком три пута у стакло, а онда је настала исцрпљујућа тишина. Чинило ми се да чујем како иза завеса неко дише. Затим се завеса покренула и Бароница је одшкринула прозор. - Шта хоћете? - гледала ме је као да ме не препознаје. Рекох јој како смо се договорили да ми покаже рибњак, а она се прво намршти, па шапну: - То сте ви! Ево кључ! Треба га три пута обрнути у брави! - дотакла ми је својим прљавим и скореним прстима шаку тако да ми је језа прошла читавим телом. Рашида се издигла на прсте, узела кључ и пошла ка вратима. У брави се кључ окретао споро и са крцкањем, затим се пред нама указало нешто што је раније морало бити башта. Сада је то било стовариште костију, крпа и гвозђа у свим могућим облицима. У једном углу расло је кисело дрво без плодова и сенке. Иначе, није било ничег.

С нечим налик на страх помешан с радозналошћу ушли смо унутра и прво нисмо видели ништа друго сем таме која је бауљала дуж зидова. Затим су нам се очи привикле на нагли прелазак из светлог сунчаног дана у замрачену кућу и ми смо видели један големи сто постављен за дванаест особа, отприлике, онако као што у позоришту видите стô постављен за банкет. Виљушке, кашике и ножеви, све је ТО стајало на прописаном месту, али нигде: ни на зидовима, ни на столу, ни било где није било ничега што би макар и светлело као злато.

У сваком тањиру било је по неколико пилећих костију, давно оглоданих, и два зелена листа.

Бароница је смешећи се гледала у нас.

- Чапоњи вас је пријавио. Седите! - позвала нас је руком унутра, али кад је Рашида хтела да седне на једну од столица, тргла се и муклим грленим гласом упитала: - Зар не видите, драго дете? Зар не видите да ту седи пречасни отац Лаврентије?

Ми нисмо видели ништа. Соба је била сасвим празна и столице су биле празне, али, кад год бисмо хтели да седнемо на неку од њих, Бароница би нас готово дршћући упитала зар не видимо да ту већ седи госпођа њена мајка, или мали Емилијан или драга рођака Шарлота? Све су столице биле заузете и сви које нисмо видели почињали су да ручају.

- Како је забаван мали Емилијан! - рекла је Бароница и закикотала се, аја сам осећао како се Рашидина рука хлади у мојој.

- Доћи ћемо други пут! - рекао сам. - Рибе сад спавају.

- Мислите? - подигла је на нас своје засењене очи. - Како на то нисам помислила? Боже мој! Емилијан! - кикотала се, подрхтавајући читавим својим малим, сасушеним телом, тако да се чинило да неко тресе врећу пуну ораха. - Рибе спавају,

Емилијане! - пружио ми је руку, а Рашида ми шапну да је пољубим, али ја нисам имао храбрости за то,

Скоро саплићући се, излетели смо из куће.

- Господе Боже, Рашида! - стегао сам је за руку, а онда смо се, одахнувши, насмејали.

VI

A

атаман нас је сумњичаво посматрао. Седео је на загрејаном споменику неког почившег уланерског официра Франц Јозефове Царевине и посматрао нас трљајући шаком колено. Очи су му биле готово црвене. За оне који су га познавали, то је значило да је потребно потпрашати пете и умаћи или поштено стиснути петљу. Пред Рашидом остајало ми је само ово друго.

- И нигде ништа златног нисте видели у тој кући? - Аатаман је подигао руку као да нас заклиње или исповеда.

- Ништа! - рекао сам. - Био је тамо један велики сто постављен за дванаест. Баш су ручали кад смо ушли.

- Ти си луд! - Аатаман је принео шаку к челу, придигао се, и звизнуо тако да је онај уланерски официр морао поскочити у гробу. - Бароница живи сасвим сама.

- Претпостављам. Али, овај пут су с њом били: пречасни отац Лаврентије, госпођа њена мајка, мали Емилијан, драга рођака Шарлота и још неки чија имена нисам успео да попамтим! - рекао сам, а Рашида је почела да се смеје.

- Он то мисли озбиљно! - окренула се Аатаману. - Бароница нам је сама рекла њихова имена и даље се смејала, али смех јој је био мало пригушенији. - Злата тамо нема. Мораћемо да се снађемо на другој страни, или да пођемо ауто-стопом кад се заврши ово школско чудо!

- Ако се заврши. Ако не останеш да бубаш физику до августа! - рекао је Аатаман трудећи се да је гледа право у очи, али ја сам знао да мисли на оно шашаво писмо које сам писао имајући непрестано пред очима Рашидиног оца. Затим сам схватио да и Рашида нагађа о чему је реч.

- Ниси написао оно писмо? - ухватила ме је за руку и заврнула је као што то дечаци понекад умеју. - А обећао си! држала ме је чврсто, а очи су јој биле пуне суза.

Рекох јој да сам то обећање испунио, заћутао и загледао се у споменик неког свештеника чија је обријана ћела на слици сијала као пун месец. Било ми је непријатно да мислим о писму, иако нисам могао да не мислим: Аатаман га је препричавао до ситница, све док Рашида није плеснула рукама узвикнувши:

- И ти си то написао? Па то је дивно! - окренула се и загрлила ме, иако је још био дан, иако смо били на гробљу, а Атаман седео на споменику запрепашћено буљећи у нас.

- Ви сте две будале! - прогунђао је, а у гласу му је затреперила запањеност помешана с мирењем: схватао је да губи Рашиду и покушао да је губи достојанствено. Да сам га боље познавао, било би ми јасно да он није могао да се помири с нечим сличним, али ја га нисам познавао и био сам задовољан. Коначно, то је писмо Рашиду избацивало из коже. А шта ако Меланију не избаци? - промиле ми хладноћа низ кичму. Шта ако она опази замку? Ипак је Рашиди четрнаест година, а Меланији педесет. Видео сам сасвим јасно њено сиво лице са сивим очима и сивом косом како се, затворено и строго, обрушава на мене као бомба.

Игра је, коначно, постала занимљива, јер се у њу увукао дашак опасности. Меланија ће приметити? Упитаће физкултурника, а онда ће све отићи до ђавола? Замишљао сам њено љутито лице и јединице које ће сипати као из рукава. Затим се јављало оно друго приметиће, али неће питати физкултурника. Не може се од жене која је педесет година живела без храбрости да се приближи мушкарцу очекивати да се одједном измени. Сећао сам је се погнуте над ретортама, затим погнуте над тањиром с колачима онда кад је била болесна, а отац ме послао да добијем потписе за ђачке књижице његовог разреда. То лице без лепоте и храбрости, зашто се уопште рађају таква лица? Професори не би смели да имају таква лица! - говорио сам самоме себи, а онда се сав најежио: погледај своје лице, идиоте! Погледај ту цвеклу и пеге довољне за читав један батаљон! Као и увек кад бих мислио о томе, почињао сам да мрзим самога себе.

Рашидина је рука још била на мојој, а очи су јој биле засењене и срећне.

- Морао си мислити на мене кад си оно писао? - рекла је одједном, а онда подигавши руку окренула је моје лице к себи. Вероватно сам је гледао као неко ко је пао с Марса или неког сличног места. Схватио сам то по изразу Атамановог лица.

- Како знаш? - погледао сам је право у очи, а она је рекла да зна, жене то увек знају.

Жене! Чуј! Мало је требало да се изврнем на неко место. Жене! Атаман ме је гледао као што је Хилари морао гледати падине Хималаја кад се попео до врха. Жене никада нису деца! - говорио је тај поглед. Он сâм је ћутао, затим се насмејао и дигао, рекавши да га потражимо на игрању, после, наравно, кад завршимо са сопственим позориштем. Набавио је карте и за нас. Махнуо нам је руком, а Рашида се насмејала.

Грбови око нас били су пуни недељних поклона мртвима које гробари и просјаци још нису стигли да покупе. Било је ту и колача и меса, па чак и боца с вином. Атаман је укупчао за секунду, али му се, очигледно, гадило да једе храну са грובה. Чекају га на ручак, рекао је. Још једном нам је махнуо и испарио. Ја нисам имао извињења. Мене нико није чекао на ручак и нико се неће изненадити ако не дођем.

Помакао сам се мало и ухватио Рашидину руку. Неколико парцела даље, назирао се још један љубавни пар. Девојка је била виша, или се попела на неки камен, због чега се чинило да је виша. Младића нисам могао добро да видим. Лево од моје ноге расцветавало се бокор љубичица, а свуда унаоколо били су гробови обрасли светлозеленом травом и споменицима.

Негде је међу њима била и гробница Бароничине породице. Нисам морао да мислим: била је то она с капелом подигнутом изнад костурнице. Око ње, као иза реморкера начичканог шлеповима, било је још неколико мањих капела. Тај мали Емилијан! Рођен 1903. год., погинуо несрећним случајем 1914. Са слике нас је гледао дечак у морнарском оделу с читавим чудом златних дугмади и ресица. Осетих Рашиду сасвим близу себе.

Вече је падало нагло, као што пада завеса у позоришту.

Видели смо како се у Каранову пале светла, а онда је нешто даље, иза гробља, у Циганској Мали одјекнула музика. То су се Цигани радовали што постоје. Можда се неко разводио, можда је неко умирао, можда се неко рађао, било је свеједно: они су све то музиком прослављали. Сада смо седели на још од сунца топлој каменој плочи нечијег гроба и почињао сам да се јежим.

Слова на споменику нису више могла да се распознају, а у малом квадрату земље, остављеном за цвеће, прецветавале су љубичице и у ноћ пружали своја мрка тела тамнозелени бокори шимшира, изједначени са сутоном.

Скитнице и љубавници почињали су да се шуњају између гробова и све је изгледало као у енглеским филмовима рађеним по Дикенсу. Једино што није било магле и сутон је био тамномодар као море у колорсинемаскопу, а љубавници ходали ослобођени страха да би неко могао да их види и чинили су све оно што чине сви љубавници света.

Требало је да и ја то чиним и Рашида је, можда, очекивала да јој ставим руку на колено, или око струка, само што ја нисам био расположен за то. Мада смо у школи учили и еволуцију врста, и марксистичку теорију о настанку и нестанку материје, и ма да ми је било јасно да су ови испод наших ногу сада само нешто плоднија земља, нешто у мени одбијало је да то и прихвати.

- Шта мислиш ако искочи онај што смо му појели ручак и зазвекће свим костима? Шта мислиш о томе Рашида? шапнуо сам и ухватио је за руку, а она се насмејала и рекла да не мисли ништа.

- Ти си будала, Слободане Галац, све су то бапске приче. Шејтани су престали да ходају по земљи! - насмејала се још једном, а онда сам се и ја насмејао. Шејтани! Боже свети! - Ходају само шејтани без репа и рогова! - показала је руком један љубавни пар који се иза споменика неког трговца некретнинама хватао мењајући стилове сваких пет минута. Нисам могао да се не сетим Владе. Његово љубавно поље било је ово гробље, као што је то и за већину карановских фрајера.

На њега сем просјака, које нико не би имао храбрости да пита шта виде лутајући гробљем, и љубавника, други нису долазили. Сви, ипак, нису имали прилике да уче еволуцију врста и добију комплетно марксистичко васпитање! Мени оно није богзна колико помагало. Сваки сам час имао утисак да видим неке од оних које сам последњи пут видео кад су им већ били ставили сребрњаке на очи. Затим сам неке од њих и чуо.

- Чујеш ли их и ти, Рашида? - рекао сам. Чујеш ли, на пример, професора енглеског који се прошлог лета удавио у Тиси?

- Ја га нисам познавала, Бодо, а и да јесам, он није сахрањен на овом гробљу. Седи, шта скачеш! Игранка почиње тек за сат и по.

- И ти мислиш да читав тај сат преседимо овде, Рашида?

- Зашто да не? Ту или на неком другом месту. Важно је само да будемо на таквом месту на које мој отац неће имати храбрости да дође! - насмејала се, а ја сам је упитао је ли њен отац висок и црних очију, зна шта мислим? Није знала. Отац јој је уобичајене висине, а очи су му плавкасте. Не морам да бринем. Најгоре што он може да уради јесте да је избаци из куће. - А то би нам добро дошло! Могли бисмо да кренемо одмах!

Острво Самоа је као фатаморгана лебдело пред нама. Чули смо како Тихи океан спира његову коралну обалу и шушти гранама дивљих палми а онда један крик, лепет крила неких шарених птица, провлачење мајмуна кроз лијане и наше сопствене гласове на песку натошљене светлошћу и топлотом.

- Отићи ћемо, Рашида! - привукао сам њену главу к себи. Она се само извила танка и гипка као шибљика, усана свежих и меких и понешто хладних као што су усне сасвим мале деце, а онда насмејала рекавши да ћемо отићи, не одмах, не овога часа, потребно је завршити ово школско чудо и припремити се, наравно, и то. Држала ме је за руку, принела је својим уснама и угризла.

- Ми нисмо бегунци! - још је прошапутала. - И ми ћемо отићи тек када све што имамо да завршимо будемо завршили, Бодо! - ударала је ногом у земљу као да даје такт таквој речи и то је било помало смешно.

Ја сам се осећао као бегунац. Ја сам то био и знао да јесам, само што нисам могао да јој то и објасним.

- Ја немам шта да урадим и мени је свеједно. Ја немам за шта да се ухватим и за шта да се држим. Ја јесам бегунац, Рашида! Реци ми за шта бих могао да се ухватим и држим, но реци? - зграбио сам је и почео даје тресем сасвим махнито све док се она није отргла и насмејала.

- Немаш? Ма немој! Држи се зубима за ветар! - рекла је и опет се насмејала, а онда сам се, мада је то било глупо, и ја насмејао рекавши да је њен предлог нешто посебно, генијално.

У готово прозирном сутону чули смо кораке љубавника. Ти знаш, вечито твој! Ти то знаш. Затим звук пољубаца, нешто као пригушен кикот, па онда: то ти није први пут? Није брат зевзек, другом ти то! Шта, шта кажеш? Вечита љубав? А, да! То си сигурно негде прочитао? Зашто прочитао? Зар је већ све записано у књигама? - Не волим књиге... Знаш, ја волим... опет пригушен смех, јарећи, голицав и необуздан; беле најезене дојке у тами између споменика. Грлено мађарско: „Иштенем!” и нека псовка на циганском. „Иштенем!”

Иза самих наших леђа чу се неко мигољење и један глас, зрео и дубок, четрдесетогодишњи, спуштен у хоризонталу, како захтева нешто.

- Ово није место за те ствари! - бранила се жена, али онај глас, сада већ сличан неком гласу који сам знао, наређивао је молећи. Уши су почињале да ми расту као печурке после кише. Био је то одломак разговора који нисам смео да пропустим. Сада се чуло само шуштање жениног рубља и опет онај глас, победнички дигнут за октаву.

- Рашида! Мој отац! - ухватих је за руку и повукох, а она, вративши ме на онај млаки камен, шапну да се не мичем: овако скупљене, можда, нас неће ни приметити!

- Тај неће ни да се усправимо!

- Па шта онда? Што дижеш толику галаму? Та жена ту, је ли то твоја маћеха? - приближила ми се тако да сам њен врео и влажан дах осећао на образу и врату. Рекох јој да је теле: Раде Галац не би вукао Станику чак овамо, то ниједан мушкарац не ради с венчаном женом.

Почех да ослушкујем ушију начуљених као хрт. Чуло се само дахтање и опет глас мог оца, који је говорио жени да не брине: ово је последње место на коме би је њен муж могао потражити. Била је то, значи, удата жена. Почех да прислушкујем пажљивије. Нисам био сасвим сигуран, али чинило ми се да је то Станикина пријатељица удата за доктора Сименчића. Једно округло, белорумено парченце жене, које ме је увек подсећало на кучиће што их држе у излозима на свиленим јастуцима. Оне са великим очима и без носа. Пекинезере, ах да!

- Ово је згодитак број један, Рашида! - зграбих је око струка и завртех на стази између гробова. - Сада можемо без бриге на играњац. Мој стари ће сутра платити карте! - повукох је ка излазу из гробља, али она рече да је нешто заборавила. Нешто што ми је понела на поклон. Вратих се по то нешто, заборављено на каменој плочи која је била већ прописно изфрижидерисана и приметих да је замотано у стотину могућих крпа. Кад га узех у руке, учини ми се да се миче. Сигурно неки зец или мачка! Она је довољно луда да човеку поклони тако нешто.

- Да није можда јеж, Рашида? - осетих како ми се суши језик, али она рече да није, нека погодим.

Иза споменика чуло се брундање мога оца помешано с цијукањем оног парчета од жене, али им се није видео ни комадић носа.

Помислих да није лоше дати оцу знак да сам ту и запевах: „У шумици зека лежи, спи...” а Рашида се закикота.

- Погодио сам - рекох. - Куче! Кладим се у сто динара, да је куче или зец?

- Дај сто динара! - Рашида ми гурну руку у џеп на кошуљи. - Ниси погодио. Корњача!

- Боже свети, Рашида! - готово се сруших на њу. - Зар није могло да буде куче или зец? Њима бар знам шта бих дао да ждери. Да буде зец, важи? - ставих је пред себе и утрапих јој завежљај у руке. Око нас је била глува тишина. Из друге парцеле, из споменика нашег малог Емилијана, чуо се женски глас како понавља: „А онда, а онда?” Мој отац је био испарио. Важи, Рашида? понових. - Зец или куче? Може и мачка, иако их не миришем.

- Не може. Донела сам корњачу. Видећеш на светлу како има диван оклоп. Воли да тумара и воли књиге: Моћи ће да ти прави друштво на тавану док будеш писао оно, како га зовеш, роман, ах, да. Мени је од јутрос појела пола граматике! Рашида ми је шапутала у само ухо, држећи руке око мога врата, тако да нисам знао шта да одговорим.

По начину како је држала своје шашаве руке на мени схватих да ћу морати нешто да одговорим и рекох да сам усхићен корњачама које воле граматике.

- Могла си ми донети три корњаче. Поред српскохрватске ја имам још руску, латинску и енглеску граматику.

- Онда си се преварио. Четири!

- Није неопходно. Енглеска граматика и није нека граматика. Има двадесет страна.

- У том случају остаје ми да набавим још две корњаче. Рекао си да имаш још латинску и руску граматику и да из руског имаш јединицу. Ниси ли?

- Јесам. Али ћу се задовољити овом корњачом овде. Једе ли она још нешто сем граматика? - рекох смејући се, а Рашида одговори да то није за смејање, данас је важан дан: корњача је подсетник на тај дан.

- Какав дан? - у узбуђењу прескочих два гроба одједном, а онда стадох. Рашида је ћутала окренувши главу од мене. Покушах да јој се приближим, али она опет окрете главу. То је Весна чинила понекад и ја сам знао да је најбоље не обраћати пажњу. Почех да разгледам натписе на једном споменику, иако се није видело ниједно слово, сагох се и насумице убрах неко цвеће. Било је хладно и без мириса и ја га бацих. Рашида је и даље ћутала.

- И ти још не знаш какав дан? - откравила се на крају, затим рекла да је то једна значајна годишњица. Двонедељница, у ствари. Пре четрнаест дана бацио сам ону књигу и пре четрнаест дана пољубили смо се на скели. - Ти би то морао да памтиш!

Рекох да памтим, да ћу памтити и стотину сличних ствари, а онда је подсетих на игранку.

Гробље је постајало одвише насељено да би човек могао остати на њему. Иза сваког споменика чукао је по један љубавни пар. На самом излазу готово се сударисмо с Хаџи-Николовим. Водио је неку малу из Економске, и објашњавао јој законе аеродинамике клизећи шаком низ њезин струк.

Хтедох да се јавим, али се сетих где смо и пођох даље. Корњача у завежљају била је тешка као сам ђаво.

- Да ниси ставила и комад олова поред ње, Рашида? упитах је. Рече да није.

- Само камен. Грета посебно воли тај камен.

- Грета?

- Корњача. Личи на Грету Гарбо. Има исто тако тајанствене очи. Видећеш сутра, а можеш видети и на игранци, ако хоћеш! - рекла је а ја сам одговорио да хоћу, само што ми то, кад смо отишли тамо и чули она „Торпеда”, више није ни на памет пало.

Игранка се одржавала у башти Омладинског дома. На једном осветљеном, бетонираним платоу вртеле су се италијанске потпетице, ђакчићи с ђерданима до пупка и фармерице уске, уске баш тамо где треба. Рашида није хтела да уђе, објашњавајући да је боса и да не види где бисмо оставили Грету. То, ипак, није био прави разлог, бар није што се Рашиде тиче: она је могла да оде боса и на дворски бал водећи за собом не корњачу, већ крокодила.

- Да није нешто друго? - упитао сам, а она рекла да није, и слагала, наравно.

Схватио сам то, чим сам је ту, доле на улици засењеној кестеновима и потпуно празној, ухватио око струка за први окрет.

- Па ти не знаш да играш? Зашто ниси рекла да не знаш да играш, а не да си боса, и Грета, и све то? - загрлио сам је кикоћући се као идиот... - Зашто сада не кажеш? - држао сам је за рамена а она, спустивши главу, одговорила је да се баш све не извикује с крова куће.

Онда сам почео да је учим да игра, али је она била све друго само не неко кога можеш нечему научити ако он то нарочито не жели. Није желела. Бар првих двадесетак минута није, иако је послушно покушавала да следи мој ход, само што су она и музика оних ђаволски добрих „Торпеда” ишли свако на своју страну, тако да је ово наше пре личило на неко пијано батргање него на игру. Онда сам је ухватио како

зури преко ограде у играчице на платоу као да жели да буде једна од њих. Само за тренутак.

Девојке су се пренемагале, а момци, готово сви, говорили исте речи о месечини и љубави итд. Блесава ствар, комплетно!

Нисам могао да замислим Рашиду међу њима, па Бог! Играло се нешто као трескавац, заправо, играла су два-три пара бацакајући се као нечастиви везан за приколицу, а остали су посматрали поређани унаоколо и плескали, намигујући. Какве ноге! Јеси ли видео оно испод сукњи? Оно? Оно? Кладим се да мала има комисионске груди! Шта, шта си рекао? Ништа. Купи нове уши, Рашо Војводићу. Нове уши? Боже драги, Томо! Узећу и за тебе једне. Има на кланици каквих хоћеш. За тебе би свињске биле сасвим добре. Уши? Прекините о ушима, будале! Она мала нема само добре ноге, знам. Како можеш да знаш? Како такви као ти то могу да знају? Онако како мушкарци знају. Шта мислиш је ли он мушкарац, Атамане? Пих!

Ваљушкала су се и превртала утегнута девојачка тела а ђердани им звецкали, звецкали баш тамо где треба, и очи су им сјајиле, и кармини се топили на уснама и образима, а читава Јелисијева парфимерија била је пребачена на плато шест са осам.

Рашида и ја смо чучали иза ограде и посматрали их. Они из баште нису могли да нас виде, али ми смо њих видели сасвим добро и то не само оне који су играли већ и оне који су игранку коментарисали са стране.

Били су то крајњи зоолошки коментари и мени је постајало мучно од тога. Сви ти момци до последње ћелије у себи желели су свом снагом оно нешто; и прљали, такође, свом снагом то нешто својим речима, погледима и покретима. Била је то, у ствари, стара прича о лисици и грођу.

Неда је као и увек била најлепша и за сваку игру распродата. Фрајери су као москити кружили око ње, а девојке, оне са стране, говориле да јој сукња виси с овог или оног краја. Није се видело да је то допирало и до ње. Лице јој је изгледало срећно и занесено, и то је било једино такво лице у тој башти, ако изузмемо Атамана док је играо с њом. Био је мањи од ње, али ју је држао чврсто и играли су ђаволски лепо. Тако лепо да вам је застајао дах од тога. Неда се смешила као и увек и верујем да је Атаман, као и раније било који од нас, био убеђен да се смеши баш њему. Бар се чинило да верује. Нисам могао да одвојим очи од његовог и Нединог лица, све док Рашида није рекла да је за данас доста.

- Чега доста? - ухватио сам је за лакат и окренуо према себи.
- Кибицовања! Ако сам ја твоја девојка, није ред да очима гуташ друге.
- Не друге. Она ми је другарица из разреда. Зове се Неда. Најбољи је ђак.
- Је ли још нешто „нај“?

- Мислим да јесте, али то није важно. Дивити се њој, исто је што и дивити се звезди Северњачи, Рашида!

- Онда се диви обема. Мени дај моју Грету! - Рашида је одгурнула моју руку, а онда ми је готово дивљачки истргла завежљај с корњачом и потрчала не гледајући куда трчи.

- Узела си обрнут правац! - викнуо сам за њом, а они из баште полетели су ка огради. - Улетећеш у Тису! - додао сам, али се она није ни окренула. Био сам принуђен да потрчим за њом и трчао сам све док нисам, зграбивши је за рамена, изгубио дах.

- Не прави будалу од себе, Рашида! Ти немаш права да будеш љубоморна! - миловао сам јој рамена понављајући то или нешто друго, све док се њена рамена под мојим прстима нису умирила. - Ти на то, једноставно, немаш право. Неда је једна стара прича.

- Ма немој! Као да не знам да постоје и приче у наставцима, и као да и ти то не знаш.

- Можда и знам, али знам и то да ти немаш права да будеш љубоморна! - осетио сам нагли трзај читавог њеног тела, а већ је полетела на мене и ноктима и коленима и зубима као мачка. Нисам могао да се снађем, још мање да схватим то што је говорила, али било је то нешто као питање: ко онда има право да буде љубоморан? Ја сам јој рекао да ми је девојка, пољубио је, позвао је на пут на острва Јужнога мора, она ми је поклонила Грету, добила је данас батина због мене и шта ја онда мислим: ко има права да буде љубоморан?

- Оно што је моје, то је само моје, то запамти, ја нисам колективно газдинство! - прошапутала је милујући ми руке већ пуне ожиљака. - Ти више немаш права да гледаш на друге, нити да разговараш с њима, нити било шта. Ево ти Грете и, докле год је она код тебе, значи да се придржаваш уговора.

- То није договор, Рашида! То је наредба и ти си прави Турчин!

- Јесам ли ти икад рекла да нисам? Моја баба по мајци била је Туркиња сто на сто. Моја мајка само пола, отац јој је био Босанац из Брчког, ја сам Туркиња, значи, само за једну четвртину, али можеш да рачунаш на то да сам Туркиња сто на сто: нећу ти дати ни да погледаш другу. Кад то будеш урадио, врати Грету и ја ћу се повући! - шапутала је стојећи у сенци куће адвоката Исаије, а неки пси су лајали у баштама и месец је био високо на небу, а Карановци потрпани по собама као сардине. Чинило ми се да им чујем дисање кроз полуотворене капке прозора.

Та шашава Рашида! Држао сам је припијену чврсто уза се и говорио јој нешто, а она се смејала, све док јој кликер није прорадио. Тај кликер био је нешто лудо преко сваке мере и сасвим налик на ну.

- Јеси ли икад звонио? - упитала је и притиснула електрично звонце на адвокатовим вратима, а у унутрашњости куће одјекну безобразно дуг и гласан звук шупље се одбијајући од зидова.

- Спавају као стока! - прошапутала и притиснула звонце још једном, а онда ме повукла за рукав: - Сад бежи! За три секунде сви ће бити на ногама! - угурала ме је у капију суседне куће и опет прошапутала да ће за три секунде сви бити на ногама.

И били су, тако ми Бога! Адвокат је имао на глави ноћну капу, тако да ми је сакривеном иза капије мало требало да се насмејем на сав глас, а можда сам се и насмејао па ми је Рашида ставила руку преко уста, сада се већ не сећам.

Адвокат с некаквим бабама вртео се по празној улици још тренутак или два, па ушао унутра закључивши да је то морала звонити нека пијана свиња.

- Некакво такво ђубре, драги мој!

- Да позвонимо још једном? - предложио сам кад се већ све смирило, али Рашида одмахну главом рекавши да су сад будни и љути као пси и да им не бисмо успели умаћи.

- Има још кућа са звонцима у Каранову! - утешила ме је, а затим смо пошли главним улицама лежући на звона свих могућих врста.

Рашида је била стручњак да легне на звоно док не разбуди пола улице, а онда стане иза неке избочине у зиду, или чак иза канте за ђубре.

Тако смо успели да чујемо како псују и они за које то човек никад не би помислио. Господин прота, на пример, др Јовановић, стари Француз, милостива госпођа управника Водне задруге и још неки имали су такав речник да су мирне душе могли да попуне неке празнине у Вуковом.

Помислих да позвонимо и другу директору, мом очуху, али се сетих мајке. Сетих се да би скочила уплашена иза сна, а затим не би успела да заспи до зоре размишљајући шта ће бити с оном црвенокосом пропалицом.

Не, то није долазило у обзир! Станика, такође! Наша зграда није имала звоно. Зато су га имале друге и све је то личило на примењен час психологије. Било ми је жао што немамо магнетофон: многи би сутра били изненађени да се поново чују.

Било како било, за пола сата Караново врило.

Људи су се оптуживали између себе, док Драга Падавичарка, измилевши однекуд, није рекла да је видела покојног Џоју кочијаша како иде од куће до куће и звони.

То је било уверљиво. Пре пола године, док га још нису нашли с ножем у трбуху, Џоја је имао обичај да звонећи наплаћује вожњу свога фијакера.

Старице су почињале да се крсте, а крстили су се још неки који су званично тврдили да Бога нема. Рашида и ја стајали смо у гомили иза луде Драге, све док Рашида није рекла да је урађено све што се могло урадити и зевнула.

- Узми Грету и запамти - утрапила ми је корњачу у шаке и потрчала. - Није потребно да ме пратиш! И сама знам пут! намигнула је и изгубила се, додавши да Грета осим књига највише воли шаргарепу и салату. - За остало не знам, сам ћеш утврдити.

И, утврдио сам!

На местима где су биле замаштене моје панталоне ујутро нису постојале. Биле су то рупе величине песнице, а жуто-зелена корњача батргала се по соби извлачећи и увлачећи свој наборани врат.

- То су урадили мишеви! - рекла је Рашида касније, али ја нисам могао да не помислим на Грету кад год бих погледао закрпе у сто боја.

VII

Na њу не бих могао да не помислим и да није било тих панталона, јер је она била свуда с нама. Рашида је захтевала да је доносим чак и на плажу.

- Грета воли сунце и сунчање јој је неопходно! - говорила је и због Гретиног сунчања ми смо се сунчали увек стотињак метара даље од осталих.

Грета је заиста волела сунце. Кад би био некакав жарки дан, умирила би се и не би се мицала испод оклопа нашараног као за изложбу. Ми смо могли слободно да шврљамо унаоколо, да пливамо или да се пентрамо по врбама тражећи птичја јаја с малим зеленкастим пегицама. Грета би лежала непомично, чекајући, на месту где смоје оставили.

Узалуд сам прижељкивао да одлуга, или да неком падне на памет да је украде. Она је била ту, као нека врста моје таште, на плажи, у мом собичку, или већ на неком другом шашавом месту на коме смо били Рашида и ја.

Понекад ми се чинило да Грета постаје моја сопствена сенка и то је било чудно. Она је заиста волела књиге.

Кад год бих узимао у руке листове на којима се налазило оно што ће једнога дана бити роман Слободана Галца, она би се прикучила малтене на пет сантиметара и, испруживши врат као у старице, буљила у мене. Очи су јој биле прозирносмеђе и расејане, понекад тајанствене и лепе, иако је Грета била ружна као сам враг.

Понекад ме је нервирала та ружноћа, јер ме је приморавала да мислим о себи. За једно педесет година, набораног врата и очију утонулих у кесице, бићу сасвим налик на Грету.

Почињао сам да је жалим, или сам жаљење самога себе пребацивао на њу, не знам. Знам само да то није педагошки деловало на Грету. Ослободивши се, испружала би своју предњу шапу и гребала ме по нози захтевајући да је попнем на сто на коме сам писао свој роман. Чинило ми се да схвата зашто се мрштим.

Роман ми није полазио за руком.

Фудбалер је испадао или исувише паметан или коњ, и то на местима где није одговарало ни једно ни друго. Оно двоје љубавника волело се са толико „ох” и „ах” да

ми је то већ ишло на нерве, а Весна музичарка, била је све друго само не вила од месечине и млека.

Онда сам решио да нешто од тог чуда прочитам Рашиди и то је била најидиотскија ствар која је могла да ми падне на памет. Рашида се кикотала као мајмун.

- И то је њихова љубав, то кревељење о вечности? - упитала ме је саслушавши страницу где се моја јунакиња заклиње јунаку на вечност. - То? У реду! Објасни ми онда како је она могла да буде сигурна да ће га волети целог живота, само њега, мислим? То је исто као и одлучити да читав живот једеш само пекмез, или сарму, искључивши све остало? - седела је на једном крају скеле клатећи ногама и упирала прсте у листове романа смејући се изразу мога лица.

- Зар ти мене нећеш волети увек, Рашида? - промуцао сам трудећи се да ме Бароница, која је чучала на другом крају скеле, не чује. Није чула. Разговарала је с драгом рођаком Шарлотом о облику шешира Госпође Надвојводкиње, док јој се сетерка вртела око ногу, језика опуштеног до земље. - Зар нећеш? поновио сам, а онда је рекла да није сигурна, можда и хоће, али како то унапред да зна.

- Како било ко уопште може да зна тако нешто.

- А брак, Рашида? Зар се ту двоје не заклињу на вечиту верност?

- То је онако!

- Како онако, Рашида?

- Из навике и због деце. После, наравно, варају једно друго. Ми се нећемо никад венчати, Бодо! Обећај да ћеш вратити Грету кад више ништа не будеш осећао, и ја ћу знати!

Ухватила ме је за руку нагло и жестоко и повукла тако да су ми се сви листови романа расули по скели, а сетерка је залајала обративши Бароничину пажњу на нас. - Обећај, Слободане!

- Обећавам! - шапнуо сам, јер је Бароница прилазила к нама.

- Тај мали Емилијан! Видели сте негде нашег драгог Емилијана? Имао је плаво маринско одело, ако га нисте видели, онда већ спава. Он је миран једино кад спава! - шапутала је режући ваздух својом сасушеном шаком.

- Убеђена сам да спава! - рекла је Рашида загрцнувши се. - Мали дечаци спавају врло дуго.

- Не Емилијан! Он спава највише један сат. Кад се пробуди, доћи ће да му покажем рибе, она створења с репом што живе у води, причао ми је о томе, недавно, један господин. Штуке имају свадбену ноћ. Јесте ли чули да штукe имају свадбену ноћ?

- Мислим да нисмо! - рекао сам, а она ми је испричала све оно што је њој недавно „један господин” испричао, а онда се одгегала до врбака јер је дан постајао одвише врео.

Купачи су масовно опседали Тису, а горе на насипу блештало је каросеријама заустављено крдо аутомобила. Убрзо је плажа била пуна гласова, фротир-пешкира, ланолинских крема и рашчварених трбуха господе у годинама. Та су била просто величанствена и ако сте видели неког да скаче у неких пола метра дубоку и пуну муља Тису, могли сте се опкладити да је прешао четрдесет година.

Једино такви имали су потребу да покажу како им мишићи још раде. Код оних од двадесет то је било очигледно. Разбацани и љуљају се на куковима као шерифи из филмова о дивљем Западу, они су ходали између бикинчића као да су једини на свету.

За тренутак сам био срећан што постоји Грета; што је с нама и што смо због ње одвојени од осталих.

Моја ољуштена леђа с малим милионом пликова и пега тешко би поднела поређење с опаленим леђима Томе Снагатора, Саше Албрехта, или чак Атамана, иако је он што се мишића тиче у дефициту.

Рашида би морала бити слепа, па да не види неке ствари, а она није слепа. Ни најмање, иако је ствари као што су мишићи и целулоидне фаце очигледно не привлаче богзна како. Весна се на то лепи као муве на мед. Кад је не видите како храни или ваја своје шашаве зечеве, морате је видети како обиграва око неког с раменима од два метра.

Више сам волео да је са зечевима.

Рашиди је то било смешно, иако није била нешто нарочито расположена за смејање. За четири дана школски дневници биће запечаћени, а кец из физике још се није ни померио са свога места.

Заузета читањем писама Меланија је испитивала благо, али споро. Рашиду је хватао страх да неће ни стићи до ње у прозивнику.

- Ако не стигне, тешко теби! Шта си јој јутрос написао? почињала је инквизиторски, као и увек ових дана. Сада сам био принуђен да правим и дупликате тих писама. - Прочитај! извукла је хартију из мог цепа и намрштила се. - Зар још ниси стигао даље од „једина моја” и „Твој М.”? - погледала је заглавље и потпис, а онда почела да чита писмо наглас.

То ми је уједно био и најмучнији део посла, то читање писама, мислим. Била су глупа али нису ни могла да буду другачија. Даћу Нобелову награду ономе ко ми напише и једно једино паметно љубавно писмо!

Моја су говорила о месечини, о њеним очима у којима се огледа читав свет, о немогућности да јавно покажемо своју љубав Каранову.

Била су то, углавном, писма која би се могла написати било којој жени у Каранову или неком проклетом сличном месту, али се са мном догађало нешто што нисам могао себи да протумачим. Нешто што је почело кад сам написао оно писмо имајући пред собом Рашидиног оца, а трајало је до једанаестог писма и Меланијиног часа о електромагнетима.

Веровао сам да не пишем Меланији, већ Рашиди, и у писма сам уносио толико стрепњи, нежности и нестрпљења да је Меланија, коначно, положила оружје и предајући нам о електромагнетима нагло поцрвенела, ухватила се за чело, насмејала и истрчала из разреда, јер сам јој ја мислећи на Рашиду заказао састанак после часа.

На скелу смо стигли готово истовремено, а онда се она зауставила и почела да уређује своје мишје сиве чуперке, пудерише се и боји ружом бескрвна уста.

Држећи Грету у крилу, Рашида је чучала на скели и питала ме очима шта то треба да значи. То са Меланијом, мислим.

Оддукавши се једно педесетак метара даље, рекох јој да сам заказао састанак Меланији:

- Ти, Бодо? Па ти си луд! Шта би ти могао рећи неком као Меланија? - Рашида ме је гледала широм отворених очију чешкајући Грету по оклопу, па рекла да сам изгубљен за овај свет. - Шта би она могла да каже неком као ти?

- Не знам. Мислила је да јој он пише.

- Ко он?

- Ти знаш ко. Ти знаш у чије име смо послали сва она писма?

- А сада? Шта сада намераваш да урадиш? Ја још нисам одговарала за оцену, а ако сада откријеш ствар, нећу ни морати да одговарам: поправни ми је осигуран.

- Зашто бих откривао? Она ће мислити како он није могао да дође! - рекао сам, али сам то рекао да бих утешио Рашиду. Могућност да Меланија то мисли била је равна могућности мог оца да се претвори у анђела.

Па ипак: она је поверовала. Видео сам је још то поподне како кроз прозор из ходника посматра кошаркашки терен и Маркоту док дели савете пред предстојећу утакмицу Ша и ШБ.

Лице јој је било зрачно као сунцокрет у освет дана и као сунцокрет окретало се за Маркотом.

Приметивши је, он се насмејао и махнуо јој руком. Био је то обичан колегијални осмех, али њено је лице запламтело поносом, и стидом, и нежношћу. Било је то лице жене која воли и било је лепо упркос боји коже, косе и очију. У том тренутку, чини ми се, у мени се покренуло нешто.

- Да си је само видела, Рашида! Да си само видела њено лице кад јој се он осмехнуо!

- Нисам морала да гледам: тако изгледа лице сваке жене кад јој се он, онај прави, осмехује.

- Али, он није онај прави, Рашида. Он је ја. И то је оно. То је оно, не схваташ?

- Не, шта ти имаш с тим? Она њега воли.

- Ти си глупа, Рашида. Она њега не познаје. Он је ја, заправо оно што ја пишем, а то значи опет ја! - Осећао сам се и заплашеним и поносним на могућност дејства онога што пишем и то је било први пут да сам бар донекле успео да назрем одговорност рада једног писца.

Више нисам желео то да будем. Зграбио сам рукопис свог романа који је Рашида дотле држала у крилу и бацио га у Тису. Листови су неко време пловили, па почели да тону.

Тако су се, коначно, удавили и фудбалер и музичарка која није хтела да умре, и оно двоје са „ах” и „ох”, и многи који нису хтели да уђу у оквир „Сакатих птица”, или, ако су и улазили, улазили су на сасвим погрешна врата.

- Ја им морам дати друге животе, Рашида! - привукао сам је себи. - Они нису пристајали на оне које сам им дао! шапутао сам показујући странице романа које су тонуле као што тону водени цветови њишући се, на таласима.

Чинило се као да сви они чије сам разговоре прислушкивао у собици на тавану одбијају да умру.

Обузимало ме је нешто што сам осећао само на погребима, али и једна врста радости: оживећу их! Седећу нешто дуже ноћу и они ће васкрснути на хартији онако како ја будем хтео, или како они буду хтели.

Једини Бог у свету без богова још је само писац. Почињао сам да се смешим, а Рашида ме је погледала као чудо.

- Даћу им нове животе, Рашида! - рекао сам.

- Ко ме? И како ти неком можеш дати нови живот? Ниси ти Бог! Ниси чак ни директор предузећа!

- Писац сам!

- То је ситна риба. Престани да правиш мајмуна од себе и држи! - утрапила ми је Грету и скочила у Тису разбацујући око себе милион капљица и смех.

Онда је запливала према банатској обали и ја сам знао да бих испао смешан кад бих покушао да је стигнем. Пливала је одбацујући се ногама као жаба, али је пливала брзо и неуморно, понекад читаве километре.

Скинуо сам све са себе и легао на полутруле даске скеле. Сунце ми је сијало право у лице и, кад бих затворио очне капке, испод њих би запливали наранџасти колутови. Скела је мирисала на влажно дрво, а из врбака долазио опори дах младог лишћа. Било је то доба године које сам највише волео: чисто, светло и не превише топло.

Рашида је звиждала као Сијукс Индијанци (бар тако је она говорила да звижде Сијукс Индијанци) кад је допливала до оне обале. Затим је устрчала на заравњену обалу и више је нисам чуо. На тој обали расле су најбоље трешње у Покрајини и могао сам претпоставити да не губи време.

Грета је дремала очију упртих у мене. На сунцу су јој очи биле као две капи живе. Узех једини преостали лист хартије и подметнух јој га под нос.

- Ево ти мог Фудбалера, Грета! - рекао сам, али се она није ни померила. Можда је више волела граматике. Боже мој, граматике! Отац је за вечером, за доручком и сваки пут кад бисмо се срели говорио о граматикама.

- Прилог времена прошлог, сунце жарко, зар ниси могао тога да се сетиш? Зар не знаш шта је то прилог времена прошлог?

Знао сам и на сто начина покушавао да Багрицком подметнем то под нос, али се он једноставно правио да не примећује, а онда је ишао унаоколо и причао: „Онај Галчев Црвенко, знате...” Мој стари није више имао очи за њега.

- Уредићу ја већ то - обећао сам господину свом оцу пре два дана за доручком, позвао Атамана и још неке клинце изјавивши да ћу Багрицком потровати све мачке, ако ме не буде питао за оцену.

Јутрос ме је питао и сада имам четворку за крај године, иако он није могао да свари мој одговор о Оњегину.

- Како се то изражавате, младој человјек? - заскакутао је и загрцнуо се. - Како за једног племића можете рећи да је био свиња - подигао је руке и раширио шаке.

Рекох му да бих за неког ко је у стању да онако поступа према Татјани и да није племић изјавио да је свиња.

- То није ствар политичког уверења, верујте ми! - мало сам се као запалио, али ме он, чини се, више није слушао, нити је то радио било ко други.

Кроз разред су летеле цедуљице: „Нађимо се после часа!” „Шта мислиш колико има до звона?” „Може ли још неког да прозове?”

Није прозвао. Нагињући се, напред, руку испружених као да благосиље, а он је рекао да ми верује, али да младој човек у мојим годинама још много тога не схвата. Рекох му да ми је драго што не схвата, и хтео сам да му кажем још нешто, али је звоно зазвонило два минута пре времена и Багрицки ме је неочекивано упитао:

- Шта мислите о мачкама, младој човек?

- О мачкама? - погледао сам га бело, а онда почео да се смејем. - О мачкама? Ја *просто* обожавам мачке!

- То није смешно, младој човек! - прекинуо ме је. - Да би човек познавао човека, претходно мора да познаје мачке!

Друштво је већ излазило на одмор и Неда ме је повукла за рукав рекавши нешто као: „Пусти тог човека, Бодо, свако воли неко чудо!” - осмехнула се и прошла, а ја сам остао да се питам је ли мислила на Рашиду или Грету.

- Ти, бубо божја! - окренуо сам Грету на леђа и покушао да јој завучем прст испод оклопа, али је она само мало померила своју рожнату шапу и ја сам морао да склоним пипке. - Ти немаш посла с граматикама и физикама и шта се тебе тиче што је за четири дана крај године! - говорио сам Грети, окренувши је на стомак, али она није хтела да извуче своју луду главу испод оклопа. Била је то најтврдоглавија корњача коју бисте успели да сретнете, тако ми Бога! - Шта се тебе тиче! - гунђао сам. - За тебе не постоји опасност да паднеш на годину, ти не идеш у школу, теби није топло, није хладно, живиш сто година завучена под тај свој луди оклоп!

Помислих да би згодно било пронаћи неки оклоп и за себе, али нисам имао времена да мозгам о томе: Рашида се већ вртела око скеле а уста су јој била црвена као крв.

- Шта си радила с тим устима, ако бога знаш? - скочио сам на ноге као да ми је неко потпалио ватру под табанима, а она је почела да се смеје.

- Рибизле! Какве рибизле расту тамо преко! Немој само да ми почнеш приче о моралу. Алах је направио рибизле да се једу. Држи! Грета! - извукла је из мараме коју је везивала око врата пуну прегршт и бацила је на скелу, али Грета није хтела ни да се помери.

- Није гладна! - рекао сам пружајући Рашиди руку да се попне, али она је одбијала и да гледа у мене. - Појела је страницу на којој мој Фудбалер продаје опојне дроге и успавала се, часна реч, Рашида, часна реч!

— Ти немаш часну реч. Кад би се одржао шампионат у лагању, био би први. Зашто си дирао Грету?

— Није хтела да слуша. Говорио сам јој о међупланетарним путовањима. На њих би морали понети неког као Грета. Тај бар не би цркао до Венере или Марса, а ако

тамо нема људи, замисли какав би се сој у току еволуције од Грете направио! Говорио сам јој још и о рибизлама преко!

— Не лажи! Говорио си јој о свом новом роману, о другу директору твом очуху и о још, понечем! — попела се на скелу и легла, али је и даље одбијала да ме гледа. — За рибизле си сазнао тек пре два минута! — говорила је леђима окренута, а на води се као златне жабице распрскавало сунце.

Неколико метара даље, ослоњена о врбу, Бароница је разговарала с драгом рођаком Шарлотом, а Тома Снагатор и Атаман правили салта на трамбулини. Рашида их је посматрала нетремице, аја сам ћутао, јер то је био једини начин да она проговори нормално. Није проговорила, али убрзо то ми није ни сметало. Моја савест, разговарала је са мном. Увек сам наслућивао да је прилична стока та моја савест, сада сам то могао да утврдим. Ђаволски ме је гњавила све тако пријатним стварима као: шта мислим за две године кад завршим матуру итд., итд.

Нисам мислио ништа. Лутаћу светом, затим писати о томе. Каква идиотерија! Као да није већ све написано! Збиља, Слободане Галац, шта би ти могао да будеш? — ловила ме је, на најнеочекиванијим серпентинама душе, моја савест. Збиља? Друг директор твој очух тврди да ћеш бити пропалица. Нешто слично тврди и господин твој отац. Професоре не бројим: они за сваког другог свог ђака то тврде. Твоја мајка верује да ћеш већ нешто бити. То, уосталом, верују све мајке. А ти? Шта ти верујеш?

— Забога, Рашида! — окренуо сам је према себи. — Удавиће ме рођена савест ако наставиш да ћутиш!

— Ти немаш савести.

— Ја немам ништа. У реду. Главно је да ти имаш.

— Немам. Ту и то је *оно*. Мој отац тврди да је то *оно*!

- Твој отац? Зар он зна да се још увек састајемо? - погледао сам је право у лице, а она се насмејала и није одговорила ништа, али сам по модрицама на њеним раменима и леђима могао бити убеђен да зна. - Још четири дана, само још четири дана и све ће то већ бити иза нас, Рашида! - прешао сам јој дланом по образу, а она је загнурила лице у шаке.

- Ако ме она не буде питала дотле? Ја знам све оне проклете Архимедове законе и сва та чуда, само да ме пита. Напиши јој такво писмо да добије вољу да ме пита. Хоћеш ли написати? - упрла је у мене своје светле очи а усне су јој подрхтавале као у грозници.

- Због тога се не плаче, Рашида! Написаћу! - обећао сам, али је двојно осећање, да сам Бог и да сам гад, почињало да расте у мени. Ја ћу седети и писати о томе да још ништа није изгубљено, да се и са педесет година може улетети у живот као што један гол у последњем тренутку може да измени утакмицу. Ја ћу написати још и то да године уопште нису важне, као што би то написао неко ко је заљубљен, а млађи од

своје љубави неких шашавих петнаестак година. Она ће поверовати у то, јер жене су кад је реч о љубави спремне да поверују и у најлуђе ствари. А онда? Остатак игре нисам могао да предвидим.

- А шта ако она открије све то, Рашида?

- Неће. Атаман је рекао да неће.

Атаман је после Меланијиног доласка на скелу, уосталом, имао неке своје планове.

- Звизни Атаману као Сијукс Индијанци - замолио сам Рашиду, јер мени није полазило за руком звиждање с два прста. Чуће те ако није у води! - додао сам, али сам негде при дну душе био убеђен да би је он чуо управо и на дну Тисе. Звиждала је гласно као ђаво.

- Шта ће ти Атаман? Сасвим нам је добро кад смо сами! рекла је, јер је у неким стварима била јединствена. Могла је да ми тера инат, јер је Атаман још био загрејан за њу, али није желела то, објашњавајући да такве ствари не служе ничему. Човек или воли неког па нема потребе да му наноси бол, или не воли и окреће се и одлази својим путем.

- Само звизни, Рашида! Морам нешто да га питам. Заправо, он има нешто да нам каже. Шапнуо је синоћ да има нешто да нам каже.

- У реду! - ставила је прсте у уста и звизнула а пола купача са плаже окренуло је главе према нама.

Атаман је схватио знак и дотрчао. Коса и леђа и све били су му пуни блата, јер су Тома Снагатор и он изводили неку утакмицу у дубинском рођењу, а рођење у дубину Тисе било је рођење у муљ. Рашида га је погледала задивљено.

- Изгледаш као Сијукс Индијанац, Атамане!

- Као шта?

- Као Сијукс Индијанац кад извади ратну секиру.

- Боже драги, Рашида! Говори да могу да те схватим! рекао је док му је она скидала блато с леђа, а Грета, узнемирено, као и увек кад би неко сем нас био у близини, гребала ноктима по даскама скеле.

Одговорила му је да је то немогуће: није читао „Кожну Чарапу”, нити било шта друго, и не може да схвати. У томе је, додуше, било много истине, али било је и ствари које је он схватао знатно брже од нас.

Оно што је он имао да нам каже о Меланији био је предлог да јој у следећем писму затражим новац. Ако је она, верујући поруци мог претходног писма дошла на

скелу, зашто не би оставила и новац на неком скровитом месту. Маркоти је, недавно, тамо у Босни оболела мати. После распуста он ће, свакако, ићи да је обиђе и биће му потребан новац за то. Меланија зна да је његова мати болесна и да ће он ићи.

- У реду, нека и зна. Али, како ти знаш, Атамане!

- Зна Мита. Заборавио си да је он представник разреда на професорским седницама.

- Заборавио сам, али то је луд план, то с новцем, и ја нећу да се мешам у то. Писма, то је у реду, али њен новац!... Боже свети, Атамане, на шта ти ја личим? - погледао сам га а он је само завртео главом и процедио:

- На будалу. С Бароницом си проиграо ствар, а сад хоћеш и овде!

- С Бароницом није имало шта да се проигра: она нема ни златног зуба у глави, а и да има, не бих могао дозволити себи да пљачкам неког ко више и не живи у нашем свету. Што се Меланије тиче, пусти ту ствар на миру! Заплели смо се довољно и без тражења! — спустио сам се и легао на стомак, али нисам дуго остао у том положају. Атаман ме је зграбио за рамена, прогунђавши да ћемо још видети шта ће да буде. Он не жели да на пут кренемо пешке и без динара у џепу због тога што је неко кукавица.

Рашида нас је посматрала широм отворивши очи, а онда рекла да не схвата о чему то расправљамо.

— Објасни јој! — потресао ме је Атаман за рамена. — Објасни јој да ћемо на пут само због кукавичлука кренути без пребијене паре у џепу!

Нисам желео да објашњавам. Нешто због тога што сам се као лудирао са читавом том ствари, а нешто због тога што сам био сигуран да она копча ситуацију али се прави луда.

Негде на дну свега, ипак је био страх. Атаман није имао шта да изгуби: њега су већ избацили из школе. А ти? — ћуснула ми се под језик моја савест. Шта би ти могао да изгубиш? Од тебе су ђаволи и људи дигли руке! Зурио сам у Тису и купаче низ чија се тела сливала вода. На самом врху пешчаног спруда, сав умотан у кремове за сунчање, пекао се друг директор с Драганом и Јасмином. Све троје правили су се да ме не виде. Да се није десило оно што се десило, следећа три дана био би ред да будем с њима. Био сам срећан што се то десило, иако смо се мама и ја виђали крадом као љубавници, а испод њених очију расли плави колотови.

— Зар не можеш да се извиниш? — питала ме је објашњавајући да ће све бити као и пре, само што сам ја знао да је и оно пре било довољно лоше! Зар не можеш да будеш као и сви други? — додала је држећи ме за подлактицу, док су чиновници из њене банке јурили да жвакну који сендвич и окретали своје радознале очи према нама. Нисам могао и нисам желео да будем као други, ти мрави у трци за новцем, сендвичима или блештавим каросеријама аутомобила.

— Не знам, мама. Не питај ме, не знам шта бих хтео да постанем, не знам какав бих желео да будем. Можда сам мало онако, а можда сам и кукавица.

Сада је овај рекао да сам кукавица, а Рашида ме је посматрала као сто седмо морско чудо. Тај наш луди план о острвима Јужнога мора! А шта ако од тога не буде ништа? Више нисам био сигуран ни да ли иселим да идем, с Атаманом бар не!

- Не верујем да је Меланија пуна пара, Атамане - придигао сам се. - Мој отац је професор као и она, а професори никада ни кинте немају после десетог.

- Опет се извлачиш. Напиши јој писмо и затражи да остави три хиљаде у шупљину иза поштанског сандучета, па ћеш видети! - Атаманове су очи биле црвене као у лисице, а Грета је узнемирено гребала ноктима по скели. Рашида нас је посматрала.

- Да ниси можда кукавица за тако нешто? - погледала ме је и насмејала се. Оно што сам у том тренутку желео било је да је ошамарим, али је нисам ошамарио.

- Мислим да нисам! - раздерао сам се. - Али знам да је све што ћете од мене још извући највише три писма, ви идиоти! скинуо сам сандале и скочио у Тису. - Само још три! - дигао сам прсте изнад главе.

VIII

пак нисам одржао обећање. Била су довољна два писма, или можда само једно, јер је већ сутрадан Рашида одговарала за оцену и добила тројку. Чудно је што нико од нас није осетио било какву усхићеност, или бар олакшање. „Десило се, па шта!” - рекла је Рашида, али сам исто то могао да кажем и ја, или Атаман, или било ко од нас. Сада мислим да је то био нај тренутак који је одлучио, иако нисам сигуран у то.

Наш план о путовању био је све ближи, али и нејаснији у исто време. Било је толико места које је човек морао да види и то је било дивно, мада застрашујуће: живот је изгледао прекратак за све то. Корачајући, осећао сам како ми чланци пуцкетају а испод глатке и свеже коже листова поигравају мишићи као да се спремам за неку велику трку. Да сам мало дуже размишљао о томе, схватио бих да то и *јесте* био почетак трке, али ја нисам размишљао.

- Ја сам спремила све што је требало да се спреми! - рекла је Рашида на одмору између часова и осмехнула се. Атаман је, ослоњен леђима о кајсију, пушио неко смрдљиво чудо, док су клинци из млађих разреда трчали око дворишта тренирајући за предстојећи крос-контри.

У ваздуху се њушио крај године, али мени се није мислило о томе. Руке су ми мирисале на сунђер и креду, јер сам десет минута раније решавао идиотске односе тангенса и котангенса и зарадио јединицу. Осушених усана гледао сам како је ХаџиНиколов уписује у дневник. „Ти, стоко! Ти, проклета, прљава стоко!” - шапнух. Руке су му биле беле, енергичне и увек чистих ноктију, па ипак нисам могао да га поднесем. Свеже обријан ходао је по граду као да му у лице светле рефлектори, а девојке су се освртале за њим. Овце!

- Жао ми је, Галац, веома ми је жао. Надам се, још ћеш имати времена од одговараш! - Хаџи-Николов ме је гледао као да сам амеба, вашка или већ нешто слично. До краја године имали смо још један час математике и он је то морао знати. То намирисано ђубре! - шапутао сам самоме себи, али то ништа није могло да измени. Глава ми је била празна и врела као да је неко запалио бенгалску ватру у њој. Већ сам видео себе како се након последњег часа враћам кући, а отац ме сачекује на улазним вратима с причом о поправном испиту, о његовом свакодневном коњосању, о перспективи да читаво лето проведем над алгебром и тригонометријом. То ме је, коначно, избацило из коже, сви ти дани које ћу провести као идиот.

- Који ти је ђаво? - Рашида ме је повукла за надлактицу и унела ми се у лице. - Зар ниси чуо да сам све спремила?

- Чуо сам. Шта онда?

- Он је збиља луд! - Атаман отпљуну у страну, али тако да му се опушак цигарете, ипак, задржао у једном куту уста. Неколико клинаца направи круг око нас, док је тренинг крос-контрија и топот стотине ногу јењавао. Онда се зачуло звоно за улазак. Двапут дуго и једном кратко, одјекнуло је као позив на нешто. Шта!

Атаман почеша леђа о кору кајсије и опет рече да сам луд. Читаву вечност причао сам о путовању, а сада кад је оно пред нама, баронишем правећи мандаринско лице. - Мислиш ли ти да идеш или не мислиш?

- Атаман се окрете према мени а очи му засветлеше као неонска цев.

- Мислим! - рекао сам, а хтео сам још да додам да не мислим да идем с њим, али нисам имао времена за то. С дневницима под мишком наставници су већ улазили у разреде. Лица су им изгледала уморна и равнодушна и помало изгубљена, онако како изгледају лица свих наставника пред крај школске године. - Видећемо касније за све! - махнух Атаману руком, једва један секунд утрчавши у разред пре профе.

Сада би ме неко могао заклетити да се сетим који је то час био. Знам само да сам све време буљио на трг испод нас. Морало је бити подне, јер су се затварале ролетне радњи а чиновници из Одбора масовно су улетали у кафану. На клупама око водоскока није било ни живе душе. Била је таква пасја жега да је и муве мрзело да лете. Драга Падавичарка спавала је на црквеном улазу. Видех Луку Црквењака како је гура дршком од метле, али она није хтела да се дигне.

Онај матори смрад затварао је апотеку. Кроз пола сата, сит и у опраној кошуљи, вратиће се у њу, а онда ће почети да дефиљују жене. Неке од њих биће девојчице, али он неће имати комплексе, иако је прешао педесету. Упитах се шта је то с људима око педесете. Мој отац, апотекар, свих седам карановских адвоката, др Јовановић и читав чопор педесетогодишњих трбоња могао је да се сретне скоро сваке вечери на гробљу, у шумици иза Халас-Чарде, а зна се шта се у њој ради у друштву младих жена и девојака. Упитах се хоћу ли и ја ако се оженим Рашидом кроз неких тридесет шугавих година заузети њихово место, али то је као и већина мојих питања било питање без одговора.

Звиждећи, тргом је ишао Атаман носећи у рукама лист хартије а на глави оно своје чудо од капе које га је покривало скоро преко очију. То чиме је махао било је моје писмо за Меланију, пуно жара и молби да ниједним покретом не ода своју тајну љубав. Те молбе биле су чиста глупост. Свим могућим покретима она је одавала своју љубав и фискултурник је почињао да бежи на другу страну улице при сусрету с њом, док је Караново препричавало чудне поступке госпођице Меланије. Ја сам је у писму молио да не обраћа пажњу на то. Ми нисмо малограђани и једнога дана треснућемо свима истину у лице, али за сада се морамо крити. Атаман је уз то писмо додао још и једну гранчицу јоргована. То ју је избежумило.

Сутрадан на часу говорила је о физици и пролећу више гледајући кроз прозор него у разред. Лице јој је било пуно светлости и чинило се десетак година млађе. На

њему је било још нечег што нисам знао себи да протумачим, јер нисам прошао педесет година чекања и нисам знао како се неко осећа ако му се чини да почиње дохватати живот, као што се у једном сну дохвата воду.

Тада је први пут прекршила договор о нејављању и иза сандучета за писма Мита Попара је нашао испресавијан лист хартије. Било је то њено писмо Маркоти у коме га је обавештавала да зна чему се излаже, али да жели да се сретну крај скеле.

Тако је игра почела да постаје фантастична. „Па та те баба воли!” - ласкао сам самоме себи решавајући да напишем причу о уседелици којој је будући писац сваки дан слао по једно писмо. Прича би се завршавала урнебесно!

— Шта сада мислиш, идиоте? — упитала је Рашида кад нам је Атаман прочитао Меланијино писмо, и, скрстивши руке на трбуху, почео да се церека тако тихо и тако упорно да сам осећао како ми се тај смех уселјава у утробу и плућа. Било је то за време великог одмора последњег дана пред распуст. — Ко ће да изађе на састанак?

Нисам знао шта да одговорим. Видео сам Меланију како стоји на скели чекајући Маркоту, а дланови јој се зноје. Видео сам је како одлази погнуте главе. Атаман ју је видео нешто другачије, али о томе није желео да говори.

— Измислићемо нешто, Рашида! — рекао сам а она је одговорила „важи!“, али јој је лице било бледо и несигурно. Нисмо говорили о томе да ћемо се наћи после предавања, нити где, али ја сам знао да ће ме чекати или код водоскока или на скели, или на неком десетом проклетом месту, иако ју је отац гонио као ђавола због мене.

Да није било спуштања и дизања рампе, он би је вероватно стражарно доводио у школу. Овако ју је после часова сачекивао млађи брат. Њему је било довољно дати десетак бомбона да ћути, у почетку мислим. У току времена његови захтеви су се повећавали. Јуче је тражио педесет динара. Данас ће стотку. Реших да му прилепим шамарчину ако затражи, Рашида није имала ништа против, али то је била погрешна рачуница.

Пратио нас је све до скеле понављајући: — Видећете ви већ своје! — За њим је тапкао мали милион балаваца, али њих је човек могао и да не узме у обзир да није било Сулејмана и онога чиме нам је он улепшавао шетњу.

Био је то одвратан клинац зелених очију и надувеног трбушћића. Рашида се правила да га не чује, а он је појачавао глас тако да нас је чуло пола Каранова.

— Мислиш ли да ће рећи о нама? — ухватио сам је за руку. — Ја мислим да неће!

— Погрешно мислиш: Он је једно цинкарошко дупе. Хеј, Суљо! — окренула се клинцу. — Је ли да си се ти и родио зато да би могао да циикариш? — насмејала се, али тај смех је био кратак и помало усиљен и ја сам знао да се плаши.

Дечак је одбијао да одговори, али је и даље ходао иза нас. у мојој ђачкој торби уместо књига била је Грета. Данас ми књиге нису биле ни потребне, јер је последњи дан школе, а Грета је на часовима била мирна, иако је креда оно што она није у стању да поднесе.

Профе су говориле да се са овим разредом завршава један значајан период нашег живота и школовања и да ћемо за две године бити матуранти. Вероватно су и Рашиди и Весни говорили нешто слично. То је уобичајена песма. Мислим да бих, и да ме неко пробуди у поноћ, могао да је изрецитујем а да не испустим ниједно слово.

- Мислиш ли да ћеш наставити школовање, Рашида? упитао сам је, јер је с овим разредом њено обавезно школовање завршено. Лица помало зачуђеног одговорила ми је да не зна: отац намерава да је пошаље у неку техничку школу, јер се тамо добијају стипендије.

- А ти, шта ти намераваш, Рашида? - упитах.

Ништа. У току ових неколико дана спремићемо се и клиснути. На острвима Јужнога мора не постоје техничке школе, нити било каква друга чуда те врсте. Ти си бар говорио да не постоје. Мушкарци и жене ходају голи, а кокосови ораси расту на дрвећу. Ја одлично знам да се пењем и не бојим се да ћемо остати гладни.

- Тога се ни ја не бојим, иако сам сада гладан: Станика ме је јутрос избацила из куће без доручка.

- Могао си да тражиш неку кинту од своје мајке. Зар ниси? Она теје, ипак, родила, Слободане!

- Родила је себи беду, Рашида. Ти знаш који је данас датум? Првог ми је дала нешто новца и сада ће читаву вечност морати да измишља на шта га је потрошила. Појма немаш како извесни гадови воде рачуна о свакој цркавици! - опет сам видео како у мени расте мамин лик, како јој се преко зеница, па преко читавог лица прелива страх, док ја и друг директор стојимо један насупрот другом, а мамина хаљина почиње да се тресе као да је маларичар. Зашто се рађамо, боже свети, и зашто смо осуђени да рађамо?

- Ако будемо имали децу, Рашида, обећај ми да им нећеш навући на врат некаквог друга директора! Обећај ми да то нећеш учинити, Рашида! - обухватио сам је око рамена, иако је чопор балавурдије буљио у нас, и привукао је к себи. - Обећај, Рашида! - прислонио сам образ уз њен, који је мирисао на свеж ражани хлеб, а онда је спокој почео да улази у мене, иако је она рекла само: „Ти, будало!” Затим је наставила да корача уз мене држећи свој длан на моме, док је Грета у торби почињала да се миче.

- О, ти! - рекох отворивши торбу, а Грета извуче бронзану главу испод оклопа и погледа ме својим лудим очима, светлим и покретним као добро углачани стакленци.

- Хеј, Сулејмане! - рече Рашида, а дечак хитро одскочи у сенку једног дрвета које није било довољно велико да га сакрије.

На Тису су масовно одлазили купачи и читава цеста је била закрчена аутомобилима и бициклима.

- Како си прошао у школи, Слободане? - упитао ме један техничар из фабрике друга директора, мог очуха. - Могао би да дођеш у нашу фабрику преко лета. Увек се нађе некакав посао и некакав хонорарчић, знаш? - пришао је и неко време је ходао поред нас, а његова шарена кошуља могла је да се види с два километра раздаљине. Очигледно, још није знао да смо Тимотије и ја у ратном стању. Морао је бити једини у Каранову који то није знао. Рекох му да је за прогнозе још рано: оцене ћемо примити тек у недељу на свечаној предаји сведочанстава. Биће ту хорских песама, рецитација, цвећа, дирљивих говора, суза, осмеха и глупости свих врста. Профе ће говорити шта нас све чека кад уђемо у живот, а родитељи, касније, по повратку кући наставиће да говоре у истом стилу. Већ сам могао да чујем Станику како ми обећава да ћу ићи у шегрте ако наставим како сам започео итд. итд. Ја не знам шта је живот; ја нисам морао да се борим за свакодневну кору хлеба; да разносим новине или млеко, то би већ другачије изгледало! „Чим почну да преживају, предложи им да разносиш новине или млеко!” потапшах по рамену самога себе и насмеших се на начин на који се смешио један женски живи рахитис који је пре две године, сам Бог зна како, успео Влади да упадне у регистар.

- Кезиш се као идиот! - рече Рашида, а затим понови оно „хеј, Сулејмане!”, али се зелембаћ правио да не чује.

- Ако ти дамо педесет динара, хоћеш ли престати да нас пратиш? - рекох извадивши педесетицу из цепа, а дечак приђе неколико корачаја ближе. Хоћеш ли или нећеш?

Хтео је.

- Остави тамо, а онда продужите! - показао је камену ограду Исаијине куће, очигледно рачунајући на још један шамар ако приђе одвише близу. Негде при дну себе колебао сам се између педесетице и шамара, а онда је Рашидина примедба да је педесетица једини начин да га се отарасимо, коначно, одлучила. Оставили смо педесетицу на огради и продужили према Тиси.

- А ја ћу, ипак, рећи тати! - викнуо је шчепавши новац, и потрчао према граду.

- У том случају рачунај да ћеш остати без ушију, Сулејмане! - рекла је Рашида, али ја сумњам да ју је чуо: летео је као ракета, а тур панталона неког старијег брата ударао му је у пете.

Купачи су још куљали према Тиси, али на скели сем Баронице никога није било. Обично се говорило да је скела пунија ексера него факирски лежај. То је било тек упола тачно. Ексери су штрчали ту и тамо, додуше, а и понека даска је пропадала под ногама, али та, пре мали милион година заустављена скела била је најлуђе место које је човек могао да измисли.

Преко железничког моста тутњао је Тауерн-експрес тако да нисмо могли да чујемо оно што је Бароница покушавала да нам каже. То, уосталом, и није било важно: она је увек говорила исте ствари. Данас је мали Емилијан оболео од кијавице и лежи. Драга рођака Шарлота је због тога морала да остане поред њега. Бароница се осмехну рекавши да је дан као пудинг од рибизли, јели сте то, зар не? Ми се осмехнусмо, а она понови оно о Емилијану. Чудно је било мислити да неко ко је већ читаву вечност под земљом болује од кијавице, али Рашида рече да је за дечаке какав је Емилијан сасвим нормално да их спопадају којекаква чуда.

Бароница је чучнула на старо место, сократовски климнувши главом, и почела да преврће по врећи коју је вечито вукла собом, скушљајући отпатке свих могућих врста. Сетерка је лежала и зурела у Тису а са језика су јој се цедиле слине. Била је полумртва од топлоте.

Тауерн-експрес био је читаве километре удаљен од нас, али је конструкција моста још подрхтавала, а у мирном, густом ваздуху лета споро се разилазио дим локомотиве. Помислих да ћемо за три дана и ми прећи преко моста, и осмехнух се. Већ сам осећао мирис путовања и видео сва она луда места кроз која ћемо проћи.

Испод кревета собе у поткровљу лежале су ствари без којих не бисмо смели ни да помислимо на пут. Била је то Владина плава спортска торба, пар сандала; један ножић са четири сечива, две конзерве говеђег паприкаша, кутија шећера у коцкама, фармерице и кишни мантил који је Влада на последњем семестралном распусту заборавио. У кутији за новац било је равно 174 динара. То је довољно да Рашида и ја дођемо до Београда. Одатле смо планирали да ауто-стопом кренемо на море. Зашто не бисмо могли и до Београда отићи ауто-стопом? Зар не бисмо могли да се убацимо у неки камион који превози амбалажу или конзерве поврћа из фабрике друга директора? Чини ми се да полазе средом. То је довољно да се спремимо како треба.

Рашида је лежала искренута на бок у бикинцу маслинасте боје и покушавала да научи Грету хватању комадића шаргарепе, али Грета није била корњача коју би човек могао истренирати за било шта. Једноставно је увукла главу у оклоп и направила се да спава. Коначно је и Рашиди досадило, па је извела један од својих жабљих скокова, и отпливала низ реку.

Желео сам да и ја скочим, али сам био превише гладан и почео да размишљам о цревима, желудачним соковима и сличном чуду. Могло је бити већ три сата. Заправо: морало је бити три сата јер су чиновници долазили на плажу, а они из трговина одлазили са ње. Врбак је био пун љубавника и клинаца који су пустошили птичја гнезда.

Сетих се Сашиног задахталог: „А између тебе и мале Туркиње? Између вас није било ничег?” Био ми је смешан са својим избезумљеним, зајапуреним лицем. „Није било оног”, рекао сам. „Није ми ни жао што није било”, додао сам бацивши опушак цигарете. Саша Албрехт ме је погледао као глисту и, отпљунувши у страну, рекао да су неке главе начињене од дрвета, неке од плеве, а неке од гована. Нисам га питао шта мисли тиме да каже. Нисам ни морао да питам.

Било је то пре неколико дана између другог и трећег часа. Пушили смо у WC-у, а Тома Снагатор је стражарио. Између нас и женскога WC-а једна је танка преграда и могли смо да чујемо како девојчице раде оно нешто и разговарају међу собом. Међу момцима било је и таквих који су, ушију наслоњених на ту преграду, проводили сваки божји одмор цртајући идиотерије по зидовима. Саша Албрехт је био ненадмашан за то и иза њега су, као иза пужева слузав траг, остајали цртежи извесних мушких и женских ствари, тако да сте могли бити сасвим сигурни да је он прошао крај неког зида или камена чим бисте угледали некакву гадост нацртану кредом. Понекад нисам имао очи за њега, иако, кад бисте му одбили неке ствари, није био лош момак.

Стајао сам ослоњен о зид и пушио очеве цигарете које су по правилу биле ђубре, али до бољих нисам могао да дођем.

- Мислим да лажеш! - рекао је Саша Албрехт. - Сви причају да си збарио ту малу! - очи су му изгледале напрегнуте и прљаве. Избегавао сам да га гледам, иако нисам желео да гледам ни у зид испред себе.

- Дозволи да ја, ипак, знам шта сам урадио а шта нисам! одговорио сам, а Саша ми је, отпљунувши, рекао да се не правим важан. Било је то зато што је он најбољи ђак у разреду и петице се као чичкови лепе за њега. Девојке су, скоро редовно, тражиле домаће задатке и белешке од њега, а професори су га износили као пример, док је он (фол!) скромно обарао главу. Затим је пратио цурице кућама и био љубимац свих мама. Знате већ ту врсту момака, није потребно да вам причам! И нећу!

Мангупи су говорили да је јунгфер и у томе је морао лежати неки ђаво, иако и не бити јунгфер није богзна шта.

- Како би било да мени препустиш ту малу? - подигао је главу, али још није гледао у мене. Даћу ти две плоче.

Нисам могао да му кажем да је идиот! Његов отац је шеф болнице у којој је умро онај мој ујак и он је то морао знати, То да је идиот, мислим. То где му је место, такође. Ако било ко уопште зна где му је место. Рекао сам само да ми је Рашида нешто као љубав, али он то није могао да схвати. У нашој школи није нарочито популарно рећи да ти је неко љубав, јер то испред тебе готово редовно ставља један апсолутни минус у очима других.

Требало је да ћутим и супериорно се смешкам кад неко спомене Рашиду, али ја то нисам хтео. Нека мисле да сам идиот, шта ме брига. Нисам хтео да мисле даје Рашида то, иако је у крајњој линији свеједно!

Рашида је косимице секла Тису, а из воде су јој вирили само чуперци косе. Плажа је била умотана у слојеве топлоте. Блештава и ужарена она је престајала да личи на саму себе. Девојке су имале дугачке, витке ноге и изгледале лепо у минималкама од костима. Роза Пачвара имала је сламни шешир на глави, тако да нисам могао да јој видим лице ни да сам био нешто ближе. Не бих га гледао ни да сам могао, иако је за мене она била прва оно што је Саша Албрехт мислио да је Рашида. Била је то цура са чврстим бутинама и грудима и научила ме је извесним стварчицама

пре две године кад су наше породице проводиле један заједнички распуст. „Ти баш ништа не знаш!” - говорила је и стављала ми руке на извесно место. Црвен и врео као пекарска пећ рекао сам јој да се вара. Није се варала, иако сам ја за пола сата престао да будем и црвен и врео, јер то чему ме је учила Галци имају у крви и Станика је у праву бар што се тога тиче.

За две недеље успео сам да заборавим Розу, али не и оно чему ме је научила. После су дошле друге, тако да нисам морао да измишљам оно што је половина из разреда измишљала за време одмора пушећи у WC-у.

- Тако ти је то, Грета! - преврнуо сам корњачу на леђа, а она је загребала ногама по ваздуху. Затим их је увукла под оклоп и направила се да спава. То је био њен уобичајени трик. Чим је преврнем на стомак, панично ће одмилети у неки заклон, или ће се завући под оклоп. Њен оклоп? Боже свети! Није ли јој мој отац сличан, само што је његов оклоп галама? Оно: „Зар баш увек ја, све ја?” Оклоп моје мајке је ћутање. Владин безобразлук! Шта је мој оклоп?

Проматрао сам Грету како млатара ногама по ваздуху и одједном ми се учинило да огромна већина људи живи под оклопом. За сваког је тај оклоп различит, али је свеједно оклоп, тежи или лакши, шаренији или мање шарен. Оклоп.

Сада сам знао шта ће бити уводна сцена мог романа. Биће то Погача са својим водоскоком нетачним као градско саобраћајно предузеће, трима црквама унаоколо и једном големом масом корњача које седе по клупама. Мале корњаче вући ће се иза великих, али ће и оне свеједно вући свој оклоп. Корњачепензионери стајаће са стране препричавајући оно што се тога дана десило овде или онде. Затим ће наићи поплава и корњаче ће се упаничити, неке ће и погинути, али ће их већина остати у животу. Корњаче су у суштини неуништива бића.

Покушах да људе које познајем замислим без оклопа, али то ми није полазило за руком. Као и корњаче, и они би без оклопа брзо угинули.

- Открио сам нешто, Рашида! - запливам према средини реке заношен подводним струјањима. Открио сам да пола Каранова живи под оклопом као корњаче.

- Открио си Америку! Будало! - Рашида узме ваздух у уста и загњури се. Бројао сам до двадесет, али се она није појављивала. Гњурала се као да тренира за подводни риболов, или за шампионат остајања под водом. Ту нисам могао да је пратим. После шест или седам секунди ја сам губио дах и вода ме је, као пиво запушач, сама избацивала на површину. Па ипак, свет испод коже реке био је нешто изванредно: слојеви смеђозелене воде кроз коју пролази сунце, нека рибица, неки лист а преко свега тога тишина густа и чулна, скоро опипљива. Осећао сам како ми се сви мишићи на телу опуштају. Били су то тренуци спокоја какав сам осећао само у води. Лежећи на леђима гледао сам жуту ружу сунца како окреће небо око себе, и обале с мирисом врбака у наручју.

Рашидада је била неких два метра испод површине; осетих како ме хвата за пету.

- Ја сам морски пас, бежи! - викнула је изронивши на површину и почела да ме уједа где стигне.

- Ти си једно чудо, Рашида! - запливао сам према обали, али је она била бржа.

- Предај се, или ћу направити салату од тебе! - наредила је.

- Гарда умире, али се не предаје! - рекао сам.

Било је то нешто из историје и чини ми се да је изрекао Наполеон. Волео сам да памтим све у вези с тим хохштаплером који је успео да побије пола Европе и уврсти себе у свеце. Ово, можда, није било у вези с њим, али је личило на њега.

— Гарда се предала! — скочила ми је Рашида на рамена и загњурила ме, а онда ме је као задављеног цукца извукла на површину. — Изгледаш као жабац! — лудирала се показујући колике су ми очи. Затим смо се заједно лудирали и, пливајући, устима избацивали воду увис. Вода Тисе је прљавија и млака, али тако избачена прави најлепше дугине шаре. Рашида је упорно покушавала да проплива бар испод једне дуге коју је направила.

— Пробај и ти! Тако ће нам се испунити све жеље — наговарала ме је. — Караново ће бити наше, ако то зажелимо!

— То је последње што ћу зажелети — насмејао сам се. Било је практично немогуће проћи испод сопствене дуге, јер ју је вода исувише брзо односила.

У телу сам осећао бескрајну и нежну замореност мишића. Испрана и глатка сопствена кожа изгледала мије драгоцене као свила. А ипак ће она једнога дана бити збрчкана и рожната као Гретин врат! Осетих како ми се утроба грчи и сажалење за самога себе.

Обале са купачима пролазиле су поред нас, а вода и ваздух били су пуни гласова и дечје цике. Нешто низводно, војници су купали коње. Влажни, обасјани сунцем, с мишићима који су им поигравали испод коже, коњи су изгледали као коњи у филмовима о Дивљем западу.

— Шта мислиш какав бих ја био кад бих био коњ, Рашида? — приближио сам јој се и сада смо пливали упоредо лењим замасима руку. Кожа њеног лица била је налик на прве брескве, а очи су јој због препланулости изгледале још светлије. Трепавице, обрве и коса били су јој готово бели. На неки начин личила је на негатив саме себе. — Шта мислиш, Рашида?

— Ништа. Ти *јеси* коњ. — Пружила је руку и ставила ми је на потиљак.

Мислио сам да ће ме загњурити, али ме је она само помиловала по потиљку и то је било смешно и дивно, то миловање. Да ме тако помилује, има обичај моја мајка. Ово Рашидино још је узбудљивије и луђе и мало је требало да се онесвестим.

Обале су и даље промицале, али сада нисмо имали времена да их посматрамо. Моје усне биле су на њеном врату, на образима и свуда. Били су то пољупци у којима је било више воде, светлости и сунца него било чега другог. Сада сам сигуран да ћу их памтити увек! Два метра испод земље, расејан у прах или претворен у вештачко ђубриво, ја ћу се сећати тих усана, очију које се заклапају и мириса коже прожете сунцем.

- Да изађемо на обалу, Рашида? - позвао сам је, али је она само затресла главом. Доле, у води, осећао сам додир њених бутина и груди уз само своје раме. - Мислим да ми је већ помало хладно у води, Рашида! - говорио сам гледајући у страну, али сам и тако, не гледајући, могао да видим како она одречно одмахује главом.

- Ја нећу то што ти хоћеш - рекла је тврдоглаво и почела да се гњура. У предаху између два роњења, као и онда код рампе, покушавао сам да јој објасним да она не зна шта је то што ја хоћу, али она није створење које можете наговорити на било шта, ако она то неће.

Био сам модар кад смо, дотакли табанима земљу, нека два километра низводно од Каранова.

Осим нас, на пешчаном спруду није било ни шугавог пса, а песак је био врућ као тек извађени хлеб. Лежали смо на леђима и посматрали небо изнад себе. Било је прозирно плаво са оним ситним облацима налик на таласање реке у зору, тамо у висини. Бео и нејасан, при дну видика, појављивао се Месец. Можда је неко с неке друге звезде видео Земљу као што смо ми видели Месец. Било је то чудно осећање да си потпуно усамљен, а да је неко, ко зна где, усамљен исто тако.

Рашида је лежала склопљених очију, али варате се ако мислите да је спавала: била је буднија од мачке пред мишјом рупом. То ми је постало јасно чим сам дланом дотакао чланак њене ноге.

- Ти си луд! - скочила је као да је неко потпалио ватру под њом. - А ако ме још једном додирнеш, натрпаћу ти уста песком! - стајала је изнад мене сва црвена и узбуђена. И последњем идиоту могло је бити јасно да она мисли оно што је мени пребацивала да мислим!

— Можеш се скинути и гола, ја те нећу ни погледати! Ти, бесна, шашава мачко! — окренуо сам се на стомак и почео да буљим у песак као да бројим дукате цара Радована. Рашида је стајала изнад мене. Осећао сам то по њеном врелом даху који ме је ударао у потиљак, и коленима која су јој се крутила као колена ждребица пред трку.

— Заиста нећеш? — рекла је отежући слокове као да јој нестаје дах у плућима, и нагло заћутала. Око нас је био само песак и вода, а једна чапља стајала је главе подвучене под крило.

— Нећу! — слегао сам раменима. — И у бикинцу си готово гола.

— Ако га скинем, онда сам то сасвим! — прошапутала је, а затим је почела да се смеје. — Кладим се да ћеш погледати! — чуо сам је како откопчава дугмад са стране, а онда још и како оне две-три крпице падају на песак. Биле су готово уз сами мој лакат, и по томе ми је било јасно да је потребно окренути главу једва неколико сантиметара.

Рашида је још стајала непомично. Тамо где јој је кожу покривао бикинац, сигурно су биле беле пруге. А можда сунце продире и кроз платно? Ако окренеш главу само мало, моћи ћеш то да утврдиш! — заигравало се оно друго ја у мени. Само мало! Неких шугавих пет сантиметара!

— Бројим до десет! — рекла је Рашида задахтано. — Кладим се да нећеш издржати толико!

— Већ си се кладила. Издржаћу! — зарио сам главу у песак, али су ми очи искакале из лобање. Сунце ме је као врели маљ ударило по потиљку а баздух ми се цепао у грудима као свила, реско и болно. Био је то млак ваздух пун влажног мириса песка, врба и речног биља, али мени се чинило као да удишем паучину. Ако се окренем само мало, можда неће приметити? Три... четири... седам... Само пет сантиметара? Осам...

— Ниси издржао! — викнула је победоносно и почела да игра по песку. — Знала сам да нећеш издржати! — разбацивала је песак око себе растављајући речи на слоге. Ја сам још лежао лицем окренут према песку, а очи су ме болеле као да сам сатима гледао у сунце.

Нисам се окренуо, Рашида! То се теби само причинило! рекао сам, а уста су ми била пуна песка. - Само ти се причинило! - поновио сам осећајући све своје мишиће одједном док се она смејала.

- Знаш да јеси! - говорила је кроза смех. - Не мораш да забијаш главу у песак! - приметила је али ја нисам хтео ни да се покренем.

Нага, као врбов прут гипка и глатка, Рашида није била оно што се обично замишља кад се мисли о нагој жени. Била је танка и без облина, оних какве је волео Рембрант, мислим, али је била лепа и слободна као што је слободна и лепа риба у мору, или птица на небу. Читаво тело ме је болело од лепоте, а око нас је био благ и златан дан раног лета.

- Хајде, устани! - позвала ме је. - Купаћемо се без ичега на себи! - предложила је, а ја сам одмахнуо главом, јер нисам могао себе да замислим без текстила.

- Ја сам кошчат и ружан, Рашида! - рекао сам, а она је одговорила да то није важно, у води се ништа не види, уосталом и Грета је ружна.

Без стида, на врховима прстију, улазила је у воду. Сада мислим да је то због тога што је била лепа и није имала чега да се стиди, и није се ни стидела. Носила је себе развијену као заставу, а ја нисам имао храбрости ни да се померим.

- Хеј, Слободане - викнула је - чекаш ли да ти пошаљем сунце на тањиру?

Чекао сам.

IX

Z

а то време, на скели, Меланија је чекала нешто друго. Обучена у светлу хаљину, с великим сламним шеширом на глави, стајала је ослоњена о ограду скеле и посматрала како се Грета узалудно пење уз отвор кабинице.

- Шта ова ради на скели, Боже свети? Шта мислиш Рашида, да она ту ради? - буљио сам према скели готово не верујући самоме себи, мада сам нечим што није био разум, ни пирамидалне ћелије већ знао, осећајући читавом кожом то што долази као што животиње осећају наилазак непогоде.

На једном крају скеле чучала је Бароница, на другом неког, очигледно, чекала је Меланија. а нешто узводно, на самој обали, седели су Мита Попара и Атаман држећи цвеће у наручју. Било је нечег неуобичајеног у свему томе, јер је Мити и поред писама остао кец из физике.

Господе Боже, ја сам лудак, најблесавији лудак на свету! шапнух себи сетивши се Атаманове примедбе у тренутку када сам одбио да Меланији затражим новац. Сада сам знао да ће јој рећи, да ће јој изручити све о мени, о писмима и Маркоти, о свим тим глупаријама, Боже драги!

- Мислиш ли да она Маркоту чека, Слободане? - рече Рашида сетивши се да је онај састанак заказан за данас у шест и пожури према обали, али су Атаман и Попара били бржи.

Видех Атамана како прилази и говори нешто, а онда Попару како јој предаје цвеће церекајући се. Затим још видех читав један чопор карановских њушки како се кезе опкољавајући Меланију, Попару и Атамана, али оно што ћу памтити нису биле те идиотске њушке, већ Меланијино одједном посивело лице са нечим око усана што није било ни грч, ни разочарање већ опуштеност и ужас. Ако сте некад видели како изгледа воћњак пет минута после града, схватићете шта хоћу да кажем!

Тренутак или два Меланија је стајала неодлучно, држећи цвеће у рукама, а затим је потрчала и тако, у трку, окренула се као да не зна куда ће, опет се вратила на скелу, и лепршајући светлом хаљином скочила у Тису.

Кажу да човек у таквим тренуцима обично ништа не памти, али ја сам запамтио и лепршање њене хаљине, и мајмунску збуњеност на лицима Атамана и Попаре у часу кад је неко викнуо да Меланија не зна да плива. Затим је настала ужасна, бесконачна тишина у којој је све што чујеш само бубњање крви у ушима.

- Удавиће се жена, људи! - викнуо је техничар из очухове фабрике и збацивши своју шарену кошуљу скочио у реку. Неколицина њих је урадила то исто, али је Меланија још била под водом.

- Тамо, лево! - рече неко кад се на површини воде појави чуперак косе, а затим ју је неколико руку ухватило и извукло на скелу. Била је још при свести и шапутала је да је пуста, јер ионако више ништа није важно.

- Пустите ме, пустите ме, људи! - мицала је уснама и онда кад је неко запливавши низ реку, успео да улови њен шешир и стави јој га на главу. Влажна и посивела, одједном је изгледала хиљаду година стара. Нисам могао да је се не сетим тамо крај прозора док је посматрала Маркоту а лице јој је изгледало као сунцокрет кад почиње да се расцветава. Нисам могао а да не мислим стално на то, иако ми је Рашида шапутала да бежим, да испарим за неко време док... Није стигла да заврши реченицу јер је гомила око нас незадрживо расла.

Наравно, ми смо знали да овакве ствари привлаче Караново сигурније него што магнет привлачи опилке гвожђа, али то није могло да нам помогне. Још Меланија праћена чопором и придржавана од неколико жена није измакла ни десет корачаја ка насипу, ја сам чуо како иза Рашиде и мене неко каже: - Онај Галчев, значи? - а гомила око њега почиње да расправља колико сам писама написао.

- Шездесет! - чух Атамана како каже и обећах му да ћу му просути мозак чим га сретнем. Рашида ме само стеже за руку настављајући да корача поред мене у бикинцу и сва мокра, са, ко зна у ком тренутку, зграбљеном Гретом у наручју.

- Обећај да ћеш му изменити лични опис, том копилану! Обећај ми то, Бодо? - шапутала је нагло и нервозно, а ја сам понављао да хоћу, још данас, или већ кад га сретнем, мада сам знао да га данас нећемо срести, али да ћемо сасвим извесно срести нешто друго.

И срели смо: прво Рашидиног најстаријег брата кога је Сулејман вукао према Тиси, а онда и друга директора, мог очуха, који ми је седајући у кола само рекао да ћемо још вечерас расправљати о свему, а онда убацио у трећу брзину остављајући облаке прашине за собом.

- Још вечерас! - викнула је Јасмина протуривши главу кроз прозор. Коса јој је била свезана на потиљку а лице поцрвенело од сунца, тако да је изгледала као подмлађено Тимотијево издање. То прасе!

Ја сам спремна! - рекла је Рашида, али ја нисам био сасвим сигуран да ли она то каже мени или своме брату, који ју је, ходајући иза наших леђа, стражарно спроводио. Затим ми је предала Грету, а очи су јој при том биле раширене и сјајне и слојевите на онај начин како су слојевите очи жена пред плач.

- Навуци бар хаљину на себе! - рекао је њен брат кад смо почели да се пењемо уз насип и то је било све што је рекао. Десетак минута, затим, ходали смо ћутећи, а читава банда дечурлије трчала је за нама. Онда ми је њен брат показао руком да се

чистим. У тој руци за тренутак блесну нож. Није требало да блесне двапут: већ код Исајине куће пошли смо свако на своју страну, не проговоривши ни речи.

- Мислим да ћемо се видети сутра! - покушао сам да Рашиди кажем очима, а она је потврдно климнула главом и наставила да корача усправна и подигнуте главе као да иде на бал. Грађани су је посматрали избацивши главе кроз прозорска окна и сада су још више подсећали на корњаче, али нисам имао времена да мислим о томе. Мој отац, очију избачених из дуљби и критично црвен, долазио ми је у сусрет.

- И ти се ниси обесио? - било је све што ми је рекао кад смо се срели. - На твом месту ја бих већ висио на некој грани! продужио је да меље, али то су биле већ сажвакане ствари: да је на моме месту он се не би клатарио око Тисе сваки божји дан, не би себи товарио кечеве на грбачу и био би бар милион пута мртав. - Како ти је само то са писмима пало на памет? - ухватио ме је под руку и стегао ме за надлактицу, али у том стиску није било ни прекора, ни гнева. - Је ли тачно да си их написао шездесет и да ти је она на све одговорила? - уносио ми се у лице дашћући, а затим је почео да се церека, и сада ми је било јасно зашто у оном стиску није било ни прекора ни гнева.

- Није одговорила! - рекао сам.

- Не лажи! Ја ћу већ пронаћи та писма! - вукао ме је преко трга, а људи су се склањали да нам направе пут. - Где си оставио та писма, питам!

- Нисам имао где да их оставим. Писао сам само ја њој. Писао сам јој као да јој пише Маркота, то је све!

- А, не! Не, све! То не може да буде све! Причај! - дахтао ми је у лице, а у његовим очима било је осим радозналости још и поноса: та старка је, ипак, подлегла оном *нечему* у Галчевој крви. - Она ти је морала дати неки знак? Морао си видети њу и Маркоту негде пре него што ти је пало на памет да их доведеш у везу? Говори! - стегао ми је надлактицу још јаче а обрве су му се подигле. Онај ко је познавао Радета Галца знао је шта то може да значи. Ја сам га познавао, али ово што се сада догађало међу нама није био само пркос, само неспоразум, већ нешто треће. - Говори! - викнуо је, а ја сам прошапутао да немам шта да кажем, а и да имам, причекао бих док не уђемо у кућу.

То га је, коначно, оборило.

- Господин нема шта да каже, у реду! - олабавио је стисак својих прстију и тако смо ћутећи дошли до куће. Станари су нас пратили очима све док нисмо закључали врата за собом, а онда је отац рекао да сада могу да почнем.

- Шта да почнем?

- Оно како сте почели да се виђате Меланија и ти, идиоте! - рекао је седајући на столицу, а Станика је, као Архангел Михаило с мачем правде, стала иза њега. Весна је, вероватно, била негде код зечева. Иза зидова просто се осећало како расту суседске уши и њихов уздржан дах. - И све остало?

- Нема осталог! - рекох. - Ја се нисам виђао с Меланијом, иако би то можда било занимљивије за тебе. Ја сам јој само писао писма као да сам Маркота.

- Он те је за то замолио?

- Он није имао појма о томе.

- Ма немој! Као да се не зна да је и он добар светац! - рекла је Станика и саслушање се продужило, иако без неког нарочитог резултата. Они, једноставно, нису имали стомак да сваре то писање. Ти ниси Маркота и ти ниси могао писати као Маркота, то је прво. Ако си писао, онда је то превара, то је друго. За превару се кажњава, то је треће.

Тако је први пут поменута реч казна. Затим сам је то вече чуо још неколико пута, али нисам нарочито обраћао пажњу на њу.

Све што нам сада треба, Грета, то је сан. Спаваћемо до недеље, онда ћемо звизнути као Сијукс Индијанци код оне куће на рампи, Рашида ће излетети, а затим ћемо кренути до Београда, до мора, и још даље! Већ сам видео Рашиду, себе и Грету како се пребацујемо из воза у воз, из аутомобила у аутомобил, из једног брода у други, а поред нас пролазе пејзажи равница запаљени сунцем, планине, гејзири и мора слана, свежа и пријатељска. Све четири шашаве стране света су наше, сви ветрови, сва мора, све планине и реке су наше, Грета! Спавајмо, Грета! Увукао сам се у поткровље и обучен бацио се на кревет. Грета је мирно лежала поред мене и гледала ме својим светлуцавим очицама као да разуме о чему сам говорио. Оно двоје још је расправљало о писмима. Чуо сам Станику како се смеје, па оца како објашњава нешто.

После тога сам мало као спавао, али то није било право спавање, мислим, јер сам све време у једном кутку свести видео почетак свог новог романа. Заправо: све оне корњаче како шетају око трга две по две, како се церекају пискаво и бесмислено, како својим проклетим оклопима препокривају читав свет.

Затим је Весна ушла и пробудила ме рекавши да на моме месту она не би могла да спава. На моме месту, усталом, други би редовно радили нешто друго. Одговорио сам јој да не знам шта бих могао да радим сада када је Рашида у кући иза рампе, а читаво Караново расправља о нашим идиотским писамцима.

- Да, то је оно! - рекла је Весна и села на кревет узевши Грету у крило. - Та писма су нешто најлуђе што си могао да измислиш! - заћутала је и гледала ме неко време, а онда сам приметио и да они испод нас ћуте, па сам јој то и рекао. Одговорила је да не ћуте. Ишли су.

Није вредело питати где, ни зашто. Не Весну. Њу то није ни интересовало. Седела је, погнута у сутону, а очи су јој биле добре и лепе на начин како су понекад добре и лепе очи веверице, срне или пса који вас воли.

Онда смо мало причали о зечевима, мало о Стојану из ШБ. Пустио сам прво њу да прича, јер то је најбољи начин да сазнате шта је оно о чему неко жели да говори.

Причала је застајкујући, али закључак свега је био да је Стојан колосалан друг итд. итд. Хтео сам да је питам да ли би он то био и да има нешто ужа рамена, али има ствари које није zgodно да питате некога, чак и онда ако вам је тај неко сестра. Она је говорила и онда сам чуо да се врата испод нас отварају. Био је то Стари с неке две мачке, али Весна је и даље причала тако да нисам могао да чујем шта је то о чему они доле расправљају. Чуо сам само да спомињу реч сведочанство.

- Стопирај, Весна! - рекао сам. - Говоре о оценама. Јеси ли ти прошла како треба?

- Ја? - придигла се на кревету и усправила претворивши се сва у уши. - Ја јесам прошла како треба: неколико четворки, две тројке и можда двојка из математике, ту човек никада није сигуран.

- А кеца?

- Зашто бих баш њега морала да имам, Слободане? Нисам ваљда магарац да упропаstim читаво лето. Што буљиш тако у мене? - помакла се и ухватила ме за руку. Лице јој је било узнемирено док се и даље, готово дављенички, хватала за мене.

- Зато што ја јесам магарац, Весна, и што они сада говоре о томе! - рекао сам, а она се нагло тргла. Не, не говоре, мислила је. Отац је, кад је био у мојим годинама, такође, имао кеца из математике и она не види зашто га ја не бих имао ако сам већ идиот да се не снађем за једну шугаву тројку итд. итд.

- Отац је имао тог кеца, знаш? - додала је.

- Знаш, али то није важно. Видећеш, Весна! - рекао сам и нисам имао потребе два пута да кажем. Оштро и гласно отац нас је звао да сиђемо. Је ли потребно печено пиле да бисмо сишли, питао је, а у гласу му је звонило нестрпљење.

Није било потребно. Тако нешто никад није потребно у извесним ситуацијама. Оне две мачке биле су професорке из школе у којој је Стари предавао. Ако сте видели оно што се зове живи рахитис, онда знате како су изгледале.

Седеле су руку сложених у крилу хаљина које су биле модерне пре неких шашавих милион година. Стари је седео на каучу и чистио нокте. То је радио увек када би био узнемирен.

- Испричај о писмима, Бодо! - погледао ме је покушавајући да очима нешто сигналише, али ја га нисам разумео, јер наравно, не можете да разумете нешто ако то не желите. Ја нисам желео, па сам рекао да сам испричао што је имало да се прича.

- Маркота ти је наредио да напишеш та писма? - рекла је једна од оних двеју, мислим она чија је офарбана коса подрастала, тако да јој је глава била шарена као главе једне врсте барских птица којима сам заборавио име. Одговорих да није. Оне рекоше да у томе, ипак, нечега мора бити. Таква једна баба! А Маркота? Како га није

срамота да петља са женом која би му по годинама мајка могла да буде. Рекох да се он није петљао.

- Све сам то ја сам измислио, зар не схватате? - Викнуо сам. - Зар нисте у стању да схватите?

- Ти, скоте! - рекао је отац. Оне две гледале су ме као да сам пао с Марса или већ неког сличног уобичајеног места, док је отац лупао петом о под као да даје такт сопственим мислима. Затим су почели да говоре о оценама. По начину како су говорили било ми је јасно да знају за оно из математике.

- И баш то мени да се деси? - јаукнуо је Стари, а Весна ме уштинула за руку. Отац је изгледао као да је стигао кући и нашао све побијено, а оне две су имале утешитељска лица. Замислите! Замислите! Њихови гласови гушили су се у сутону и шуштали као крила отровних птица. Одједном сам се осећао мали и безначајан, и сувишан, и савршено непотребан. Не због онога што су говорили, већ начина на који су то говорили, заверенички машући рукама.

- Да сам на његовом месту - Стари је говорио потпуно ме занемарујући - да сам ја на његовом месту, ја своје оцу не бих смео на очи да изађем, а погледајте само њихове оцене, молим вас! - гледао је у оне две, а лице му је било као лице затвореника пред гасном комором. - Погледајте само њихова сведочанства! - раширио је руке и тако је све отпочело.

Весна и ја смо стајали у пихтијастој тишини прекиданој само звуком очевих речи и самилосним климањем глава оних двеју. Горе у поткровљу, нешто је чангрљало и ја сам знао: Грета је ђаволски узнемирена. Само кад је тако узнемирена она гребе ноктима по поду. Сада је гребала као сто корњача заједно. Бар тако би се вама учинило да сте је чули! Ако би вам успело да је чујете под водопадом очевих речи, од којих је свака друга била оно о сведочанствима. Сведочанства! Сведочанства! Боже мој! Је ли то било оно што ме је покренуло?

- Да му покажемо, Весна? - рекао сам.

- Не знам! - стегла ме је за руку, али ми је по ономе како ме је погледала било јасно да зна шта мислим.

- Шта би ви мени могли да покажете! - рекао је Стари избацивши очи из лобање. Био је то тренутак искушења и ја сам га осећао као што се осећају мравци по кожи.

- Да му покажемо, или да још мало причекамо? - поновио сам, а Весна је оклевајући слегнула раменима.

- Не знам да ли вреди да се чека! - завртела је главом а ја сам пошао према орману где су испод „Борбиних” исечача „није тако већ...” била очева сведочанства која смо ми ту ставили извукавши их из кофера за који је отац био сигуран да се не може отворити калаузом.

Он још није видео шта држим у рукама па је с висине предлагао да му покажемо то о чему говоримо, иако он, не види шта бисмо ми њему могли показати.

- Па, показаћемо! - рекао сам и отворивши једно од сведочанстава, насумице почео да читам: српски - три, математика један, латински - три, физика - један, природне науке - један, владање - забрињавајуће! Желео си да ти покажемо, извини! рекао сам склапајући сведочанства. - Хоћеш ли даље? - погледао сам у оца, али је он, настојећи да на лице прикрпи нешто као осмех, одмахнуо главом.

- Није потребно, Слободане! - насмешио се, али му осмех није допирао даље од усана. - Оцене мушкараца у тим годинама никада нису нешто изузетно. Данас, са ове тачке гледишта, ја мислим да је то питање хормона... - продужио је да говори, а оне две и даље су климале главама саосећајући. - Вас двоје - рекао је отац - зар не мислите да је боље да спремите задатке за сутра? - отпустио нас је покретом руке милостиво и узвишено као свргнути краљ, а онда смо га, из оне собице горе, још читав сат слушали како говори о хормонима и жлездама. Најчудније у свему томе било је то што онима двома ни на памет није пало да је школа завршена и да нема задатака за сутра.

- Шта мислиш да ће се десити кад оне оду? - шапнула је Весна стављајући прст на уста.

- Претпостављам да нам неће прикрити орден! - рекао сам такође шапућући, јер сам крајичком ушију још ловио о чему говоре они доле. Коначно, то ми је дојадило, па сам почео да сређујем збирку инсеката.

Била је то једна стара збирка и бубама су, исушеним и лаким, отпадале ноге кад би их додирнуо, али је у њој било доста ретких примерака. Јеленак донет са Таре, био је, наравно, најлепши с роговима дугим десетак сантиметара и назубљеним вилицама. Волео бих да је Рашида могла да га види.

- Шта мислиш да она сада ради, Весна? - рекао сам. Она је одговорила да Рашида, највероватније, купа дечурлију и спрема их за спавање.

Са Весном је то било дивно: никада нисте морали да јој објашњавате о чему коме говорите. Она је знала и било шта да сте рекли, сте бити сигурни да ће наћи прави одговор.

- А, можда, добија и следовање! - климнула је главом и насмешила се онако као што се смешите кад говорите са дететом.

- Какво следовање? - престао сам да сређујем бубе и загледао се у њу док је са зидова, у свим могућим позама, Мерилин гледала у нас. Весна је само рекла да не будем коњ.

- Знаш каква се следовања добијају кад неко направи то што сте направили ти и Рашида с Меланијом!

Онда је дошло оно са звонима. Ни данас не знам да ли су то била звона која су позивала на молитву, нечију сахрану или нешто стото. Тек: та звона су звонила као да је сам ђаво вукао за уже, а онда више нису ни звонила, али ја сам их чуо како ми одјекују у утроби и тако сам знао да се нешто морало догодити. Ја то на неки шашави начин увек знам. То да ће се нешто догодити или се догађа, мислим. Увек се прво јави у мени као неки електрични удар, шта ли, а после чујем и да се догодило. Овога пута хтео сам да све то занемарим и једноставно не мислим, јер, ако о нечему не мислите, оно за вас и не постоји. За мене је, ипак постојало. Ја нисам могао да не мислим.

- Верујеш ли да је Рашидин отац већ сазнао, Весна? рекао сам, а она је одмахнула главом, рекавши да сам коњ. У рупи као што је Караново извесне ствари шире се брже него пожар. Рашидин брат, коначно, није седео на ушима и могу да будем спокојан: то о нама цвркућу већ и врапци на рампи. Клатарећи ногама, Весна је лепила својим шашавим зечевима отпале репове и уши.

- Шта мислиш када бих обојила зеца у црвено? - упитала је, а ја сам дрекнуо да ме остави на миру са зечевима. Што се мене тиче, може да их обоји и у зелено, ја немам ништа против. Свет неће сести на неко место због тога.

- Мислиш? - шапнула је а онда ми се обесила о врат изјављујући да сам генијалан. Зелени зечеви! То је природа морала да измени и онда нико не би успео да ухвати ни једног јединог зеца. Весна је већ видела шуме и поља насељена зечевима и смешила се онако као што се дете смеши у сну.

- Свеједно би их похватили! - рекао сам. Она је само раширила очи и шчепала ме за рамена, и држала ме тако, док сам говорио да би се зечеви заштићени зеленом бојом разленили и изгубили таленат за трчање. - Људи би их хватали као што се хвата јагњад и убрзо не би било ни једног јединог зеца, Весна! - осећао сам како њен стисак попушта, а онда је она прошапутала: ни једног, Боже мој, ниједног!

Свет без зечева за њу је био празан. Мени је он био празан без Рашиде. Кад сви полежу отићи ћу да је видим, и видећу је, па ма морао газити и по ђавољим роговима! - зграбих прстима једног котрљана и здробих га. Збирка инсеката, слике по зидовима, географске карте с учртаним местима која ћемо једнога дана посетити, како то не значи ништа без Рашиде!

Морам изаћи, Весна! - шапнух, мада није било потребе за шапутањем. - Морам изаћи, а ти реци оцу шта хоћеш кад нас позове доле. Ја ћу се извући преко крова! - ухватио сам је за руке и држао их за тренутак. Биле су то мршаве и кошчате руке осуће пегама као и моје. Није питала зашто бих морао изаћи.

- Сетићу се већ нечег! - извукла је руке из мојих, а онда сам ја почео да се провлачим кроз прозорчић. Морало је бити нешто око осам, јер су и католичка и православна црква звониле истовремено, а то је једини сат дана у коме оне раде синхронизовано. Ако је то за било кога важно!

За мене није било важно, јер сам морао да мислим на прозорчић. Био је тесан за излажење, а ноћ је била тако светла да се сасвим добро разликовао стари цреп од оног стављеног прошле године на местима која су прокишњавала.

Помислих на улице пуне шетача и сустанара који су играли преферанс у дворишту под оном шугавом крушком. Помислих и на милион других идиотских ствари. Сада знам да је то био страх, то што је мислило у мени, јер сам ја за тарзанисање по крововима савршено неподесан: ноге су ми ишле свака на своју страну, а цреп ми је клизио под прстима. Уздржана даха, клизио сам милиметар по милиметар на доле. Чинило ми се да никада табанима нећу додирнути земљу, али сам је додирнуо много пре него што сам рачунао. Весна каже да сам успео да се оклизнем и смандрљам доле пре него што је она избројала до три.

- Мали Галчев! - викнуо је један од оних што су играли преферанс, а онда се читаво двориште стрчало.

- Је ли мртав? - чуо сам нечији глас. - Је ли већ мртав, људи?

- Не, Симо! Не узбуђуј се, Симо. Знаш да имаш срце које не воли узбуђења. Овај је хтео да изврши самоубиство, али није мртав. Зар ниси чуо да Галци као и мачке имају девет живота, Симо? - викала је жена у црвеној блузи.

Тако сам чуо да је чудо што се раније нисам бацио с крова; да су они одавно знали да ћу поред таквог оца и маћехе морати да урадим нешто слично; да сам ја једно чудовиште које није ни могло другачије да заврши после свега што је урадио с оном несрећном професорком. Говорили су о Меланији као да сам је силовао или убио. Да сам могао да мислим како треба, схватио бих да нису били на сасвим погрешном путу, али ја нисам могао ни да мислим, ни говорим. - Желудац ми је био негде у гркљану.

Лежао сам насађен на неми зелениш и неко ми је подметнуо под главу нешто као јастуче. После се испоставило да је то било џакче с мекињама, мада ни то није важно.

— Шта урлате као да је пожар! — рекао је мој Стари и затворио прозор. Онда је за тренутак завладала тишина. Тако оштра и тако потпуна да сам чуо оне око мене како дишу.

— Убио вам се син, професоре! — вриснула је једна жена, а Стари је рекао да зна: тај се убија сваки час. Затим су се отворила врата и оне две провириле напоље. Лица су им била као лица сова кад их убаците под рефлекторе. Кад су вратиле главе унутра, чуо сам како кажу да неко заиста лежи на леји краставаца.

— Нека лежи! — глас Старог био је дестилисана неверица. — Зашто би то морао да буде баш мој син?

— Зато што јесте ваш син! — држећи ме за руке и ноге, газдарица и Сима Бифеџија убацише ме унутра. Отац је још гледао као да не верује, а онда је израз

запањености на његовом лицу, сменио израз беса. Дашћући као да је трчао километре, он ме упита је ли све то тачно.

— Тачно, шта? — рекох.

— То о самоубиству. То. Јеси ли заиста хтео да ми се скинеш с врата, битанго?

Рекох да нисам хтео. Његов врат је изузетно пријатно место. Био сам на крову и оклизнуо се. То је све.

— Шта си радио на крову, ако ниси хтео да се убијеш? — отац ме покри ћебетом до браде, и седе поред мене на кауч. — Реци бар мени! Бар мене немој да лажеш! — држао ми је шаку на рамену и тресао ме њоме тако да сам се осећао као да ми се сви делови распадају. Рекох да има поверења у мене, ја сам Галац, он зна да Галци не лажу. Ми смо створења у која се мора веровати. Рекох да се све десило случајно, из непажње. Он рече да се код мене и превише тога случајно дешава, и погледао ме као што се гледа пацов, глиста или нека друга омиљена животиња.

— И црћи ћеш а нећеш престати да лажеш! — закључи док су оне две кувале чајеве, а неко дете трчало да позове Станику са састанка надзорног одбора ССРН, само што се та није убијала од журбе, мада је цела ствар била драматична. Бар у Весниним очима је била, док је стајала на вратима и зурела у мене. Да је Рашида била ту и тако зурела у мене, не бих имао ништа против да се још једном смандрљам с крова. Весна је то морала осећати, јер се нагло окренула на пети и изашла. Кроз пет минута опет је била ту са својим најмилијим зецом у руци.

- Нека буде мало код тебе. Биће ти лакше! - нагнула се над мене. Низ лице су јој клизиле сузе: Отац је ћутао, а оне две су ме нудиле чајем. Уопште, сви су се понашали блесаво као да сам једном ногом у гробу.

- Бићеш искључен из гимназије! - рекао је отац на крају. Али, то сада није важно! - негде у својој глави он је већ видео огроман мртвачки сандук насред собе. Наставници и ђаци држали су говоре и плакали. Био сам добар ђак. Добар друг. Дечак у кога су се полагале велике наде и син дивног, уцвељеног оца. Опазих како Стари брише уста надланицом и рекох му да ми је жао што сам остао жив. Била би то таква божанствена сахрана! - насмејих се а онда одмахнух руком. Таква сахрана, боже мој!

Још сам махао руком кад је у собу ушла Станика, а за њом и моја мајка. Неко је морао отрчати и њу да обавести. У сваком случају; улетела је у собу с марамицом на устима, очних капака запаљених као да их је неко обрубисао црвеним концем. Био је то први пут откад знам за себе да је она ушла у ту собу.

- Није ми ништа, мама. Није ми савршено ништа. Само сам се мало оклизнуо! - рекао сам, али она није веровала. Села је крај оца на кауч, опипавала ми је руке, груди, главу и ноге. - Све је у реду, мама! - поновио сам. - Само сам се оклизнуо и пао.

И даље сам шапутао осећајући њене дланове на себи као што се осећа мирис земље загрејане сунцем, затим се она усправила и почела да виче на оца.

- Ти си га гурнуо! Ти и ова ту! - окренула се према Станики, а онда поново почела да повлачи прсте по моме телу, још увек не верујући. - То си ти урадио. Ти и ова ту! - викала је на оца све док јој Станика није рекла да завеже. Ако је Слободан Галац такво злато, зашто га не узме за руку и не одведе са собом? Она, Станика, нема ништа против! Њој је већ свега доста, а сада још и ово! Спустила је главу у шаке и почела да плаче тако нагло и тако жестоко као да сте одврнули неку славину за плач у њој. Моја мајка ју је укочено посматрала, а онда затворила очи као што их затварате пред исувише јаким светлом.

То је био врхунац, а затим је драматика стала да јењава. Мама је схватила да сам читав; отац да сам комплетно читав; они остали да ми чак ни једна рука нити нога нису поломљене. Постепено, њихово узбуђење окретало се против мене. Схватате: одавали су дужно поштовање мртвацу, овај уопште није био мртац и они су испали смешни, на најблесавији начин смешни, мислим.

- Ја то нисам намерно урадио, мама! - рекао сам кад је она пошла ка вратима. - Зар мислиш да јесам?

- Знам да ниси! - застала је за тренутак. - Али, шта ћу ја сада ономе тамо да кажем: зашто сам долазила? - између обрва имала је ситну, црвену борицу, а марамицу је, иако је то било непотребно, још држала на уснама.

- Жао ми је што му не можеш рећи да сам мртав! - рекох. - Послао би ми венац од два метра! - пођох за њом да је испратим. Код самих врата отац ме ухвати за лакат рекавши да нисмо завршили још неке ствари. Такве неке породичне ситнице, знате. Офарбана и она друга погледаше нас не схватајући. Од њих нисте могли ни очекивати да схвате. Стари је очекивао да испаре. Он је био таленат да од људи очекује којекакве генијалности.

Кад су, коначно, изашле напоље, знао сам да ће у следећих пола сата Караново добити комплетна обавештења и било ми је жао што нисам поломио бар један прст. Сензација би била дужа, а и неке ствари би ми биле отписане. Да сам како треба мислио о томе, знао бих да ми оне већ *јесу* отписане.

Отац је ту био кратак: Меланија је нашла оно што је тражила. Они од педесет немају права на оне од двадесет и пет.

Хтедох да га подсетим на ону Станикину пријатељицу с носем као у пекинезера, тој заиста није било више од двадесет и пет, али не можете подсећати људе на све ствари сваки пут. Отац ме погледа као да схвата, нешто рече, више се не сећам шта. Гледао сам у Станику. Она је још држала руке на очима, али се није видело да плаче.

- Тај ужасни, тај грозни створ, шта тај није у стању да измисли! - окренула се према оцу, а овај је само увукао главу у рамена. Сада је био сасвим налик на Грету. Једна црвена, пегава, заплашена Грета!

А онај ужасни, онај грозни створ?

Тај створ сам био ја, али нисам хтео да обраћам пажњу на то. Зграбивши два парчета хлеба и теглицу џема потрчах према собици у поткровљу. Луди сте ако мислите да ме је отац пустио да дођем до ње, иако сам био гладан као курјак. Да сте убацили и кувани ђон у мене, моја црева би вам рекла, хвала. Мој стари је мислио да ја њему не понављам довољно често то хвала. Неко ко једе његов хлеб морао би да има више љубазних речи у устима. Рекох да је прекрасан његов хлеб и да нисам срео много очева који се тако труде. Сваки нови дан у коме се пробудим за мене је празник; кад постанем свој човек, стално ћу мислити на то, нека не брину он и Станика, рекох, нећу заборавити. Ништа нећу заборавити, понових, а он ме посади на столицу рекавши да мора озбиљно да поразговара са мном.

Било ми је јасно да ће то трајати дуже и опустих све своје мишиће. Сада је могао да почне и почео је с оним какав је он био у мојим годинама. Хтедох да му кажем да је, био силан, али се на време зауставих, јер код њега ако нагазите на неке ствари, причаће вам до ујутро.

Сада је говорио о својим родитељима.

Били су то стари људи кад сам се ја родио и помрли су пре него што сам успео да им попамтим лица. Отац је о њима говорио као што би неко ко је изашао из Матхаузена говорио о управницима конц-логора. Даље нисам морао да га слушам: долазило је поглавље о његовим студентским данима. Го и бос он је носио млеко, а она држава пре рата била је грозна...

Почех да мислим о Рашиди и о томе како спава у чопору дечурлије. Било је исувише касно да се покуша било шта. Могао сам мирно да се препустим очевом говорењу. Он је још говорио како смо ми једна ужасна генерација, али ја више нисам разумевао речи. Чинило ми се да стојим под водопадом. Затим сам заплочио. Око мене су пролазиле чудне земље и градови обојени у црвено. На улицама није било људи. У црвеним трамвајима, по кућама, на балконима, свуда где је око допирало, скакутали су црвени зечеви величине кенгура.

- Како те није стид да спаваш док отац говори! - стала је Станика поред мене и протресла ме за рамена.

- Отац? Ах, да!

X

Како те није стид? - пита ме Станика. - Како те није стид? - каже Стари.

Ја, одговарам да умирем од стида. Од стида због оцена, због писама, због самоубиства. Зар не видите да сам већ мртав од стида због свега тога? питам их. Да сам се претворио у мрава, да ћу се ускоро претворити у ништа? Не, одмахујем главом. Зар ме није стид? У мојим годинама они су... Боже мој, у мојим годинама! Хватам себе како се смејем осећајући како густа и топла крв јури кроз моје жиле, а онда ме, а да ни сам не знам како, захвата равнодушност. Није ме стид.

Оно о чему мислим за доручком седећи и слушајући оца и Станику нису ни оцене, ни писма. То је Рашида.

За пола сата она ће бити на скели. Ми нисмо говорили о томе, али ја знам да ће она бити тамо. Ја ћу узети Грету, пола хлеба и цем, а онда ће читав дан бити наш. Видех Тису зеленосмеђу, обале начињене од песка, муља и врбака; видех Бароницу како чучи на западној страни скеле; видех Рашиду препланулу и мирисну као тек извађени хлеб; видех мост преко кога тутње возови док гвожђе подрхтава на спојницама. Данас ћемо примити сведочанства, а сутра путујемо, сутра путујемо, Рашида! рекла је да ће бити спремна? Је ли спремна?

- Једи као човек, Слободане! - рече отац.

Био је у праву. Кад журим, једем као свиња. Овога пута још и као свиња која читаву вечност није јела, ако то нешто оправдава. Почех да мислим о глади, па о Грети. Сада сам знао зашто је ноћас појела почетак мог новог романа. Оног о корњачама. Та Грета!

Јутрос је пажљиво зурила у оно што сам почео да пишем, а очи су јој при том светлеле као капи росе кад кроз њих пролази сунце. Гледао сам је и у том тренутку изгледала ми је лепа, онако како вам понекад изванстан пањ у шуми изгледа леп. Вероватно сам, ипак, луд. Станика читаво јутро тврди да сам луд, мада ни то није важно.

Ја знам да ћу једнога дана бити славан, иако Рашида тврди да оно што ја пишем нема везе с оним што људи воле да читају.

Кога још интересују животиње, деца и старци? Она то каже тако убедљиво да губим поверење у себе. Људи лако губе поверење у себе, иако и то није важно. И поред свега, ја ћу бити славан. Не онако како су славни фудбалери, или космонаути или

друга свемирска чуда. Бићу славан онако како писци то могу да буду. То није нешто нарочито, верујте ми!

Ипак: јутрос сам написао причу о човеку кога су смрзавањем конзервисали за будућност. У једном стоваришту људских конзерви, увијен у пластичну масу, он је лежао двеста година. Тако је сам одредио. Кроз двеста година, рачунао је, људи ће се или атомски разрачунати, или преоријентисати атоме за мирнодопску употребу. Тако ће свет постати диван. Путоваће се на Марс, Венеру и друга чуда, а бриге које је његово доба познавало биће сведене на нулу. Дан одмрзавања биће дан његовог новог рођења. Тако је мислио и то је, донекле, било тачно.

Прво је, као и при оном ранијем рођењу, осетио бол. Затим је видео како се неки људи с огромним главама нагињу над њега. Помислио је да су ужасно ружни. Рекли су му да је то само по његовим мерилима. Онда је помислио како они могу да знају шта он мисли. Одговорили су му да могу. Они имају десет милијарди можданих ћелија више него што он има. То је еволуција.

Свет у коме се пробудио био је свет генија масовне производње, а људи које је познавао били су или мртви или са измењеним мозговима. То није било необично. Људи су мењали органе као што су се у његово доба мењали делови гардеробе.

Онда је неко предложио да му изваде црева, јер су непотребна: јела су пилуле које се већ у устима претварају у аминокиселине. Упитао је могу ли га поновним конзервисањем вратити двеста година уназад. Нису могли. Онда је он почео да плаче, а људи с оним великим главама скупљали су се око њега чудећи се. Они нису познавали ни сузе, ни смех. Рекао им је да помишља на смрт. Одговорили су му да је то немогуће. Смрт не постоји.

Даље сам морао да измишљам, али крај приче ми није падао на памет. Нисам знао да ли да га пустим да оде и живи са коњима који су на оном ступњу еволуције на коме је он био пре него што је решио да се конзервира, или да га пробудим у једном још чудеснијем свету. Седео сам и размишљао о томе док су отац и Станика расправљали о мојој будућности. Није била ружичаста моја будућност, али, ако добро размислите, ништа није нарочито ружичасто. Стари је већ знао за кеца из математике, а знао је и то да смо Рашида и ја предложени за избацавање из школе. Атаман није могао да буде предложен. Он је на време обавио све то. А Попара? Попара није знао шта се налази у оним писмима. Блажени нишчи духом, јер њихово је царство небеско. Нисам желео никакво царство а будућност ме не интересује. Оно што ће се десити, десиће се. Не вреди унапред разбијати главу око тога. Увек се може наћи нека галванизирана жаба да ствари изврне за сто осамдесет степени. Немогуће је унапред знати каква.

- Избациће те из школе, и шта ћеш онда? - Станика ме је посматрала као што се посматра траг пужа на најмилијој ружи.

Ако избаце, избацили су. Слегох раменима. Већина писаца није имала факултет. Фокнеру то није сметало да предаје на факултету. А шта ако ти ниси Фокнер? Ако чак ниси ни прошао крај Фокнера? Било је то питање кога се на сваки начин требало

отрести. Отресао сам га се. Пловићу морима. Продаваћу новине. Бићу шофер. Бићу било шта. Имам два метра и шеснаест година. Ваљда сам бар за нешто употребљив?

Грета је гребала горе изнад нас. Било је то време кад смо обично излазили. Она је знала, иако се тврди да корњаче немају ништа чак ни налик на мозак. Она је знала. Могао бих да ставим руку у ватру да јесте. Мада то ништа не би могло да измени. Питајте Станику: би ли? Она је стајала и гледала као да горе шушти упаљен фитиљ бомбе.

А отац је настављао да говори о писмима и будућности. Могли сте да га поставите пред митраљез, он не би прекинуо. Будите убеђени у то, Меланија! Зар жена у њеним годинама сме да поверује у тако нешто.

- Питам те, сме ли? - поновио је.

Ја нисам био способан да пресуђујем о томе. Негде у потиљку, као кад се развија филм, видео сам Меланијино прво зрочно и расцветано лице, затим то исто лице потамнела као земља, па оно нешто у њеним очима кад је скакала у Тису. То је било оно што ме је прогонило. Оно што сам стално видео пред собом, чак и онда кад нисам желео да мислим о томе. То нешто у њеним очима само је долазило. Ја сам га видео. Видео свуда. Видео стално. Тако сам схватио да сам крив и да није важно шта други говоре, или мисле, све док ја то у себи видим. На моме месту и ви бисте желели да вас избаце из школе. Тако би могли да је омрзнете и заборавите.

Ипак ме нису избацили. Само су предложили Старом да ме упише у неку другу школу. Рашидином оцу, такође, мада је то у њеном случају било сувишна племенитост. Завршивши разред, она је и тако прелазила у другу школу.

С нечим налик на бол у желуцу гледао сам је, док су нам предавали сведочанства. Друштво ватрогасаца свирало је корачницу, а мамице су брисале сузе, док су цурице обучене у бело предавале професорима цвеће. За љубав и пажњу преко године. За узајамно разумевање. Боже! Боже! Било је свечано до лудила.

Рашида је стајала мирно као војник, укочено буљећи преда се. С једне стране стајао је њен отац, с друге брат. Луди сте ако мислите да сам имао петљу да јој приђем. Само смо се гледали, а онда се она насмејала и покрила очи рукама, безразложно, неочекивано и глупо. Требало ми је пет минута док нисам схватио да плаче. Та мала луда! Кроз пола сата, кроз сат, у реду, све ово ће се завршити и ми ћемо се наћи на скели. А онда, а онда? Боже драги, како сам стрпљиво чекао крај тог школског чуда, иако то није било једноставно. Половина ученичких родитеља буљила је у мене и сашаптавала се. Меланија, Галац, Меланија. Могли сте да их чујете с километра раздаљине.

Меланије није било на трибини за професоре и то је читавој ствари дало извесну тајанственост. Још сам је видео како је изгледала док је скакала у Тису, а нисам могао никоме то да кажем. Саша Албрехт и половина разреда сматрали су да ми је Меланија била љубавница. Мора да ти је било слатко у кревету, говорили су ми намигујући. Родитељи су без намигивања говорили да ме је требало избацити из

школе, а Мита Попара бежао је од мене као ђаво од крста. Био је убеђен да ћу му наместити њушку чим се нађемо на метар раздаљине. И није грешио, уосталом. Наместио сам му је и нисам сматрао то за дивљаштво, иако претпостављате шта су други говорили. Било је то зато што више нисам давао ни пет пара за оно што би неко могао да каже. Тај чопор корњача обучен у приче о врлини! Могли сте читаву вечност трчати да бисте наишли ма на једну попут Грете.

Стајао сам леђима ослоњен о зид гимнастичке сале у којој се свечаност одржавала, а ноге су ми биле тешке као да је неко налио олово у њих. Кроз прозор преко пута као златни потоп пљуштало је сунце и качило се за вратила и шведске лествице. Сада је Багрицки говорио о ономе што нас у будућности чека. Било је то нешто што је свако од нас бар милион пута чуо.

- Боже што су духовити! - рече Неда и осмехну се. Стајала је неких пола метра од мене, лево.

- Шта мислиш преко лета? - рекох. Даље нисам имао храбрости да питам, јер ме је Рашида посматрала. Тако нисам ни запамтио шта је рекла, ако је било шта рекла.

Сада је директор школе говорио. Био је то дирљив говор, и глуп, већина је пљескала, одобравајући. Желео сам да сам на неком другом месту. Ја често желим да сам на неком другом месту. Сада сам размишљао о острвима Јужнога мора. Желео сам да будем го. Желео сам да слушам само ветар.

Рашида ме је посматрала напрегнуто, онако као што вас деца посматрају кад желе да цео, и без остатака, упамте ваш лик. Осећао сам како се у њеним очима растварам део по део и то је било чудно, то осећање. Нешто као кад у сну видите како нестаје онај кога називате својим именом.

Багрицки је још говорио, али сада више нисам видео њега, већ мачке како му леже на грудима и свуда.

А испред гимназије блештало је учопорено крдо аутомобила. На каросеријама, на стаклима прозора, на никлу, распрскавале су се жабице сунца. Помислих да би било којим од њих могао стићи и на крај света, и скидох техници капу. Ја нисам био као мој Стари, коме није ишло у главу да један угланцан аутомобил може да изгледа лепше него милион коња. Њему је цивилизација ишла на ганглије, и готово редовно после десетог, могли сте да чујете како говори да је цивилизација покварила људски род.

Кад сада мислим о томе, чини ми се, да је то било због тога што је за један ауто требало неколико његових плата... Ми, уосталом, нисмо имали ауто. Нисмо имали ни фрижидер, јер не бисмо имали шта ни да ставимо у њега.

Од читаве електрификације Станика је имала само један мали Сименсов штедњак, а Стари машину за бријање коју је Влада дигао кренувши за Београде. Тако је отац био приморан да поново оставља новац на страну за другу. Мене су искључивали из свега тога. За мене су и жилети добри. За мене је све добро, али ја,

свеједно, волим да посматрам блиставе електричне ствари. Кад постанем писац, говорим себи, купићу веспу. Биће то веспа каквом можете отићи и до краја света, ако вам се буде хтело.

Рашида тврди да писци зарађују довољно да могу купити себи аутомобил, али ја не верујем у то. Узмите историју књижевности и погледајте колико их је умрло од туберкулозе! Једини је Ками завршио за воланом, али и он не би да му се није заломила Нобелова наградица.

Ја сам желео да је добијем, такође, али да је добијем млад. Кад пређеш шездесет, новац ти богзна како не користи. Ресих да ћу до тридесете морати да напишем бар пет романа. Један од њих мораће да буде генијалан, будите уверени у то.

Багрицког је опет заменио директор, али је сада одушевљење оних који су плескали било мање. Вероватно је у говор убацивао изреке Сенеке или Цицерона, јер је он пре него што се испилио у директора предавао латински и историју. Влада каже да је био шашав за старим Римом, али ја то не знам. Петровић није стигао да и мени предаје историју.

Покушах да уловим Рашидин поглед, али је сада њен отац стајао тако да сам једва могао да је видим. Видео сам само златно прамење њене косе, али и то је било довољно да осетим како ми крв постаје густа, и топла, и луда као најлуђи коњи у галопу.

Свечаност се убрзано завршавала, јер је био већ један сат. Цркве су га овога пута синхронизовано огласиле. То је изгледало као ускличник на крају реченице и дало читавој свечаности један величанствен тон. Тако величанствен, да ми се повраћало од тога.

Кад нам, коначно, предадоше сведочанства извукох се и пођох кући да се пресвучем.

Стравши у спортску торбу пола хлеба, две јабуке, теглицу са џемом и Грету, загалопирах према Тиси. Био сам сигуран да је Рашида већ тамо. Можда је успела да се свуче и испружи на сунцу. Она сатима зна да лежи на сунцу непомична као гуштер. Данас ћемо морати да се договоримо о плану путовања. Зажалих што нисам понео атлас, али то је било непотребно. Штапићем на песку ја за три минута могу да нацртам облик било које земље или континента, иако из географије имам само тројку, мада ни то није богзна како важно. Нећете далеко догурати, ако почнете да обраћате пажњу на оцене. Ја нисам таленат да добијам тапије на памет. И из српског који у разреду знам најбоље, једва да имам тројку, али то је, наравно, због онога што сам одбио да напишем писмени на тему шта мислим да постанем у будућности.

Одговорио сам да не знам и да није поштено писати о нечему што не знаш. Пивнички ми је, претпостављате, заломиио кеца. До краја године ипак сам се некако докотрљао до тројке, мада ни то није важно! За мене је важно само да прелазим из разреда у разред, али не зато што сам амбициозан, то нисам, али немам снаге да се стално давим истим смрадовима.

Кад стигох до скеле, Бароница је разговарала с драгом рођаком Шарлотом о слатку од вишања. Драга рођака Шарлота тврдила је да је слатко од вишања измишљено само за такве као што су Чапонијеви. Ја нисам имао неко одређено мишљење, али сам као и увек сматрао да је Бароница у праву.

- Како можете сматрати, ако не знате шта мислим! Бароници је прорадио неки кликер и она ми се запањено унела у лице, млатарајући танким сасушеним рукама које су биле једва нешто дебље од прошлогодишњих трски. Око нас ваздух је био густ и слadak као мед. Негде, у врбаку, детлић је кљуцао у дрво. Био је то такав дан да се човек морао осећати срећан што постоји. - Ви знате шта ја мислим? - додала је Бароница.

- Било шта да мислите, ви сте у праву! - рекао сам, а онда сам почео да се окрећем око себе, прво немарно, а после готово избезумљен. Рашиде није било ни сто километара унаоколо. Ни трага од ње није било. Била је недеља и људи су се одмарали, тако да је плажа била готово празна. Једино су пеџачи чучали уз обалу и њихови ликови посматрали су их окренути наопачке на тихој, готово замрлој Тиси.

Био је то тих И врућ почетак лета, тако тих и тако врућ да вам се чинило да небо попут неког невидљивог сунђера упија све звуке у себе. То је постепено почињало да ме избацује из коже. Рашида је, Боже драги, па она је морала да стигне! Она би морала већ да је ту! Отворих торбу и почех да једем нудећи Бароницу да ми се придружи. Није хтела. Она је ручала - рекла ми је. Ручала је с драгом рођаком Шарлотом. Био је прекрасан онај ролат и суфле Од јабука, знате. Мали Емилијан је луд за њим.

Оставих јабуку и комад хлеба у кабаницу и осмехнух се. Знао сам да ће их појести док ја будем у води.

- Ево нешто за Грету! - рече Бароница стављајући крушку на под скеле. Изјавих како не верујем да корњаче једу крушке. Грета је ову њушкала читаву вечност, затим почела да је једе. За пет минута била је готова и са семенкама, а онда се довукла и легла поред мене посматрајући ме својим блиставим очицама.

- Тако ти је то, Грета! - рекох. - Мораћемо да причекамо! - учини ми се да Грета климну главом, па се испружих на леђа. Сунце се клатило на небу као огромна златна риба. Сетих се Рашидине косе, а онда мајке. Синоћ је била избезумљена. До данас је већ морала заборавити.

Очију пуних плавети сав омамљен топлотом која је избијала из реке и врбака, размишљао сам о правцу сутрашњег путовања. Затим ми је на памет пала Рашида, мало сам се зачудио што је нема, а онда сам задремао. Чуо сам бродове у сну, писак возова, шумно, дивно жуборење путовања, у ствари. Затим сам видео како поред мене пролећу бандере, реке, врхови планина и усамљене куће, али ми је нешто, лудачки недостајало. Нисам могао да се сетим шта је то и грло ми се сушило од напора да се сетим.

Пробудио сам се као да сам се пекао на роштиљу. Кожу на лицу, раменима и стомаку нисам имао храбрости да додирнем. Најгоре од свега било је што је Грета хркала испод свог шашавог оклопа. Ви не верујете да корњаче хрчу? Набавите једну.

- Она нас је заборавила, Грета! - шапнуо сам, али сам слободно могао и да заурлам. Бароница је дремала негде у врбаку, а милион километара унаоколо није било ни шугаве мачке. Једино су се на плажи неки клинци мазали блатом и забадали кокошије перје у косу. Били су то страшни, крволочни Индијанци, ах да!

Преко моста је, као да прелази преко филмског платна, протрчао путнички воз, а његова тутњава дуго је остала да виси у ваздуху. Луди сте ако мислите да сам успео да видим лица путника. Очни капци били су ми тешки и испечени као да долазим из пакла. Није ми се ни гледало. Није ми се уопште гледало, хоћу да кажем. Грета је ту, била паметнија, ако је то била памет, ако није нешто стото. Извукавши главу из оклопа, она је дуго гледала у правцу воза а очи су јој светлцуале као дијаманти на сунцу.

- Сутра ћемо једним таквим возом дунути у свет, Грета! шапнуо сам. - Сада није важно да гледаш! - ставио сам длан на њен оклоп и запрепастио сам се. Био је врео од сунца, а испод оклопа њено срце куцало је брзо, брзо. Нисам веровао да корњаче имају срце, а своје шашаво осећао сам све време у грлу. Можда јој нису дали да изађе? Можда болесна? Можда спава? Било ми је чудно да Рашида може да спава док ја чекам и чинило ми се налик на издају. Поквасих кошуљу и ставих је преко груди и стомака. У почетку осетих олакшање, а онда кожа поче још лудачкије да ме пече. Сада сам знао да имам кожу и могао да схватим Станикину причу о желуцу. Ја свој желудац, или бубреге, или било шта, нисам осећао и било ми је смешно кад бих чуо да неко говори о њима. Сада знам да су их они морали осећати. Можда не много, али тек толико да не забораве да те стварчице постоје у њима.

Требало би да видите Старог док говори како ћу их и ја за двадесет година осећати! Требало би да видите и мене како одговарам да то није важно: за двадесет година моћи ћу их извадити и заменити. Било је смешно мислити да ћеш једнога дана ући у продавницу и рећи: „Једно срце за човека од педесет година, молим. Парче бубрега и слезине, такође!” Било је идиотски мислити на све то, иако, можда, никада нећу ни имати педесет година? Можда ће се измислити нешто да човек остане увек у годинама у којима жели да остане? Шта ли би Рашида изабрала?

Сада сам чукао леђима окренут сунцу, а Тиса је била тако мирна да се чинило као да је неко посуо уље по њој. У врбаку је још кљуцао детлић, брзо и неуморно као да скупља поене за норму, док су кубикаши на другој обали вадиле песак. Леђа су им била маслинаста и сјајна. Не знам због чега личили су ми на статисте. То ме подсети на Атамана. Тај је, заиста, заслужио да му човек промени лични опис. Обећах себи да ћу му га променити тако да га ни рођена мамица неће познати кад дође на спавање. Нешто слично обећао сам и Рашиди. Рашида, Боже драги! Зашто та шашавка не долази? Да не чека сунце на тањиру? Узех јабуку и почех да је жваћем, али ме је болела кожа на вилицама, па је дадох Грети.

- Чекаћемо још пола сата, Грета. Ниједна жена није вредна да човек дуже чека на њу! - викнух Грети, али она није хтела да обрати пажњу на то. Кад она нешто неће, онда неће, можете да будете сигурни у то. Помислих да би спавање било најбољи начин да се утуца време, али су ме опекотине мучиле као ђавола. Један, четири, сто четири! Кажу да бројање помаже да се ствари забораве. Бројао сам до хиљаду и седам стотина. Није помогло.

- Хајде, Грета! - стрпах корњачу у торбу, мада нисам био сигуран куда бих могао да пођем. Да ли вреди да пођем? Непомичност ме је убијала. Можда је Рашида у граду? Можда чучи на тргу и посматра двоструке редове корњача у шетњи? Готово потрчах, а грло ми је било тако суво да сте ме могли обесити да исцедим парче пристојне пљувачке из њега. Код Исајине куће сетих се нашег звоњења у ноћи и би ми лакше. Осетих, као да је Рашида на неки начин поред мене.

Ње, није било ни на тргу. То знам. Проверио сам трипут обишавши око трга, мада је то чиста глупост. Тај трг је довољно да погледате с пола ока па да знате како ствари стоје. Овога пута стајале су грозно. Стајале су обично, али Рашиде није било. Драга Падавичарка чучала је на црквеном прагу и посматрала комешање око себе, а на лицу јој је био израз усхићења. Погледах још једном око себе. Корњаче су расправљале о фудбалској утакмици, нисам имао времена да слушам о којој. Можда ме Рашида чека на гробљу? Сада тамо увелико сазревају вишње, а гробље је празно. Просјаци су купили што су имали да покупе, а љубавници стижу тек са сумраком. Мислим да сам потрчао према гробљу. Јесам у ствари.

- Чујем да ћеш у неку другу школу? - Саша Албрехт ишао ми је у сусрет.

- Не знам.

- Можда ћеш отићи у Београд, Слободане?

- То би била премија. Не верујем! - замислих Београд с његовим шареним светлостима, куће начињене од камена и стакла, гомиле људи које ни најмање не занима јеси ли ти прешао у следећи разред или ниси. Кожом као да ми пређе благ ветар. Београд, Боже! Кад бих могао с Рашидом да будем у њему! Бићу! Појурих према гробљу, а Саша запањено слеже раменима и направи извешан знак руком на челу. Знате већ какав су знак способни да направе пацови његове врсте, није потребно да вам објашњавам. Немам времена за то!

На надгробној плочи коњичког капетана сунчала су се два гуштера а очице су им светлеле као бисери. Било ми је жао да их покрећем и пођох даље. Мали Емилијан у свом маринском оделу; трговац, добротвор и заштитник; споменик погинуле партизанке: једно камено лице с очима одсутним и занесеним; гроб детета дуг једва пола метра, с травом која би ме, кад год бих је додирнуо, подсетила на влажну, тек подшишану дечју косу; сви они су ме гледали помало запањено и чинило ми се да свуда око себе видим њихове давно ишчезле очи. То је, на крају, успело да ме избежуми. Хођао сам унаоколо као мушица којој су откинули главу, али Рашиде није било. Набрах шаку вишања. Биле су хладне и свеже. Подсетише ме на Рашидине усне.

Сада је постојало још само једно место на коме сам могао да је тражим, на коме је вредело да је тражим. Притегнувши каишеве своје спортске торбе пођох према кући крај рампе. У густом ваздуху лета осећао сам своје споро кретање кроз простор и крв како ми бубња у ушима. Чинило ми се да ходам читаву вечност, иако је то био стари навикнути пут, оивичен проћелавим дудовима и телеграфским стубовима чије је зујање подсећало на џиновски рој пчела.

- Још само мало, Грета. Још само мало! - умиривао сам корњачу, која се копрцала у торби. Заправо: мислио сам да њу умирујем, а у ствари, говорио сам самоме себи. - Још само мало!

Мало, шта? Ти, идиоте! Ти, најшашавији идиоте на свету! Зашто си је пустио да оде? - понављао сам себи, као што понављате деци кад су уплашена.

Вреле н сјајне шине су блештале на сунцу, а у дворишту Рашидине куће мигољили су се они мали. Покушах да приђем кући са западне стране провлачећи се кроз трске, а две дивље патке шмугнуше у густош. Лудачки сам желео да Рашида може да их види. Тако сам силно желео да ми се грло сушило од тога.

Мочвара се нагло испаравала на сунцу, тако нагло да сте могли да видите како се увис дижу праменови водене паре обавијајући врхове трски нежном, беличастом измаглицом. Негде је крештала нека барска птица, а тресет ми се меко угибао под табанима, али Грета је, ипак, била узнемирана. Сада мислим да је и кроз платно морала осећати мирис мочваре у којој је одрасла, а можда је био и неки десети ђаво. Ту никад не можете да будете сигурни.

Шапнух јој да буде стрпљива и приближих се Рашидиној кући на. пет метара. Сада сам сасвим добро могао да чујем децу која су се отимала око неке шашаве крпене лопте. Рашиду нисам могао да видим.

- Можда је она унутра, Грета! - рекох, већ сасвим сигуран да се лажем као последњи идиот на свету. - Сигурно је унутра.

Читаву вечност чукао сам у трскама слушајући гласове из дворишта. Ниједан није био Рашидин. Чак ни налик на Рашидин. Заобиђох кућу и попех се на пругу. Шине су биле вреле, сјајне п, тако глатке да сте морали зажелети да их додирнете дланом. Додирнуо сам их. Подрхтавале су, док су возови односили клопарање у даљину. Све остало је било тихо. Ђаволски тихо. пожелех да сам на неком стодесетом месту Затим схватих да нема м но го места на којима би човек могао да буде. Постоје само места која вам нешто значе. Ово је значило. Седох на пругу и загледах се у Караново. Изгледало је као љупка копија самога себе исцртана на нежној свили неба. Гледао сам га као да се опраштам. Опраштао сам се, у ствари.

Онда спазих Сулејмана како корача између колосека носећи очеву црвену заставицу.

- Даћу ти сто динара, Сулејмане - рекох. Дечак се за тренутак заустави, а затим продужи даље као да ме није ни чуо. Даћу ти две стотине динара, Суљо, ако кажеш где

ти је сестра! - смешио сам му се, иако смо обојица знали да бих му најрадије заврнуо шију. Он се већ сасвим зауставио, метнуо прст у уста и одмахнуо главом. - Даћу ти пет стотина, важи?

- Ти немаш пет стотина, Галац!

- Набавићу.

- Онда се јави кад набавиш! - мало чудо се окрете и опет пође. Понудих му свој ножић с оним ђаволским сечивима. Био сам у стању кад може да се понуди све.

- У реду. - Сулејман се повуче неколико метара уназад: Рашида је данас отпутовала.

За тренутак осетих како ми се зглобови колена опуштају, а онда седох на шине. Она је отпутовала. Отишла је без мене. Могла је да оде без мене? Ваздух ми се губио у плућима као да је неко нагло преко мене пребацио стаклено звоно. Она је то могла. Жене све могу. Шта је то што оне не могу да ураде, Боже свети!

- Кад је отпутовала, Сулејмане? - рекао сам и не запажајући да ме зелембаћ посматра нестрпљиво. Ножић се још налазио у мојим рукама. Могао сам да питам. Питао сам и чуо да је отишла возом у два. Био је то онај исти воз који је прешао преко моста, док сам се ја пекао на сунцу и нисам хтео да гледам, иако је Грета била узнемирена. Опет се осетих као да неко преко мене пребацује оно идиотско стаклено звоно.

Можда је Рашида махала руком? Можда бих је видео још једном? Можда би се нешто дало учинити?

Врага! Сулејман ме је брзо разуверио.

Отац ју је поштено запетљао за седиште поштанског вагона, јер је још на станици покушала да побегне, а спроводник воза који се примио да је као пакет испоручи тетки у Сарајеву није нарочито цркавао да се с њом бори све време пута. Сулејман нестрпљиво облизну усне.

Рашида, Боже свети, Рашида! Дадох дечаку ножић и он се спусти низ насип. Ђаволски се плашио да му га не узмем назад. Просто се избежумљивао од тога. Рекох му да не буде будала, махнух руком, али он не схватајући одјуре даље.

Сада сам опет био сâм као псето, тако сам да сам могао заплакати да је то ишта могло да измени. Није могло. Шине пода мном биле су још вреле, иоко је сунце залазило а мочвара се претварала у големо, црвено огледало. Опет чух хор жаба. Онда другим колосеком прође дресина. То су се радници враћали из шећеране и певали. Један од њих рече: - Гле, професоров син! - и добаци ми цигарету. Нисам имао чиме да је запалим, па је нервозно ћушнух у торбу, а Грета се промешкољи.

- Мислиш ли да је она већ у Сарајеву, Грета? - нисам могао да замислим Сарајево. - Шта мислиш, Грета? - држао сам је испред самог свог лица, а она ме је, не померајући главу, гледала у очи. У последњим зрацима сунца чинило се да јој је глава начињена од бронзе. Могли сте се опкладити да разуме све што хоћу да јој кажем.

Почех да жваћем хлеб док су возови пролазили. Глава ми је била тако празна као да је неко извукао сву садржину из ње. Из Каранова је допирала звоњава помешана с гроктањем цеза из гласноговорника. За тренутак се сетих лица моје мајке, Меланијиних очију, Багрицког са свим његовим мачкама, оним што су те мачке значиле, хоћу да кажем.

Затим пођох низ пругу очекујући било који путнички воз за Београд. Нечим што није свест, ни пирамидалне ћелије, ни било шта од тога, знао сам да му идем у сусрет. Већ сам могао да видим Београд, његове светлости и куће начињене од бетона и стакла.

- Тамо ћемо већ пронаћи неки шашави воз који иде за Сарајево, Грета! Не брини, ја знам да постоји такав воз! - видех поново Рашидино лице. Видех пруге, друмове и реке. Водиле су на све четири шашаве стране света. Достићи ћемо их све четири, Рашида, Грета и ја. Знао сам то. Достићи ћемо их, макар се држали зубима за ветар.

Стадох десетак метара иза рампе. Један је воз успоравао брзину. И не гледајући, знао сам да је то онај прави.

- Држи се, Грета! - викнух скочивши на папучицу вагона. - Ми путујемо!

